ACADEMIAE NE-MAVSENSIS BREVIS ET MODESTA RESPONSIO.

Ad Professorum Turnoniorum societatis, vt aiunt, Iesu assertiones, quas Theologicas & Philosophicas appellant.

HIC grauissimæ quæstiones, *De Verbi & Ecclesiæ Dei autoritate: De Imaginibus: De vera Christi præsentia, & communicatione in sacrosancto Eucharistiæ sacramento*, ex Verbo Dei & Catholicæ Ecclesiæ consensu breuiter & perspicuè tractantur.

LONDINI,
Excudebat Thomas Vautrollerius Typographus. 1584.

MVSEVM
BRITAN
NICVM

9 R. c.
6 r

ACADEMIAE NEMAVSENSIS BREVIS ET MODESTA RESPONSIO.

Ad professorum Turnoniorum societatis (vt aiunt) Iesu assertiones, quas Theologicas & Philosophicas appellant.

SVPERIORIBVS diebus, professores Turnonij, vestrę quędam Theses, quas assertiones Theologicas & Philosophicas vocatis, vestra, vt planè constat, opera atque industria, ad Academiã nostram fuerunt delatę. Cuiusdam enim vestrum manu ad ditus versiculus, eas Nemausi promulgandas esse significabat: & is à quo nobis redditæ sunt, se hoc à Rectore vestro mandati hábuisse affirmabat. Id à vobis compositò fuisse adornatum, oculati & prudentes viri continuò perspexerunt. Prouocari nimirùm nostram à vestra Academiam, id est à Cardinalitia Regiam, pugnæ signo paucis antè destinatum disputationi diem horis tantùm dato, vt prouocata quidem à vobis illa, desertæ tamen stationis rea esse intelligeretur: ob eamque rem tam fœdo parui profligatique animi argumento (quippe quæ ne conspectum quidem vestrum sustinere ausa es-

set) vos parta scilicet victoria, de illa triumphareti-. At quum è picturatis illis stēmatis quæ in assertionum illarum frontispicio, tanquam doctrinæ vestræ demonstrationes atque emblemata apparere voluistis, ad rem ipsam ventum est, id est perlecta præfatio vestra, perlectæ assertiones illæ: tum verò repens ille terror qui in fortissimorum quorumque animos incognito hoste solet cadere, sic confestim euanuit, vt in summam admirationem sit cōuersus, quî fiat vt ex tantillis copijs tam facilè huius eruditi sæculi hominibus imponatis. Hic verò Pœni Hannibalis qui fallendo hosti, alligatis ad boum cornua facibus, intempestæ noctis caligine abutēs Romanum elusit, repetita memoria est: eiusque ludicri quod Maiorum nostrorum temporibus euenisse refert Cominæus, Lodoico XI. Rege: quum hostem propè in armis esse nuntiaretur, pro hastis oblongiores carduos compertos fuisse. Itaque illi Academiæ nostræ custodes, primùm in ea erant sententia vt existimarent, meliorem mentem vobis precando hanc vnam vobis machinam opponendam, patientiam atq; silentium: qua vna litura futurum esset vt famosi illi vestri libelli delerentur, & fumi in auras euanescerent. Hoc etiam efflagitare optatissimum hoc pacis tempus, quo tanquam post longam sitim nunc auidè fruimur: & quidem ita vt ad omnem diffidij rumusculū totis animis perhorrescamus. Satis etiam superq; esse nobis negotiorū domi, quibus bonas horas ad Patriæ Ecclesiæq; vtilitatem, consecraremus. Re tamen vltrò citroq; agitata atq; expensa, non consentaneum modò, sed & planè necessariū est visum veritati nullo nostro merito per nostra latera prouocatæ vti ne deesse-

mus, quantùm quidē in nobis situm esset: quando quidē vt illius palam docendæ, ita eiusdē à calumnijs conuitijsq; asserendæ atq; vindicandæ Reg. Edictum tribuat nobis facultatē. Neq; verò æquum erat silentiū nostrum Veritati esse fraudi, & vestrā illam Societatem quam per vniuersum terrarū orbē longè lateq; victricem esse prædicatis, nullo sanguine, nec viso quidem hoste, in hac Occitania ministerio vestro triumphare. Quòd si bellū aduersus Veritatem tantopere vobis arridet, vt eam vltrò lacessere instituerit is, iusti certaminis occasio à vobis nascatur: ac proinde Veritas aduersus mendaciū, solida germinaque Eruditio aduersus cothurnatam Ignorantiam; id est vera Theologia veraq; Philosophia aduersus Sophisticam, iusto Marte in posterū congrediatur. Nobis autē, Professores Turnonij, in hac respondendi quam nobis vltrò imposuistis necessitate, institutum planè est ita vobiscum agere, vt quid nam in vobis desideremus, verè, candidè, simpliciter, perspicuè, modestè, nullo denique contradicendi studio, sed vnius veritatis illustrandæ gratia tantùm exponamus: non calumnias calumnijs, non nugas nugis, sed veræ seriæq; rationis momenta, solidum germanúmque Veritatis examen, ac certum publicæ vtilitatis promouendæ amorem vobis opponamus. Neq; enim in Ecclesia Dei (quæ veritatis & modestiæ schola est) didicimus aut calumniari aut conuitiari. Hæc à vobis prouocati respondemus. Tota autem hæc oratio nostra omnem aut importunè disputandi, aut contentiosè rixandi inuidiam apud omnes æquos sobrióq; iudices (vt speramus) à nobis amolietur, eamq; in famosorū libellorū autores meritò deriuabit. Hæc vestra sunt verba.

Assertiones Theologicæ & Philosophicæ.

Nos contrà, illas & Theologicas & Philosophicas esse pernegamus: quantumuis verò humaniorum literarum elegantiam commodumque docendi ordinem proprio quodam iure vobis vindicetis, ineruditas quoque esse atque inscitas esse dicimus. id est ἀθεολόγους, ἀφιλοσόφους καὶ ἀπαιδεύτους: atque ideò in rebus, in tota docendi ratione, ipsoque sciendi modo, in verbis etiam ipsis vos hic peccare affirmamus. An rectè, index præstò est. Hic verò scriptionis istius fuerit status, hic finis, hic cardo. Pij, eruditi, sobrij lectores iudicanto.

De rebus igitur ipsis primùm omnium (vti consentaneum est) dicamus, ex quarum demonstratione in ipso etiam orationis nostræ vestibulo, constet quænam sit illa vestra siue Theologia, siue Philosophia, quam tantoperè venditatis. Quàm necesse sit pacem concordiamque in hoc ciuilibus dissidijs lacero dissipatoque Regno tandem aliquando firmari, ecquis non animaduertat? Ex omnibus verò vniuersi Regni prouincijs hæc Occitania pace cum primis indiget. Omnium certè animos ita cōparatos esse videmus, vt pacem tranquilitatemque publicam percupiant, Regiorumque Edictorum authoritatem, cuius finibus atque cancellis omnium ordinum homines officia sua, priuatas publicasque actiones circumscribant atque terminent, ciuili concordiæ instaurandæ atq; retinendæ certam efficacemq; rationem esse arbitrentur. In hoc communi omnium voto, quanta sit huius Ciuitatis voluntas, fides & diligentia ad pacem conseruandam, ij norunt qui illius statum norunt. Non temerè autem

tem verborum pugnas damnauit ſanctus Apoſtolus, tanquam fomites diſſidiorum. Num verò ferendi illi ſunt qui præpoſteræ cupiditatis œſtro perciti, Regiæ Maieſt., ſacratiſſimarumque legum (quantum in ipſis eſt) autoritatem auſint violare, & iniectis in hominum animos odiorum fomitibus, in ciuilis diſcordiæ incendium moliantur: non ſeditioſarum tantùm concionum facibus, virorum, ſed in puluere quoque ſcholaſtico iuuentutis animos exquiſitis probrorum contumeliarumque commentis inflammantes? Neque verò illud poteſtis aut debetis ignorare, Turnonij profeſſores, diſertis Regiorũ Edictorum verbis cautũ eſſe, ne quis inuidioſa factionum vocabula in priuatis etiam colloquijs vſurparet. Vos igitur deteſtanda probra per famoſos libellos typis expreſſos, & in compitis Vrbium affixos per calumniã iactare audetis? Nos enim in Theologicis illis theſibus (quę veſtra eſt charitas & modeſtia) Hæreticos, Sicarios, Perditos, Pietatis hoſtes appellatis: Theodorum Bezam, Anteſignanum hæreticorum. Si quid in noſtra doctrina quam Apoſtolicam & Catholicam eſſe credimus & affirmamus, deſideratis, & nos in errore verſari arbitramini, errorem, agè, docete, demonſtrate: & eo quidem ſpiritu qui Veritatem decet, id eſt lenitatis & modeſtiæ. Vtri ſint Hęretici, vóſne an nos, tum demùm appareret, ſi inſtituta coram æquis iudicibus legitimo modo diſputatione, in aciem prodiremus, ſemotiſque factionum præiudiciis & nominibus, nos Chriſtianos eſſe memores, Chriſtianæ religionis veritatem ex Chriſti verbo, communi promouendæ ſalutis ſtudio qnæreremus. Nihil facilius eſt quàm maledicere: neque Veritas aut maledictis illuſtra-

tur aut obscuratur. Si probra probris opponēda essent, id est si vos sacro Iesu nomine ad nouæ factionis nomē abutentes, non Iusuitas, sed Iesumagistas, Iesuzuwideros, id est Christi hostes, Vomicas siue carcinomata generis humani, Pseudoprophetas, Balamitas, vltimos Antichristi crepitus, Bellorum tubas & faces, Sophistas, Corruptores iuuentutis, Circulatores, quamplurimísq; alijs nominibus, quibus vulgò insignimini, appellaremus: his ne appellationibus causam nostram aut veriorem aut verisimiliorem apud æquos iudices efficeremus? Vestris ne etiam conuicijs & maledictis, Iesuitæ, vos aut meliores estis, aut vestra melior & verior doctrina: num nostra deterior & incertior, nos autem deteriores? E reipsa constabit quo nomine vtriq; nostrū simus digni: neque si verè, candidè & liberè loquimur, & scapham scapham appellamus, idcircò efficietis vti conuitia vobis regeramus. Neq; verò Beza, quem Antesignanum hæreticorū appellatis, aut desinet esse fidelis Dei seruus: aut, vt ex se odiū inuidiamq; horum criminum in vos deriuet, Iambos aduersus vos stringet, aut στηλιτευτικοῖς λόγοις nomina vestra, vt facillimè posset, proscindet: etiamsi nonnulli vestrum, obscuri & nullius nominis homines, eadem quærendi nominis ægritudine qua Eratostratus qui Dianæ Ephesiæ templum combussit, laborarent: vt summi cuiusdam viri (qualem Beza vniuersus terrarum orbis, vel ipsa teste calumnia, agnoscit) diris & detestationibus nomina sua illustrari vellent. Neque Caluini, optimi Dei serui manes, cæterorumque pietate & doctrina præstantissimorum virorum, quos impudentissima calumnia planéq; indecoro conuitio, Iesuitę, sicarios appellatis,

tis, haudquaquam è mortuis excitabitis, vt noua in vos probra regerãt: neq; minùs feliciter vigebit eorũ in Ecclesia Dei memoria, láusq; sẽpiterna. Beza certè vestri miserebitur, vobisq; mentẽ sanioré precatus, in meliorem frugem vos reuocare conabitur. Quòd si mentẽ nõ mutatis & obdurescitis, non impinget tamẽ notam maledicti, sed obstinato præfractóq; cõuitiatori dicet, Increpet te dominus. Caluini autẽ laudatissimorumq; virorũ quorũ memorias Beza luculẽto elogio posteritati cõmẽdauit, & scripta & facta apud omnes sanos sobriósq; iudices ab horũ cõuitiorũ odio inuidiáq; ipsos nõ modò liberabunt, sed omnes has infamias amentiæ furorísq; haud dubiè cõdẽnabunt. Nos quoq; vestris illis aduersus nos cõuitijs hoc vnũ regerimus, vt meliorem vobis mentẽ ex animo precemur. Vos autẽ, Iesuitæ, quàm lubẽter hæc cõuitiosa vestra verba in rẽ longè diuersã cõuerteretis, cogimur hic ostendere. Vetera nõ repetimus, quæ inter belli intẽperies perpetrauistis, ne funestissimi tẽporis memoriã renouare videamur. Illûdne silebimus, quod nuper in hac publicæ trãquilitatis serenitate, quasi omnia vobis licerẽt, Iustini Scoti è sodalibus vestris vnius opera & ministerio egistis Andanciæ, Viuariatis vico ad Rhodani ripã sito? Ioannis Balæi piscatoris, eo vno quòd Religionẽ ref. dũ viueret, professus esset, cadauer effodi iussistis, & vt immanius esset facinus, ipsius liberis, vt id ipsi facerẽt, quinquaginta aureorũ mulctę denũtiatione, edixistis: effosúmq; cadauer in Rhodanũ proiecistis. Extant publica acta: conqueruntur Balęi hęredes, etiã Catholici: ipsa honestas publica, ipsa Pax violatam se à vobis fuisse cõqueritur. Hæccine est Theologia vestra, aut Philosophia, vt sepulchrorũ ius quod Natura omniúmq;

nationum consensus sacrosanctum esse voluit, audacter violetis? Quòd si omnium earũ rerum quas vos violenta audacia, impunitatis spe, in Turnonio illo vestro imperio superioribus annis perpetrauistis, commentarius ederetur: perspicuum esset, vos scilicet nouum hominum genus medendæ generis humani senectuti destinatum, de genere humano optimè meritos esse. At hoc profectò vernaculum propriumque factioni vestræ est: hæc vestræ illius exquisitioris doctrinæ, quo non scripti illius Verbi quod tantoperè prædicatis, monumentis continetur, mysteria efflagitant, vt non argumentis, sed cõuitijs, & si potestis, gladijs & ignibus Veritatem oppugnetis. Hæc vestra sunt arma, hæc insignia, ita sacrum Iesu nomen prætexitis, immensam illius lenitatem hac feritate repræsentatis, vt lucem viuis (si in vestra positum esset potestate) auferatis, quum terram mortuis, vt Lactantius ait, denegetis. Veritatis & lenitatis spiritum, vt doctrinam, Apostolis reliquistis, illorum imagines cum ensibus & clauibus reseruastis vobis: vt his spectris simplicium oculos animosque teneretis, Veritatem his clamoribus conuitijsque oppugnaretis. At istam fallendi efficacitatem certis terminis finibusq; circumscriptam esse intelligimus, neque machinas vestras tantùm valituras credimus, vt piorum animos concutiant atque labefactent. Veritatem quoque è vestrarum artium laqueis victricem fore speramus. Inter has bellorum intemperies vestra illa factio vehementer excreuit, & in Veritatem nihil huiusmodi merentem bellorum causam hactenus deriuauit. His bellorum furoribus, quos ad Veritatis cursum impediendum excitauit mendax ille & homicida

Spiritus,

Spiritus, tandem aliquando modum imponet Dei opt. Max. prouidentia, Ecclesiæ suæ Regnique huius, (quod quamplurimorum electorum suorum reliquijs colligendis hospitium esse voluit) misserti: & bellum ferreis æternisque vinculis constringet, vt quæ bello pænè exularat Veritas, Pacis beneficio, in celebriores conuentus postliminiò tandem reuertatur. Haud quoq; passuram existimamus Reg. Maiestatem Regisque sapientiss. Ministros, vt illius inciuilis vestræ inanitatis, i. ματαιολογίας ἀπειλητικῆς, importuna audacia, nouarum turbarum occasiones serantur, seditiosisque aut concionibus aut libellis populorum animi ad nouos furores inflammentur. Nos quidem ἀληθολογεῖν, non ἀληθοδοξεῖν habebitis. De Veritate ex veritate, id est purè, simpliciter, cordatè, moderatè denique agendum est. Eos decent insani clamores qui causæ suæ bonitati diffidunt. Deniq; (vt hæc summatim complectamur) hoc primùm in vobis, quantum ad rem quidem ipsam attinet, Iesuitæ, reprehendimus: Quod probrosis vocaculis præter æquum & bonum, disertamq; Regiorum Edictorum autoritatem, aduersus nostras Ecclesias vtamini: hisque initijs noua contentionum incendia, quæ errorem ac furorem nouis malorum generibus cumulent, eo etiam tempore quum maximè quiescendum esset, non ferenda audacia moliamini. Verùm his superatis salebris, ad rem ipsam propiùs accedamus.

Magnas esse graueisque in Ecclesia Dei de religionis re controuersias, iusto dolore pij omnes conqueruntur, in hoc Regno maximè: in quo eo magis verendum est ne quid hac in re peccetur, quòd inde natus hominum furor impotentiùs est debaccha-

tus. Verùm ecquis sanus existimauerit, Veritatem iurgijs & contumelijs illustrari posse? Omnes igitur pios oramus atque obtestamur, per sacrum Dei nomen, per & Veritatis & salutis amorem suæ, vt de tantis rebus pacatè & seriò agamus: non quærendi nominis, sed Veritatis causa, hanc disquisitionẽ instituamus: non præiudicijs opinionibúsque, sed rationi, quæ ratio esse constiterit, rerum istarum maximarum angustiarumque supremum iudicium tribuamus. Non, aut linguarum aut scientiarum humanarum cognitio agitur, sed salus hominum agitur: ac proinde res vt omnibus hominibus communis, etiam huiusmodi qua nihil in vniuersa hominũ vita prius antiquiúsque esse vllo modo aut possit aut debeat.

Hoc autem principiò testamur, nostri non esse instituti plenas hisce de rebus tractationes perscribere: (quum id planè esset actum agere. hæc enim à nostris hominibus sæpè fuerunt explicata.) Nostri tantùm consilij esse, ad eas quæstionum circumstantias respondere, quas in vestris assertionibus notauistis: & eo quidem quem vos perscripsistis ipsi, modo. Igitur de prima Quæstione liberiùs (quando ita voluistis) de cæteris, breuiùs: de omnibus autem quantùm poterimus (id est rei dignitas nostráque imbecillitas feret) & breuissimè & perspicuè differemus, Et quum Veritatis quæstio sit instituta, ex verbi Dei veterisque & Catholicæ & Ecclesiæ disertis testimonijs, quasi præscripta verborũ formula, agemus: vt non nos quidem ipsi, sed ipsa Veritas loqui, omninò perspiciatur.

Tres igitur assertionum illarum quas Theologicas appellatis, Quæstiones sunt hæ: *De verbi Dei*

&

& Eccleſiæ autoritate: De Idolis, id eſt *imaginibus: De vera Chriſti præſentia, & communicatione in ſacroſancto Euchariſtiæ ſiue Cœnæ Sacramento*. Ad has primarias quæſtiones cætera omnia reuocantur. De prima igitur Quæſtione, idque ex veſtris verbis, primùm omnium videamus.

DE VERBI ET ECCLESIÆ DEI authoritate.

Quæſtio prima.

Theſes Ieſuitarum.

1 *Singulari Dei beneficio Chriſtianam Eccleſiam rerum ſacrarũ monumenta, partim littris conſignata, partim ſine ſcripto tradita conſeruaſſe credimus: eorumq; ad ſalutem conſequendam neceſſariam intelligentiam omnibus enodare ac proponere: vt mirum ſit noſtri temporis hæreticos, ſcripturas ſacras non ex Eccleſiæ præſcripto, ſed pro ſua libidine interpretari, bonamq; earum partem (quam antiquitas approbauit) ex ſacro Codicum numero tollere.*

2 *Qui fidei res omnes ad ſcriptum Dei verbum reuocant, in eos ſe difficultatum laqueos inducunt, vt nullum planè exitum inuenire poſſint. Nam ſcripturam ipſam, quæ traditiones non ſcriptas commendat, aſpernari, Eccleſiæ autoritatem eleuare, & nullum ſibi ad comprimendam aliorum inſolentiam, qui ſcripturis omnibus fidem planè derogant, præſidium reliquiſſe conuincuntur, imò & plæraque fidei dogmata (vt de perpetua Dei Matris Virginitate, ac infantum baptiſmo) repudiare coguntur.*

3 *Et quum ſe nihil niſi ſcripturas loqui profiteantur, pro fidei decretis hæreſiarcharum errores tanto ſtudio amplectuntur, vt ſæpiùs ducant ſcripturas ipſas negare, quàm illorum inceptias repudiare. Quare & Machabæorum libros (quibus eorum qui ex hac vita exceſſerunt in piorum hominum ad Deum, precibus, memoriæ, & purgatorij ignis imprimis ſtabilitur fides) ex ſacrorum librorum Canone eſſe delendos contendunt: qua in re inſcitiam ſuam produnt, quum alia multa ſcripturarum teſtimonia ſuppetant, quæ purgatorium eſſe ignem, non obſcurè confirmant.*

Responsio Academiæ.

Quandoquidem cum Iesuitis (id est cum eo hominum genere qui in eo maximè artis suæ præstantiam ponunt, vt subtilissimis disputationum laqueis vel prudentissimorum solertiam circumueniant) nobis rem esse intelligimus, vt nostra simplicitas nobis meritò suspecta esse debeat: prouidendum etiam atque etiam à nobis initio est, vt rectè constituta quæstione, disputatio deinceps certiùs vtiliusque progrediatur: si quis ex hac quidem disputatione fructus potest existere. Quorsum tamen euadat, non inutile de Veritate certamen existimandum est, (ait Tertulianus) ex quo Veritatis aduersarius obstinatior atque insolentior excedit. Quosdam etiam vestrum cognitæ exploratæque Veritati nolle repugnare, charitas iubet vt existimemus: cæteri, ne sine hoste & sanguine, simplicibus imponant, specie Veritatis, illud verò à nobis est omni studio & opera elaborandum. Prolixæ igitur illæ & insidiosæ propositionum vestrarum ambages, Logices legibus definiendæ sunt, vt ex insidijs prodeant vernaculæ illæ & vestræ genti peculiares fallaciæ: resque adeò nullis inuolucris & fucis, ipsa, simplex & vera perspiciatur. Cuius hæc est plana & perspicua Ἀνάλυσις.

Explicatio primæ quæstionis è Iesuitarum assertionibus eruta.

Quæstio est, de Verbi Dei, & Ecclesiæ autoritate. Huic quæstioni de vestra sententia explicandæ, adhibentur tres assertiones: sed ita desertæ aut indisertæ (dum elegantiam quandam affectantes, deserunt veras leges Logices illius quam profitemini) vt hoc vnum nostræ aduersus vestrum τὸ ἀ-

μίβοδον

μίδιον reprehensionis (de qua suo loco dicemus) exemplum sobrio & erudito lectori abundè esse possit. Vos igitur iuuabimus, & vobis ipsis arma λογικώτερον expediemus. Sic nimirùm vestram hac de re sententiam distinctiùs & magis Logicè debebatis explicare.

1 *Verbum Dei, est vel scriptum, vel non scriptum.* Aut, vt totidem verbis dicitis, *Verbum Dei partim scriptis, partim traditionibus continetur.*

2 *Non omnes fidei res Verbo scripto continentur: ac proinde ij graviter peccant, qui omnes res fidei ad verbum scriptum reuocant.*

Ita de vestra sententia, Verbum Dei, est ἔγγραφον, & ἄγραφον: sicuti ius ciuile. Hæc nimirùm è vestris verbis planè eliciuntur.

De Ecclesiæ autoritate vestra è vestris verbis sententia ita euolui potest.

Ecclesia Dei, est custos & interpres verbi Dei.

Quam vestram de verbi & Ecclesiæ Dei autoritate sententiam ita explicatis, id est inuolutè significatis his verbis:

3 *Singulari Dei beneficio Christianam Ecclesiam rerum sacrarum monumenta, partim literis consignata, partim per Christianorum hominum manus, sine scripto tradita conseruasse credimus.* Ita Ecclesiam Veritatis custodem agnoscitis. Illius autem eiusdem Veritatis interpretem, his verbis: *Eorumq; ad salutem consequendam, necessariam intelligentiam omnibus enodare ac proponere.*

Hæc bona fide afferimus, quibus primariam de Verbi & Ecclesiæ Dei autoritate Quæstionem exponitis. Cætera quæ additis, sunt ψήγοι, non λόγοι: id est cauilli, non Theologo tantùm, sed ne Philo-

sopho quidem digni: à rei personarum, temporisque circumstantijs penitùs abhorrentes.

Possunt quidem liberè doctrinarum refutationes perscribi pro arbitratu: sed quid iuuat rem conuitijs onerare? Reprehensiones poterant sine conuitijs maiore cum perspicuitate, hunc in modum à vobis exponi.

Prima Reprehensio, *Peccatur ab iis qui res omnes fidei ad Verbum scriptum reuocant: Traditiones verò non scriptas negant.*

Secunda, *Ii quoque hallucinantur, qui negant verbi Dei interpretationem, salutarisq; adeò doctrinæ cognitionem ab vnius Ecclesiæ iudicio arbitrioq; pendere.*

Absurda item hæc ex vestra quidem hypothesi, poterant à vobis ita indicari.

Si traditiones non scriptæ tolluntur, eisq; denegatur fides, multùm decedit de Verbi Dei autoritate. &,

Si Ecclesia Dei non est custos & interpres Verbi Dei, & ex illius autoritate, eorum omnium quæ ad salutem nostram necessaria sunt, cognitio non pendet: hominum libidini & audaciæ patet aditus, ac proinde infinitum malum.

Quæ absurda, id est ἀσύςαλα, ex vestris verbis ita conficeretis.

1 *Scriptura ipsa, siue Verbum scriptum, ipsas illas traditiones non scriptas commendat. Ergo non possunt hæ contemni, sine Verbi illius scripti opprobrio.*

2 *Ecclesiæ autoritas eleuatur: quum Ecclesia illarum condendarum habeat potestatem. &,*

3 *Impiorum hominum qui scripturis omnibus fidem plane derogant, insolentia comprimi non potest sine autoritate Traditionum non scriptarum: quia videlicet*

ſcripti Verbi autoritas à non ſcriptis traditionibus commendatur.

4 *Plaraque fidei dogmata (vt de perpetua Dei Matris virginitate, ac infantum baptiſmo) repudiantur.* Quæ grauiſſima ſunt abſurda: atque adeò falſum illud principium, ex quo illa conſequuntur.

Hæc ſunt demonſtrationis veſtræ media, id eſt τὰ μέσα συνεχόμενα: quæ vos non Logicè quidem, ſed Rhetoricè, præter veras diſſerendi leges ita propoſuiſtis: vt in illa Rhetorica occultatione, quam affectatis, rerum veritatem penitùs occultetis. Verùm num illa ex Eccleſiarum noſtrarum doctrina verè à vobis dicantur, ſuis locis viderimus. Hæc certè affirmamus meras eſſe calumnias, quas nobis infligitis.

1 *Nos pro libidine ſacras ſcripturas interpretari.*

2 *Bonarum earum partem, quam Antiquitas approbauit, è ſacrorum Codicum numero tollere.*

3 *Pro fidei decretis hæreſiarcharum errores tanto ſtudio amplecti, vt ſatius ducamus ſcripturas negare, quàm noſtras ineptias repudiare.*

Hæc vos, Ieſuitæ, imponitis Eccleſijs noſtris: qua fide, ex ipſis rebus pius & prudens Lector mox iudicabit: nunc verò perſpicuè animaduertet, qua charitate, vos nullo modo à nobis prouocati, conuitijs non argumentis aduerſus nos agatis. Sed de cõuitijs iam ſatis ſuperque: quorum non ἀντιλοιδίαν, ſed hanc ἀντιμισθίαν vobis rependimus, Veritatis ſalutiſque (ſi poſſumus) veſtræ promouendæ ſtudium. Conſtituta igitur Quæſtione, ad rem ipſam ita accedemus, ſi prius vt veſtram bona fide ſententiam recenſuimus, ſic noſtram fideliter ſimpliciterq; referamus.

Ecclesiarum nostrarum de Verbi & Ecclesiæ Dei autoritate sententia.

1 Vnicum Dei verbum quo salutaris doctrina definitur, agnoscimus Prophetarum & Apostolorum doctrinam, veteris & noui Testamenti libris comprehensam.

2 Illo Verbo Dei scripto omnia fidei dogmata ad salutem necessaria contineri credimus· neque ab eo vel quicquam demere, vel ad illud quidpiam adiungere, cuilibet creaturæ fas esse affirmamus.

3 Credimus sanctam Ecclesiam Catholicam & Apostolicam Verbo illo scripto innixam, esse columnam & firmamentum, id est & custodem & interpretem Veritatis.

Hanc nimirùm nostrarum Ecclesiarum de Verbi & Ecclesiæ Dei autoritate esse sententiam, testatur illarum Confessio post annos complures edita, antequàm vix ac ne vix quidem auditum esset in Gallia Iesuitarum nomen: testantur nostrorum hominum scripta hac de re luculenter iampridem vniuerso terrarum Orbi cognita. Num verò grauissima illa absurda quibus doctrinā nostrā inuritis, vel quę nobis per calumniam imponi iam testati sumus, ex ea consequantur, ex ipsa re mox perspiciemus.

Verbi & Ecclesiæ nomina primùm esse distinguenda.

Illustre est & planè augustum Verbi & Ecclesiæ Dei nomen, & ab vtrisque nostrùm pereque acceptum: sed quum non nomen aut imago rei, sed ipsa res quæratur, & in tam varijs discrepantibusq; sententijs, eorundem vocabulorum indicatione, periculum est ne variæ multiplicesq; res intelligantur: ipsa Verbi scripti, & non scripti, siue Traditionum vocabula, sunt priùs definiēda, ne Ambigui siue Æquiuoci inuolucro, id est, ὁμωνυμία fallant. *Verbi Christi* appellatione, quin veteris & noui Testamēti siue fœderis libros, qui κατ' ἐξοχήν Biblia appellā-

tur,

tur, nobiscũ intelligatis, minimè dubitamus. Quidnam autem *Verbi nõ scripti*, siue *Traditionum* nomine notetis, vos ipsi etiam explicatis, *Rerum sacrarum monumenta per Christianorũ hominum manus sine scripto tradita*. Genus est igitur, Verbum: cuius sunt species duæ, & quidem ἀπιδιηρημέναι, Scriptum & Non scriptum. *De Ecclesiæ* appellatione maior est dubitatio: ex qua quoq; altera de non scripto Verbo controuersia nascitur: quum illius & autor & custos Ecclesia à vobis esse dicatur.

Quid ergo vocatis Ecclesiam? *Christianam*, respondetis, *Ecclesiam*. Nõdum satis explicata est vocabuli controuersi & ambigui notio. Nos enim (quos vobis libet Hæreticos appellare) ad Christianam quoq; Ecclesiam nos pertinere affirmamus. Quin explicatiùs etiam loquimur, quum Ecclesiam illam, de cuius agitur autoritate, Catholicam & Apostolicam appellamus: & in illius nos esse & viuere sinu, credimus & profitemur. Nondum ne est vocis ambiguitas euoluta? *Romanam* adiungitis, tãquam definitionis constituendæ formam, & differentiam specificam. id est τὸ τέ ἦν εἶναι, & λόγον οὐσίας: vt vocabulis è Peripato vobis bene cognito vtamur. Hac verò exceptione siue limitatione quidnã dici possit à vero aut verisimili magis alienũ. id est magis ridiculum & absurdum, vos negabitis? Eum qui vnam corporis partem totum corpus esse pronuntiaret, non exploderetis? Haudquaquam hæc est Petri doctrina (cuius successionem Ecclesiæ illi Romanæ, quam Catholicam esse affirmatis, amplissimo suffragio attribuitis) vt vni Ecclesiæ fas sit, nõ in cæteras tantùm Ecclesias imperiũ, sed & Catholicæ nomẽ vsurpare: vt cęterę ex illa Catholica Ro-

mana,id est vniuersali particulari, Catholicæ Romanæ appellentur,precariò atque παροιμιως. Erit igitur de vestra sententia, Ecclesia Catholica vna, Romana videlicet, cuius caput sit Pontifex Romanus.Illa,præter Verbum scriptum, quod Prophetarum & Apostolorum libris continetur,nõ scriptum quoddam Verbum depromet:& Verbum scriptum pro arbitrio suo interpretabitur. Hanc Catholicæ Romanæ vultis esse autoritatem, quæ Ecclesijs per vniuersum terrarum orbem variè distributis longè latéque dominetur, cuius iniussu nullæ vspiam vsquam Ecclesiæ quicquam de religionis doctrina siue ritibus constituant: cuius denique decreta pro verbo Dei habeantur.id est *Orbem in vrbe includitis atque circumscribitis*.Hæccine autoritas ei Ecclesiæ, quam sanctam & Catholicam esse credimus, conueniat,mox videbitis: hoc certè pernegamus, *Catholicæ Ecclesiæ* nomen Romanæ Ecclesiæ rectè cõuenire: Romanæ Ecclesiæ satis futurum asserimus, si Catholicæ Ecclesiæ membrum censeretur. Πρωτοκαθεδρίας,id est primatus dignitatem, quantumlibet omnibus donorum generibus illustrium Ecclesiarum, Catholicæ communioni repugnare, ipse docuit Petrus (cuius cathedram nullo iure legitimo Ecclesia Romana sibi vendicauit) dum Presbyteros alloquens seipsum illorum συμπρεσβύτερον atque collegam esse profitetur: vnumque summum Pastorem.i.Ἀρχιποιμενα Christum agnoscens, disertè vetat,ne quis in Catholicæ Ecclesiæ communione aduersus particulares Ecclesias dominatum vsurper.1.*Pet*.5.1.Quidnam hodie ex eiusdem illius veritatis regula, ijs edicturum Petrum credibile est, qui Catholicæ nomen proprio quodam iure sibi vendi-

vendicarent? Mittimus ea quæ à nostris hominibus opportunè in hoc argumento afferri solent, Petrus ne fuerit Romæ: Ibi ne docuerit, & passus sit: &, Si ita sit, idcircóne consequatur Romanæ Ecclesiæ primatum in cæteras Ecclesias deberi: quæ tamen si à nobis reponerentur, vestra crambe sæpiùs repetita, id à nobis meritò extorqueret. Hoc dicimus, etiamsi hodie Petrus Romæ doceret, Romanaque Ecclesia primæuis illis augustisque dotibus quibus olim floruit, etiamnum floreret, ei tamen in cæteras Ecclesias dominatum nullo modo deberi: & minùs quidem Catholicæ Ecclesiæ nomen per se & primò ei conuenire, vt ex ea posteà omnes Ecclesiæ nomen præcariò sortirentur. Atqui & Romanam Ecclesiam maximis næuis laborare, ne ipse quidē Gregorius Pontifex Romanus negat: quippe quæ post Bernardi tempus (qui illius morbos Eugenio etiam Pontifici tam luculenter reptæsentauit) melior aut emendatior haudquaquam euaserit. Quid igitur? Si Romana Ecclesia à Catholicæ Ecclesiæ communione sese seiunxerit, nū Catholicæ Ecclesiæ nomen iure retinebit? E latebris igitur exeat vester ille Æquiuocationis, id est *ομωνυμίας* anguis, Iesuitæ, quem sub Christianæ Ecclesiæ nomine & velo obtegebatis. Hoc disertè profitemur, nos *Ecclesiæ* nomine Catholicam Romanam illam Ecclesiam quæ sub vestra definitione intelligitur, haudquaquam intelligere. Ac præter quidem Petri cæterorumque Apostolorum doctrinam, veterisq; adeò & Catholicæ Ecclesiæ consensum id dici, disertè omnium voces testantur. E quibus hæc paucula liceat delibare.

Cyprianus 1. lib. epist. 8. *Deus vnus est, & Chri-*

ſtus vnus eſt, & Eccleſia vna eſt, & cathedra vna, ſuper petrã domini voce fũdata. Quiſquis alibi collegerit, ſpargit. Adulterium eſt, impiũ eſt, ſacrilegum eſt, quodcunq; furore humano inſtituitur vt diſpoſitio diuina violetur.

Idem. *Epiſcopatus vnus eſt, cuius à ſingulis in ſolidũ pars tenetur.*

Idem. tract. 3. de ſimpl. præ. *Eccleſia vna eſt, qua in multitudinem latiùs incremento fœcunditatis extenditur. Quomodo multi radij ſunt, & lumen vnum & rami arboris multi, robur autem vnum, radice tenaci fundatum: & quomodo de fonte vno riui plurimi defluunt, & numeroſitas licet diffuſa eſſe videatur, exundantis copia largitate, Vnitas tamen ſeruatur in origine: ſic Eccleſia Domini luce perfuſa, per totum orbem radios ſuos porrigit: Vnum tamen eſt quod vtiq; diffunditur, neq; vnitas corporis ſeparatur.*

Hieto. Epi. ad Euagr. *Si autoritas quæritur, Orbis maior eſt vrbe, quid mihi profers vnius Vrbis conſuetudinẽ? quid paucitatẽ, de qua ortũ eſt ſupercilium, in leges Eccleſiæ vindicas? Vbicunque fuerit Epiſcopus, ſiue Rõmæ ſiue Eugubij, ſiue Cõſtantinopoli ſiue Rhegij, eiuſdẽ meriti eſt, & eiuſdẽ ſacerdotij. Potentia diuitiarũ, & paupertatis humilitas, ſuperiorem vel inferiorem Epiſcopum non facit.*

Gregorius lib. 1. epiſt. 80. *Nullus vnquam deceſſorum meorum hoc profano vocabulo vti voluit: quia videlicet ſi vnus Patriarcha Vniuerſalis Patriarcharũ nomẽ cæteris derogatur. Sed abſit hoc à Chriſtiana mẽte. In illo ſceleſto vocabulo conſentire, nihil aliud eſt quàm fidem perdere. Aliud eſt quod conſeruande vnitati fidei, aliud quod debemus comprimende elationi. Ego autem fidenter dico, quia quiſquis ſe vniuerſalem Sacerdotem vocat, vel vocari deſiderat, in elatione ſua*

Ant. chriſtum

Antichristum præcurrit, & ibi, Propinqua iam esse Antichristi tempora designantur. &c.

Ecquidnam verò aliud in hisce commemorandis quàm actum ageremus, nisi nos vestra illa excusaret ἐνλοκρασία. id est rancidarum nugarum egestio? quæ nos sanè cogit vt idem reponẽtibus idem quoque rependamus. Eccuinam autem de Ecclesia Romana potiùs credendum est, quàm ei qui & Romanæ Ecclesiæ fuit Episcopus, & meliori etiam sæculo vixit? Nefas igitur sit Catholicæ siue Apostolicæ Ecclesiæ nomine, Romanam Ecclesiam propriè intelligere: cæterarumque Ecclesiarum autoritatem & appellationem à Romana Ecclesia mutuari. Quod si vt æquissimum & verissimum à vobis euincimus, Iesuitæ, vosque ex iniusta hac rei vocisque possessione vos deturbari patimini, explicatis Ambigui insidijs, ad veram *Ecclesiæ* definitionem nullo fallaciæ metu inuestigandam progrediemur: hac lege vt posthac vos vestrique, dediscatis falsam illam profanamque Ecclesiæ Catholicæ Romanæ appellationem: æquumque esse ostendatis, vt Ecclesia Romana, si Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicę membrum censenda est, sese illius autoritati iudicioque submittat, seque ab ea emendari patiatur: ac proinde hoc primum erit institutæ Quæstionis caput, quo Christianæ Ecclesiæ nomen explicetur ex contrarij remotione. id est κατ' ἀφαίρεσιν τοῦ ἐναντίου. Quam primam rectè & solidè astruendæ Veritatis viam esse, Demonstrationis leges docent.

Ecclesia Romana, non est Ecclesia Catholica & Apostolica: atque adeò de illius autoritate minimè hic disputatur, sed de Catholicæ Ecclesiæ autoritate.

Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ vera ex veris germanisq; notis suis definitio.

Si vos vicissim, Professores Turnonij, nos esse

Ecclesiam Catholicam negatis, duo respondebimus. Vnum, neque vnquam nobis in mentem venisse simile quicquam, vt vniuersalis Ecclesiæ nomen nobis propriè arrogaremus: licet firmiter credamus nos Ecclesiæ Catholicæ esse membra. Alterum, Christum non frustrà esse mortuum, ac proinde nos non temerè profiteri in Symbolis, nos credere sanctam Ecclesiam Catholicam, quæ omnium Christi beneficiorum hæres, proprijs verisque notis agnosci possit, & à falsis adulteriniſque cœtibus discriminari. Sempiternam fore Ecclesiam, in medijs etiam mundi pereuntis perturbationibus, neque orphanam relictum iri, testatur Veritas: vt planè intolerabilis sit ἀναλγησία eorum hominum, qui & quænam sit Ecclesia & vbinam sit, intelligi non posse, audent affirmare. Illius igitur notas & quasi tesseras vestigemus, vt illarum commonstratione ad veram germanamque Ecclesiæ naturam perueniamus. Omninò Veritas nisi ex veritate intelligi potest. Ecquis verò Prophetarum & Apostolorum scripta, Veritatis illius esse autographum, eruditæ autem & orthodoxæ Ecclesiæ consensum, eiusdem illius Veritatis interpretem esse negauerit? Vobis igitur annuentibus, notas illas in Verbo scripto & Ecclesiæ Catholicæ monumentis inuestigabimus. Memineritis autem quidnam agatur, id est non hoc esse iustum certamen, sed velitationem: ac proinde de plurimis paucula delibamus. Nos certè Romanæ Ecclesiæ claues siue Cathedram (quemadmodum vos eam describitis) Catholicæ illius, quam quærimus, veras esse notas pernegamus, quas videlicet veras germanasque Prophetis & ab ipsius Ecclesiæ capite, ipsaque vera etiam & Catholica

Ecclesia

Ecclesia ita didicimus.

Esa.54. *Hoc fœdus meum cum eis, dicit Dominus. Spiritus meus qui in te est, & verba mea qua posui in ore tuo: & non recedent ab ore tuo, nec ab ore seminis tui.* &,

Ioan.10.4. *Oues meæ audiunt vocem meam, & sequuntur me: alienum autem nequaquam sequentur, sed fugient ab èo: quia non norunt vocem alienorum.* id est vt interpretatur

Augustinus, contra Petiti epist.ca.10. *Habeo manifestissimam vocem pastoris mei, commendantis mihi, & sine vllis ambagibus exprimentis Ecclesiam. Mihi imputato, si ab eius grege qui est ipsa Ecclesia, per verba hominum seduci, atque aberrare voluero, quum me præsertim admonuerit dicẽs: Quæ sunt oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur me. Ecce vox eius clara & aperta & exaudita. Qui enim non sequitur, quomodo se ouem eius dicere audebit? Nemo mihi dicat, Quid dixit Donatus, aut quid dixit Parmenianus, aut Pontius, aut quilibet illorum? quia nec Catholicis quidem Episcopis consentiendum est, sicuti fortè falluntur, vt contra Canonicas scripturas aliquid sentiant.* &,

Idem Ibidem cap.2. *Inter nos & Donatistas quæstio est, Vbi sit Ecclesia. Quid ergo facturi sumus, in verbis nostris eam quæsituri, an in Verbis capitis sui, Domini nostri Iesu Christi? Potiùs quòd in illius verbis eam quærere debemus, qui veritas est, & optimè nouit corpus suum.* &,

Idem.cap.3. *Sed vt dicere inceperam, non audiamus, Hæc dico, hæc dicit: sed audiamus. Hæc dicit Dominus. Sunt certè libri dominici, quorum autoritati vtrique consentimus, vtrique credimus, vtrique seruimus: Ibi quæramus Ecclesiam: ibi discutiamus causam*

noſtram. &,

Idem. *Totus Chriſtus caput & corpus eſt: caput vnigenitus Dei filius, & corpus eius Eccleſia: ſponſus & ſponſa, duo in carne vna. Quicunq; de ipſo capite à Scripturis ſanctis diſſentiunt, etiamſi in omnibus locis inueniantur, in quibus Eccleſia deſignata eſt, non ſunt in Eccleſia. &c.*

Sed quid plura ex infinita pænè copia commemoremus? Ex quibus illud Axioma verum eſt, Eccleſiæ notam primariam, & quaſi ἐνλελεχειαν eſſe, Verbum Dei: & in eo & per illud Eccleſiam quærendam. Omnes autē ἑτεροδιδασκαλίας, id eſt quæcunq; extra hoc Verbum & ſine hoc Verbo docentur, eſſe vocē peregrini, quam veluti adulteri, caſta Chriſti ſponſa auerſari ac fugere debeat. Non enim tantæ tamq; auguſtæ res, quæ ad veram æternamq; felicitatem pertinēt, hominum arbitrio erant relinquendæ. Idcircó doctrinam illam θεόπνευστον & ſalutarē, certis quibuſdam literarum monumentis commendari, & notariorum (quorum fides ſit omni exceptione maior) miniſterio placuit optimo ſapientiſſimoque Deo conſignari. Quocirca vt verum eſt, Chriſtū ſanctificare Eccleſiam ſuam per Verbum, in eoq; Verbo illam eſſe quærendam, ita quoq; verum eſt, illud Verbum eſſe ſcripta Prophetarum & Apoſtolorū: ſicuti eadem Veritas diſertè teſtatur.

Ioan. 5. *Scrutamini ſcripturas, quia vos videmini vobis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt quæ teſtificantur de me.*

Epheſ. 2. 20. *Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum, cuius angularis lapis eſt, ipſe Ieſus Chriſtus: in quo totum ædificium congruēter coagmentatum, creſcit vt ſit ſanctum templum Domino.*

1. Cor.

1. Cor. 3. 11. *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus.*

1. Pet. 1. 20. *Nulla prophetia Scripturæ, propria est ἐπιλύσεως, i. explicationis.*

Galat. 1. 7. *Non est aliud Euangelium, sed nonnulli vos turbant, & volunt inuertere Euangelium Christi.*

Verùm, quid pluribus opus est, quasi hac de re à pijs dubitetur? Ecclesiæ tamen Catholicæ consensum huius veritatis firmamento stabilitum obiter indicabimus.

Tertul. de præscriptis hæret. *Nobis nihil licet ex nostro arbitrio inducere, sed neque eligere quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus autores, qui nec ipsi quicquam de suo arbitrio, quod inducerent, legerunt: sed acceptam à Christo disciplinam fideliter nationibus assignarunt.*

Idem Apolog. cap. 44. *Quò plenius & impressius tam ipsum quàm dispositiones eius & voluntates audiremus, Deus instrumentum adiunxit literaturæ: si quis velit de Deo inquirere, & inquisitum inuenire, & inuento credere, & credito deseruire.*

Hilarius lib. 1. de Trinit. *Quum itaq; de rebus Dei sermo est, concedamus cognitionem sui Deo, dictisq; pia veneratione famulemur: idoneus enim sibi testis est, qui per se cognitus non est.*

Complures alios huius generis locos de industria prætermittimus. neque enim existimamus piorum quenquam dubitare, Verbum Dei, quod Ecclesiæ fundamentum substrauimus, Prophetarũ & Apostolorum scriptis cõtineri, quorum videlicet maior est omni exceptione autoritas. Hoc tamẽ demõstra-

tioni nostræ ponimus Axioma vobis, (nisi planè insanitis) minimé repugnantibus, Verbum Dei non Prophetarum & Apostolorum scriptis tantùm definiri: sed nefas quoq; esse existimare quicquã ad salutem nostram pertinere, quod non illorum monumentis planè & perfectè contineatur. Neque enim tantùm diserta extant hac de re & Verbi & Ecclesiæ testimonia, quæ certam indubitatamque omnium rerum ad salutem necessariarũ cognitionem eis asserant atque vendicent, sed & omnibus peregrinarum doctrinarum generibus iter obstruant.

2. Timoth. 3. 16. *A puero sacras literas nosti, quæ te possunt sapientem reddere in salute, quæ est per fidem in Iesu Christo. Tota scriptura diuinitus inspirata utilis, ad doctrinam, ad redargutionem, ad correctionem, ad institutionẽ quæ est in iustitia: vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfectè instructus.*

Act. 20. 27. *Non subterfugi quominus annuntiarem vobis omne Dei consilium.*

Heb. 1. *Deus multis vicibus multisq; modis olim loquutus Patribus per Prophetas, vltimis hisce diebus loquutus est nobis per Filium.*

Ioan. 14. &c. *Quum venerit Spiritus ille veritatis, deducet vos in omnem veritatem. &c.*

Psal. 19. *Lex Dei perfecta, conuertens animam, testimonium Iehoua fidele, &c.* Quid verò hæc Dei fulmina?

Deuter. 12. &c. *Quicquid ego præcipio, id observabitis, ad hoc nihil addetis, ab hoc nihil detrahetis: non declinabitis ad dexteram. &c.*

Galat. 1. 8. *Etiamsi nos aut Angelus è cœlo euangelizet vobis, præter id quod vobis euangelizauimus, anathema esto.* Nonne videtis nos de industria com-

plures Scripturæ locos prætermittere? Sed pauca audite de Ecclesiæ Catholicæ consensu.

Irenæus aduersus Valent. *Scripturæ quidem perfectæ sunt, quippe à Verbo Dei & Spiritu eius dictæ. Nos autem quum & iuniores simus, & nouissimi à Verbo Dei & Spiritus eius: quum & eorum quæ in communi hominum vita quasi ante pedes nostros versantur, multa sint quæ nostram scientiam fugiant, hæc quoque ipsa Deo committimus.*

August. de Genes. ad lit. *Maior est Scripturæ authoritas, quàm omnis humanæ ingenij capacitas comprehendere potest. Profectò inuiolabilem sacrarum literarum autoritatem confiteri debemus.*

Idem, de pecca. merit. lib. 1. cap. 22. *Cedamus & consentiamus authoritati Scripturæ sanctæ, quæ nescit falli & fallere.*

Idem, super Ioan. tract. 49. cap. 11. *Quum Dominus Iesus multa fecisset, non omnia scripta sunt: sicuti idem sanctus Euangelista testatur, Multa Dominum Christum & dixisse & fecisse, quæ scripta non sunt. Electa sunt autem quæ scriberentur, quæ saluti credentium sufficere videbantur.*

Cyprian. Hom. ad Tit. 1. *Euangelium omnia continet præsentia & futura, honorem & pietatem: omnem simul fidem prædicatione Verbi concluſit. Sicut enim præco præsentibus omnibus in theatro prædicat, ita & nos publicè prædicamus, ea ratione vt nihil addamus, sed ea tantùm quæ audiuimus, dicamus. Ea quippe virtus præconis est, veraciter quæ sibi credita sunt, omnia persequi: non aliquid addere, aut immutare, aut auferre.*

Gregorius in pastoral. cap. 44. *Scriptura prophetici sermonis in tenebris vitæ præsentis facta est vobis lucerna, & lumen itineris. &c.*

Hic quoq; nos temperabimus. è tanta enim copia, & in hoc quidem instituto nostro, vix audemus paucula delibare. Ex his tamen efficitur, quod ad argumentum maximè pertinet, Omnes res fidei in scripto illo verbo, cuius quæritur autoritas, id est Prophetarũ & Apostolorum scriptis, planè & perspicuè contineri: vt nefas sit, aliam quampiam doctrinam ad supplementum exquiri. Iam & illud, vt necessariũ huic conclusioni ὁρισμὸν adiungẽdũ est, Sacramenta Verbi esse tesseras atq; sigilla: ac proinde in his Ecclesiæ notis, quas inuestigamus, de Verbo vniuocè dici, idemq; reipsa planè esse: modò tantùm distingui & ratione. Verbum enim auditur: Sacramenta videntur: Illud quidem per aures, hæc verò per oculos docent. Vtriusq; subiectũ idem est, Iesus Christus. Vnde Apostolus.

Rom. 4. *Et signum accepit Circumcisionis, quod obsignaret iustitiam fidei.*

Ephes. 5. *Vt Ecclesiam sanctificaret, purgatam lauacro aquæ per Verbum*: quemadmodum interpretatur Augustinus.

Tract. 80. super Ioan. *Lege Apostolum, & vide quid adiungat, Vt eam sanctificaret, inquit, mundans eam lauacro aquæ in Verbo. Mundatio igitur nequaquam fluxo & labili tribueretur elemento, nisi adderetur, In verbo.* &c.

Idem, de Cataclys. cap. 3. *Detrahe verbum, & quid est aqua? Accedit verbum ad elementum, & fit sacramentum, etiam ipsum tanquam visibile Verbum.*

Hoc tantùm volumus, certas esse Ecclesiæ notas, quæ vt veræ felicitatis hæres, ita salutaris doctrinæ custos est. Illam autem Verbo & Sacramentis contineri, non tam ex nostris verbis, quàm ex ipsius Veritatis

ritatis vi, hactenus oſtendimus.

Quid inde colligimus? Id nimirùm, Profeſſores Turnonij, quod ad inſtitutum ſermonem ſpectat maximè, Quænam veræ ſint Eccleſiæ notæ: vt ad illius veram ſolidamque definitionem tandem aliquando perueniamus. Quum igitur Verbum & Sacramenta veras eſſe Eccleſiæ Catholicæ notas, non nos quidem demonſtrauimus, ſed ipſa demonſtrauit Veritas: omninò Eccleſiæ Catholicæ illa erit vera & τεκμηριώδης definitio.

Eccleſia Catholica, eſt ſanctorum communio, i. cœtus viſibilis amplectentium Verbum Dei, & ex illius inſtituto rectè vtentium ſacramentis.

Verbum & Sacramenta, Viſibilis illius quam quærimus, Eccleſiæ, viſibiles eſſe notas ſi negatis, pie certè animę agnoſcet, quæ ad veram illam Eccleſiam in ipſa Viſibili varijs hominum generibus permixta, hominibus quidem inuiſibilem, Deo autem vni notam, ſe pertinere intelligunt. Geminam enim vnius Eccleſię faciem diſtinguendam eſſe, non modò Verbi Dei eruditeque Vetuſtatis veritas, ſed veſtrorum quoque Doctorum conſenſus, docet. De Viſibili agimus, quum de illius notis agimus: quas non incertas & vagas, ſed veris indubitatiſque diſcriminibus illuſtres eſſe affirmamus. Vobis illam Æquiuocam ſolo nomine ſpecioſam, Eccleſiam relinquimus. Ne nobis Eccleſię Romanę claues, aut commentitiam quandam Petri Cathedram opponatis: Non aureas aut argenteas claues, aut eburneam cathedram didicimus in Verbo illo Dei, quo vno fides noſtra innititur: Non palatia illa laqueata templorum, aut viſibilis cuiuſdam Capitis diadema, quod quaſi auiti imperij in-

signe à Petro repetitis. Regni cœlorum claues tantum didicimus, Verbum Dei: Petri Cathedram, ipsius doctrinam in Ecclesia Dei sonantem: Templũ Dei, Ecclesiam, Prophetarum & Apostolorum doctrinæ innixam credimus & profitemur. Huius autem licet facies propter hominum peccata sæpenumerò commutetur, manet tamen immobile sempiternumque eius fundamentum, Verbum Dei: quod inter illas varias variarum rerum vicissitudines atq; mutationes constanter perdurat, & in illo Catholica illa quam credimus, Ecclesia, in qua veritas est & salus, constanter conseruatur. Hanc igitur dicimus Ecclesiam, Iesuitæ, quæ non humanarum opinionum fulcris, humanæve autoritatis præsidijs, sed vnico vnius Dei verbo innititur. Hãc colimus, hanc amplectimur, hanc vt matrem & dominam veneramur: & suum de seipsa testimonium lubenter audimus.

Hilarius, in Psal. 126. *Domus hæc ædificanda per Deum est. humanis enim operibus extructa non permanet, nec doctrinis sæculi instituta consistit, neque inani labore solicitudinis nostræ custodietur. Extruenda aliter est, custodienda aliter est: non super terram, non super fluxam & dilabentem arenam initianda, sed fundamentum eius super Prophetas & Apostolos collocandum.*

Idem, lib. 6. de Trinit. *Hæc fides, Ecclesia est fundamentum: super hanc confessionis petram Ecclesiæ ædificatio est. Hæc fides regni cœlestis habet claues. Hæc fides est, Quæ in terris solnerit aut ligauerit, & ligata sunt in cœlis & soluta.*

Chrysostomus, Homilia de Pentecost. *Super hanc petram, non dixit, Super Petrum: non enim super hominem, sed fidem Petri ædificauit Ecclesiam suam. Quemam*

nam autem erat fides? Tu es Christus, filius Dei viui.

August. de Ciuitate Dei, lib. 18. cap. 54. *Nos ergo qui sumus vocamurq́, Christiani, non in Petrum credimus. sed in quem credidit Petrus: Petri de Christo ædificati sermonibus. Ille Petri magister, Christus in doctrina, quæ ad vitam ducit æternam: ipse est Magister noster.*

Magna certè iniuria fit sanctissimò Apostolo Petro, quum ea doctrina quam ipse docuit, pro qua passus est, quam denique scripto fideliter commẽdauit, imaginariæ nescio cuius Cathedræ specie & prætextu, subuertitur: & Petri persona Petri doctrinæ opponitur. At disertè prædixerat Spiritus Sanctus, Antichristum in templo Dei tanquam Deum sessurum. Quorsum igitur hæc tam altè repetita? Vt non tàm nostris quàm disertis Verbi Dei & indubitatæ Ecclesiæ verbis ostenderemus, non modò quidnam sit Ecclesia, sed etiam quænam sit veræ illius & Catholicæ Ecclesiæ autoritas atque dignitas. Quod erat in quæstione positum, veluti firmamentum.

Quæ, qualis, quanta sit Catholicæ Ecclesiæ dignitas & autoritas, cum Verbi Dei autoritate comparata.

Substrato igitur illo disputationis fundamento, quidnam consequatur perspicuum est. Ecclesia ædificio sæpè cõparatur. Quidnam prius est, ipsumne fundamentum, an tota ædificij moles? Aristoteleum ne ignoratis, Mensuram mensurato ipso priorem esse? i. τὸ μέτρον τῷ μετρητῷ? Verbum Ecclesiæ fundamentum posuimus. Inde quænam sit Verbi & Ecclesiæ autoritas constabit: sicuti ex his quæ à nobis explicata sunt, Ecclesiæ natura (quantùm qui-

dem ad loci istius circumstantiam pertineret) fuit repræsentata: vt pijs & sobrijs lectoribus perspicuum sit qua fide & fronte audeatis nobis obijcere, eleuari atque deprimi à nobis Ecclesiæ autoritatem: eadem nimirùm veritate qua nos Scripturas sacras repudiare causamini. Vestra quidem omnia de ψευδωνύμῳ & ementita Ecclesia, deque verbo non scripto mysteria penitùs repudiamus: at quidnam de veræ & Catholicæ Ecclesiæ autoritate, quidnam de illius cum verbo consensu sentiamus, ex ijsdem autographis proferemus: vt nostra de tam serijs argumentis explicata sententia, ad vestrarum illarum assertionum capita singulatim explicanda accedamus. De Ecclesiæ autem autoritate hæc credimus ex luculentis verbi Dei testimonijs.

1. Tim. 3. 15. *Ecclesiam esse domum Dei viuentis, columnam & stabilimentum Veritatis.*

Galat. 4. 26. *Sublimem cœlestemq; Hierusalem esse omnium nostrùm matrem.* i. eorum omnium matrem quorum Deus pater est.

In Psal. sæpe, & in Prophetis. *E Sione salutem esse siue redemptionem populo: &, Salutem fore in Sion.* i. remissionis peccatorum salutisque æternæ esse hæredem.

Psal. 144. *Beatum esse populum, cui sic est: beatum populum, cuius Iehoua est Deus:* id est verâ solidamq; felicitatem ei propriè constare, & in ea sola esse salutem.

Augusta nimirùm terq; maxima de Ecclesiæ dignitate & autoritate prædicantur: quæ tantùm abest vt verbis extenuemus, quasi Ecclesiæ dignitas verbi Dei obstruat luminibus: vt planè credamus in hac Ecclesiæ dignitate omnem salutaris doctri-

næ,

næ,noſtræq; adeò felicitatis cardinem ac ſummam verſari : vt qui contrà ſapiat,penitùs deſipiat.

Tertul.aduerſus Marcion.lib.4. *In ſumma,ſi conſtat id verius eſſe quod prius,id prius quod & ab initio, quod ab Apoſtolis: pariter: vtiq; conſtabit id eſſe ab Apoſtolis traditum,quod apud Eccleſias Apoſtolorum fuerit ſacroſanctum.*

Idem,& præſcript.aduerſ.Hæret. *Conſtat omnem doctrinam quæ cum illis Eccleſiis Apoſtolicis,matricibus & originalibus fidei conſpiret, veritati deputandam: & ſine dubio tenentes,quòd Eccleſiæ ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto,Chriſtus à Deo ſuſcepit. Reliquam verò doctrinam de mendacio preiudicandam, quæ ſapiat contra veritatẽ Eccleſiarũ,& Apoſtolorum & Chriſti & Dei.*

Verbi & Eccleſiæ autoritas comparatur.

Quandoquidem autem controuerſiæ principalis,ad quam paulatim accedimus, cardo in eo poſitus eſt,vt diſquiratur pertineátne ad Eccleſiæ autoritatem non modò ſcriptum illud Verbum pro arbitratu ſuo interpretari,id eſt(vt vos loquimini) *eorum quæ ad ſalutem pertinent, neceſſariam intelligentiã omnibus enodare atq; proponere,* ſed & verbũ aliquod non ſcriptũ habere: omninò poſtulat inſtitutæ demonſtrationis ἀλληλαχία atq; ſeries, vt quoniam oſtendimus,Verbum Dei primariam eſſe atq; principem Eccleſiæ Catholicæ notam, Verbi quoque & Eccleſiæ inter ſe gradus intelligamus: quidnam præcedat,quidnam ſubſequatur: ſitne verum quod docetis, Verbum Dei ab Eccleſiæ determinatione & iudicio pendere, illiuſq; dijudicandi poteſtatem penes Eccleſiam eſſe,nécne. Audite igitur quidnam de toto hoc genere ſtatuat Apoſtolus, ſummus huius controuerſiæ arbiter.

1.Cor.3.10.&c. Secundùm gratiam Dei quæ data est mihi, vt peritus Architectus fundamentum posui: alius autem superædificat: porrò quisque videat quomodò superædificet. nam fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Quòd si quis superædificet super fundamentum hoc, aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: cuiusque opus manifestum fiet. dies enim declarabit. nam per ignem retegetur, & cuiusque opus quale sit, ignis probabit.

Vnus ille locus pro multis erit. Ecclesiæ fundamentum diserte substernitur, Iesus Christus: qui nõnisi in Verbo suo rectè cognosci potest: ac proinde Verbum illud per se & vniuocè, id est καθ' αὐτὸ & συνωνύμως, dicitur fundamentum Ecclesiæ: vt & eiusdem ædificandæ ratio tota atque molitio, quæ architectorum opera & ministerio absoluitur. Deus enim est operis illius πρωτουργὸς & τελεστουργὸς. i. princeps & efficiens causa, suorum seruorum laboribus dans incrementum. Ecclesia architectos illos suppeditat, dum ipsa ædificatur. Substrato constitutoque fundamento, superstruuntur variorum generum materiæ. Vt ædificij illius sacri & verè aurei (sicuti à Prophetis describitur) moles & συναρμολογία exsurgat, consentaneum est vt aureo fundamẽto aurea quoque materia, aurea proportione, ab aureis architectis superinducatur. Quòd si ligna, fœnum, stipulæ, & huiusmodi materiæ aureo ædificio minimè aptæ, ab ijs qui sese ædificij architectos profitebantur, ingeratur: accedet operis iudicium, quo materiarum illarum peregrinarum & ἰδιοτροπιῶν discrimina explorabuntur atque patefient. Ignis autem examen, id est recta & consentanea variarũ materiarum explorandarum ratio, erit ille Ignis. Dies itaque per ignem, quale sit totum illud rerum

fundamento

fundamento superstructarum genus, verè & dilucidè declarabit. Figuratę autem orationis hæc est nuda & simplex sententia: Veræ omnis doctrinæ hæc est certa & sempiterna lex in Ecclesia Dei, vt à fucata & adulterina doctrina veræ faciem nomenque ementiente, dijudicetur atque distinguatur. Fundamentum Ecclesiæ Catholicæ vnum substernitur, Iesus Christus, siue ipsius Verbum: cui fundamenti appellatio idcircò artribuitur, quòd neque Christus à suo Verbo, neque Verbum à Christo seiungi separatíve vllo modo possit. Christianæ igitur Ecclesiæ hoc substernitur fundamentum, sine quo neque constare, neque Ecclesia dici vllo modo potest. Huic tamen veritati varij variorum generum Doctores, qui in Ecclesia docuerunt & docent, varia superstruxerunt: veræ doctrinæ veram & consentaneo quinam modo doctrinam adiungentes, eandem planè & ὁμογενῆ: & κατ' ὀρθοτομίαν veræ illius formulæ docendi, quam ὑποτύπασιν ὑγιαινόντων λόγων i. Exemplar sanorum sermonum vocat Apostolus, 2. *Tim.* 1. 13. & 2. 15. ex regula, *Veritatem ex Veritate docendam esse*, id est (vt loquitur Petrus) εἴτις λαλεῖ, ὡς λόγια. 1. *Petr.* 4. 11. Plerique contrà Ecclesiæ Doctores, fundamentum quidem illud retinentes, non simplicem quidem illam genuinamque Veritatem superstruxerunt, sed sua commenta: veritatis quidem atque vtilitatis specie commẽdata, de quibus tamen iudicium sit faciendum ex eiusdem illius Verbi analogia: quæ perspicuè patefaciet, quidnam à Doctoribus fundamentum illud in Ecclesia retinentibus, veri aut falsi dicatur. Denique veritatis examen, in Ecclesię Doctorum sententijs totum est à Verbo Dei: quod nimirùm à seipso, vt aurum

ab auro, rectè explorari potest.

Quæstionis propositæ explicatio ex substratis superioris doctrinæ principijs.

Hîc animis igitur adeste, Iesuitæ, huc ingeniorũ vestrorum aciem omnem conuertite, hîc enim vniuersæ disputationis cardo versatur: aduersus assertiones illas cominùs est conferendum. Pij & eruditi legant, intelligant, iudicent. Quæritur quænam sit Verbi Dei & Ecclesiæ autoritas. Vos scriptum quidem verbum agnoscitis, sed illius intelligendi dijudicandique potestatem Ecclesiæ attribuitis, vt ex illius pendeat determinatione atque autoritate: & præter scriptum illud Verbum, ἄγραφον παράδοτον quandam doctrinam, per Christianorum manus sine scripto traditam, id est verbum quoddam non scriptum pari cum scripto autoritate, affirmatis esse in Ecclesiæ potestate: cuius sit etiam ius noua doctrinarum decreta condere, quæ quidem ad suam ædificationem existimauerit pertinere. Ita Verbo scripto non scriptum adiungitis, Verbi scripti & nõ scripti cognitionem totam vultis esse in autoritate atque potestate Ecclesiæ. Nos autem hîc à vobis, Iesuitæ, planè dissentimus. Credimus vnicum illud Dei verbum, quod Prophetarum & Apostolorum scriptis definitur, satis esse ad salutem. Illo fidem nostram terminamus atque circumscribimus. Credimus quidem Catholicæ Ecclesiæ magnam esse autoritatem, sed huiusmodi vt illam Verbo Dei vt fundamento innixi, ita totam eodem verbo ædificari affirmemus. Quòd siquid dubij aut controuersi inciderit, non ex arbitratu Verbi illius non scripti, id est humanarum traditionum præscripto, sed ex eiusdem illius Verbi decretis, ἀναλόγως, i. ex indubitatæ

tatæ doctrinę proportione, componi atque illustrari: Scripturas denique ex Scripturis esse intelligendas affirmamus. Pręter illud Verbum, aliud verbum poni nefas esse contendimus: siquid Verbo illi superstruatur, huiusmodi examen instituendum esse, vt tum demùm probetur vt verum, si cum sempiterna verbi illius scripti regula, ex illius Analogiæ amussi consenserit: eoque esse & dici Aurum, id est verum & salutare: sin contrà, ligna, fœnum & stipulam, id est veri imaginem siue εἴδωλον, non ipsum Verum: vt Igne illo æterno Verbi Dei exploretur, ac proinde explodatur, eo ipso vno quòd cum illo Dei verbo minimè consentiat. Ecclesiam igitur à verbo Dei pendere, non Verbum ab Ecclesia, etiam atque etiam affirmamus: atque adeò priorem esse Verbi quàm Ecclesiæ autoritatem: & omnibus quidem illis modis priorem, quibus aliquid Prius dici potest. Siue enim tempus spectetur, Verbum priùs extitisse affirmandum est quàm Ecclesia extiterit, quum Verbi vi & efficacitate sit congregata: siue essendi consequentia consideretur, i. vt loquuntur, τὸ μὴ ἀντιστρέφον κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν. neque enim idcircò Verbum est, quia extat Ecclesia luculenter. In medijs enim Ecclesiæ perturbationibus idem perstat Dei Verbum, à quo Ecclesia instauratur, vt primùm constituitur. Cœlum enim & terra transibunt, verbum autem Dei manet in æternum. Prior est quoque Verbi autoritas, si vel generatio vel ordo rerum spectetur. Deus enim (vt disertè ait Iacobus) nos progenuit sermone Veritatis, vt in Ecclesia censeremur. Itaque *ex ipso ordine manifestatur* (inquit Tertullianus) *id esse dominicum & verum quòd sit priùs tra-*

ditum: ac proinde antiquitate venerabilem esse Ecclesiam, quòd antiquissimo Dei verbo innitatur.

Verùm vt hæc nostra de Verbo & Ecclesiæ consensu sententia è nobili illo Apostoli loco confirmata, pleniùs intelligatur: quum certum nobis sit bona fide vobiscum agere, certis quoque eam capitibus definiemus, exemplorumque appositione illustrabimus.

1 *Verbum Dei scriptum, id est Prophetarum & Apostolorum doctrina, est Ecclesiæ fundamentum.*

2 *Hactenus retineri potest fundamentum in Ecclesia, vt varia doctrinarum genera possint ei fundamento superstrui.*

3 *Doctrinarum illarum examen ex Verbo Dei institui debet. Si Verbo illi scripto ἀνάλογος sit & consentanea doctrina, quæ ab Architectis traditur, Aurum erit: quod igne Verbi Dei explorabitur & illustrabitur: sin minùs, lignum, fœnum, palea: & ab eodem illo igne comburetur.*

4 *Ecclesia, auri illius custos est & ministra: ac proinde magna quidem est augustaque illius autoritas, sed Verbi Dei autoritate tota innititur: ex quo nimirùm est, quicquid est.*

5 *Vnicum illud Dei Verbum, satis est ad plenam solidamq; salutis nostræ cognitionem: vt humanarum traditionum interpretationibus aut adiumentis opus haudquaquam habeat.*

Vt ad exempla igitur reíque singulares accedamus, id adhibebimus in quo tota est fita controuersia. Quæritur de Catholicæ Romanæ, quam disertè appellatis, Ecclesiæ autoritate.

Hanc æquiuocè tantùm, vel potiùs falsiuocè, id est & ὁμωνύμως & ψευδωνύμως, Catholicam vocari asse-

asserimus: vos autem verè & esse & vocari Ecclesiam Catholicam affirmatis. Vtri nostrûm veriùs loquantur, ecquis erit Iudex? Adhibeatur Ignis ille, id est examen Verbi Dei: ex cuius luce primum animaduertatur, an fundamentum retineatur. Vtrique sanè Christum appellamus, vtrique verbum illud scriptum amplectimur. Adest igitur fundamentum, de quo iudicabit verbum Dei, quum de Ecclesia quæratur: non autem Ecclesia illa Catholica Romana, quæ accusatur, de re sua rectè iudicauerit, non redditis causis cur hanc autoritatem sibi propriè vindicet. Agnoscimus fundamentum, ex Ignis illius luce, Christi nomen audimus, in sacro Baptismo illius insignia videmus, tesseram perspicimus, *Baptizo te in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti.* Hoc est aureum fundamentum, quod Satan non potuit euertere? augustum Christiani nomen vbiq; sonat: nisi vos, Iesuitæ, importunæ nouitatis pruritu ementitæ societatis Iesu nomen importassetis. Itaque, vt Papatum qui in Romanæ Ecclesiæ sinu primariam sedem occupauit, constanter negamus esse Ecclesiam Catholicam: ita constanter affirmamus, Deum Ecclesiam suam in Papatu conseruare, vt in ruderibus conseruatur tacens ædificij fundamentum. Quidnam autem illi fundamento superstruatur, explorator idem ille Ignis dijudicabit. Romana Ecclesia, ait se Catholicam esse Ecclesiam, & Episcopum Romanum esse caput Catholicæ Ecclesiæ, &c. quia Petro qui Romanæ Ecclesiæ fuit Episcopus, dictum est, proprio quodam priuilegio, & Romanæ Ecclesiæ hæreditario, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* Quid Ignis ille? Aurum esse negabit, quum Scriptura disert

rè testetur, Petram illam cui ædificatur Ecclesia, esse Christum, sanctamq; illam & firmam de Christo confessionem, *Tu es Christus, Filius Dei viuentis:* & Petrus disertè profiteatur, vnicum esse Christum ἀρχιτέκτονα, & caput Ecclesiæ suæ: vnicam autem Ecclesiam sicuti vnus Deus est, & fides vna. Illud igitur erit fœnum siue stipula architectorum superstruentium: hæc verè Catholicæ Ecclesię vox, Aurum erit. *Nos ergo qui sumus & vocamur Christiani, non in Petrum credimus, sed in quem credidit Petrus, Petri de Christo ædificati sermonibus. &c.* Et, *Non dixit super Petrum: nouum super hominem, sed super fidem Petri ædificauit Ecclesiam suam.* Gregorius quoque Romanę Ecclesiæ Episcopus aureo fundamento aurum superstruxit, quum vocem vniuersalis Episcopi dixit esse prænuntiam Antichristi. Ignis, aurum explorabit: stipulam & fœnum comburet. Pretiosa est mors sanctorum in conspectu Domini, ac proinde conducit ad fortitudinis & cōstantiæ exemplum omnibus pijs, vt eorum qui piè in Ecclesia vixerunt, & mortui sunt, memoria sanctè custodiatur, & certis monumentis recolatur. Aurum illud est Christianæ doctrinæ fundamentum. At quum ad colendam Sanctorum memoriam imagines eis collocantur atque consecrantur, eorum ossa reliquiæque adorantur, nomina inuocantur, Palea est siue stipula, veritatis fundamento superstructa: quam eiusdem illius veritatis ignis cōburet. Aureum est illud fidei nostræ firmamentum, *Hoc est corpus meum:* cuius vera & efficax præsentia, illustri expressoque dicendi genere significatur: quum caro Christi verè sit cibus, & sanguis verè sit potus, atque adeò vera & efficax carnis & sanguinis

nis communicatio, fidelibus verè & efficaciter in Christum insitis. At crassus ille & Capernaiticus communicandi modus, vt panis in carnem, vinum in sanguinem transubstantietur, & sensualiter percipiatur, fœnum est atque stipula. Quid plura? neq; enim consilium est singula persequi. In proprijs assertionum vestrarum quæstionibus voluimus ostendere, quomodo sit de Ecclesiæ doctrinis atque institutis iudicandum: hactenus videlicet vt probentur atque recipiantur tanquam vera, si cum verbi scripti veritate consentiant, illudque adeò sit veritatis examen, ex quo controuersæ doctrinæ iudicium constitui possit: si id quod in Ecclesia docetur, Scripturarum veritati respondeat: cuius custos est atq; interpres hactenus Ecclesia, vt quanta quanta constare ei potest autoritas, à verbi autoritate, vt principio suo, tota pendeat. Vtriq;. i. & verbo & Ecclesiæ, tribuenda quidem erat autoritas, sed suo modo, sua: qui modus facilè expediri distinguique potest. Quamobrem, Iesuitæ, vt disquisitionis istius initio, dum in Ecclesiæ Christianæ nomine, Æquiuoci cothurno ludebatis, vestram fidem desiderabamus; ita hîc causa maxima est cur eadem illam fidem desideremus. Vernaculè enim vobis atque domesticè artis hîc latent insidiæ, quod enim versa quadam ratione dicitur, & intelligi debet de Ecclesia, id ad niuertè & absolutè interpretamini. Quo genere machinę Christū oppugnabat Satan, quum ad præcipitem & temerariā fiduciam hominum impelleret: vt Christi tentatione admoniti, inter has vestras spinas solicitè ambulemus, nostrique etiā Ducis victoria vincamus. Quasi verò hęc non rectè cōstare possint, *Quam magnifica de te dicuntur, Ciuitas*

Dei, &, *Quomodo facta est meretrix, ciuitas fidelis?* Est nimirùm fallacia, quam *A dicto secundum quid id dictum simpliciter* vocant, id est τοῦ πρὸς ἰὼς ἁπλῶς λεγομένου. Distinguendum enim erat, & quænam & quatenus Ecclesiæ autoritas tribuatur: Infinitúmne sit imperium illud, nullisque legibus circumscriptum, an certis terminis & finibus regatur. De vera loquimur & Catholica Ecclesia, non de vestra illa Æquiuoca & imaginaria, Catholica particulari. Nos affirmamus, Ecclesiam à Sponsi sui voce pendere: intolerabilemque esse audaciam, existimare in arbitrio & potestate Ecclesiæ esse, verbi Dei sententiam ita moderari, vt noua decreta condat, Apostolorumque nomina ipsorum doctrinæ opponat. Est profectò hæc non castæ & modestæ matronæ simplicitas, sed meretricis & adulteræ proteruia. Dominus quidem pater, Ecclesiam matrem suo quodã modo dominam esse voluit, vt custodem & quasi depositariam veritatis: neque eius pater agnosci vult, cuius non sit mater Ecclesia: verbi sui ὀρθοτομίαν & accommodationem iussit esse in Ecclesiæ suæ manu & potestate: hactenus tamen vt illa verbi accommodatio, ex eiusdem illius verbi principijs & regulis tota conformetur. Omne infinitum imperium & imperanti & parenti perniciosum esse, in rebus etiam ciuilibus Ratio & Experientia euincunt: quibus κριτηρίοις nihil certiùs illustriúsve est. Ecclesiæ igitur autoritas agnoscenda quidem est, sed non infinita. Illa veritatis custos & interpres esto, non simpliciter quidem & absolutè, sed secũdum quid. id est οὐχ ἁπλῶς, sed κατὰ τι. neque enim ipsa de veritate statuit, vt illud planè sit verum & rectum, quod verum & rectum esse ipsa ex se constituerit: sed ip-

sa

sa demùm esto verax & fidelis Ecclesia, si ex αὐτοπίστω & indubitata veritate verum à falso dijudicarit. Quæ veritas nihil aliud est quàm verbum illud Dei scriptum: ac proinde ille esto legitimus Dei cultus, i. λογικὴ λατρεία (vt loquitur Apost) qui ex λόγου. i. verbi legibus sit constitutus: quum obedientia sine mandato esse non possit. Christus est sponsus, Ecclesia est sponsa. Aurea est in matrimonio coniugum concordia. nihil enim aut melius quidpiam aut præclarius in hominum vita esse potest, quàm quum vir & vxor communibus animis & sẽtentijs familiam administrant: ita tamen vt si ex legibus Naturæ, vir sit domus dominus, vxor autem domina, viro tamen imperium suum in vxorem cõstet: aduersus quem vsurpare autoritatem ex eiusdem Naturæ legibus, vxori vetat Apostolus. Idcircò Euangelium, non est Matthæi, siue Ioannis, sed secundùm Matthæum & Ioannem: qui in domo Dei, quæ columna & firmamentum veritatis est, illustres sunt ipsi columnæ, sicuti columnas Iacobũ, Petrum, & Ioannem Paulus vocat. Illud ergo τὸ ἁπλῶς ἀδιόριστον. i. simpliciter & indefinitè dictum, Iesuitæ, certis finibus distinguite, ne & Deo & Ecclesiæ iniuriam faciatis, quæ falsos illos & importunos priuilegiorum titulos hauddubiè aspernabitur, & Dei sui voci obtemperabit. Vestræ autem hac in re fallaciæ vnus sit hic, Iesuitæ, Elenchus.

Superioris doctrinæ accuratior disertiorq́; explicatio.

Quoniam autem non vnum simplexq́; est in his vestris carectis insidiarum genus, his ita constitutis, singula deinceps Assertionum capita excutienda sunt. Duplex est inter nos in hac disputatione con-

trouersia, de verbo, & de Ecclesia. Vos duplex verbum Dei statuitis: vnum, quod Prophetarum & Apostolorum literis sit consignatum: Alterum, quod sine scripto per Christianorum hominū manus traditum, Ecclesiæ constet. De verbo primùm ipso videamus.

Quod de verbo hactenus diximus, iterum inculcamus: vnicum esse Dei verbum, sicuti vnus Deus est, vna fides, vnus Baptismus, vnici illius verbi sigillum, quod satis sit ad salutis nostræ cognitionem: ac proinde negamus aliud esse verbum θεόπνευστον, quàm id quod Prophetarum & Apostolorum scripturis continetur. Atqui excipietis, Scriptura ipsa siue verbum scriptum, ipsas illas Traditiones non scriptas commendat. Proferte locos. Quæ aphoristica Assertionum illarum vestrarum breuitas non est passa diserte à vobis notari, ea nos supplebimus, perinde ac si in vestræ illius Turnoniæ Vniuersitatis amplissimo theatro, opportunè à vobis citati, adfuissemus. Sin hæc satis esse negatis, vos ipsi vberiora in medium deponite. Scripturę locos quibus non scripti verbi Traditiones commendantur, pro more atque instituto vestrorum hominum, hoc fortasse nobis opponeretis.

Ioan. 21. 25. *Sunt & alia multa quæ fecit Iesus, quæ si scribantur sigillatim, ne mundum ipsum opinor capturum eos qui scriberentur, libros.*

Ioan. 16. 12. *Christus quoq; dixit Apostolis, se multa habere dicenda, quæ non poterant portare Apostoli.*

Paulus quoque se Sacramentum Cœnæ siue Eucharistiæ tradidisse Corinthijs testatur, eosque laudat quò & sua omnia meminissent, & suas Traditiones retinerent: seque quum ad eos venerit, reliqua

qua dispositurum ait. Eodem capite & παραδόσεως & τῦ παραδιδόναι & διατίθεσθαι meminit. 1. *Cor.* 11. & 23. & 34. Idemque Thessalonicenses iubet tenere Traditiones, quas edocti fuerant siue per sermonem siue per epistolam. 2. *Thess.* 3. Quid plura? Non enim instituti nostri est singula colligere, quæ soletis afferre ad sententiæ vestræ defensionem. Hæc attulimus vt Assertionum vestrarum verba de sententia vestra illustremus: imò è veteris quoque Ecclesiæ monumentis nonnulla paucis indicabimus, quæ eodem videntur spectare.

Chrysostomus, Homilia 82. in Matthæum. *Hinc patet quòd non omnia per Epistolam tradiderint, sed multa etiam sine literis. Eadem verò fide digna sunt tam illa, quàm ista. Itaque traditionem quoque Ecclesiæ fide dignam putamus. Traditio est, nihil quæras amplius. &c.*

Epiphanius, in Pana. 40. *Oportet etiam traditione vti. Non enim omnia à diuina scriptura accipi possunt. Quapropter quædam in Scripturis, quædam in Traditione, sancti Apostoli tradiderunt. &c.*

Inde colligitis, non omnia in verbo scripto contineri, quæ ad salutem nostram pertinent: & præter scriptum illud verbum, Traditiones quoque esse in Ecclesia, quæ parem cum verbo scripto obtineant autoritatem. Cedó igitur, rem vnà dispiciamus. Eàne quæ ab Apostolis perscripta sunt, Dei veritatem salutisque viam esse existimatis, necne? Esse, hauddubiè respondebitis. Illáne igitur ad plenam solidamque salutis nostræ cognitionem satis valere? Non satis, excipietis: idcircò præter illam doctrinam quam scripto cõmendarunt Apostoli, multa alia Deum voluisse extare, quę ab Ecclesia per

traditionem conseruarentur. Esto, non omnia scripserint Apostoli, eorum quæ Christus gessit: quemadmodum testatur Ioannes. Illáne temerè ab eis prætermissa, eorumq; literis caruisse, existimabitis? Causam ipse Ioannes reddit, Tot tantaq; nimirùm fuisse à Christo gesta, vt ea mundus capere non posset, si scriberentur. Addit Augustinus, *Ea quæ scripta sunt, ad salutem fuisse satis.* Erátne igitur necesse illa cognosci, si eorum Mundus capax non esset, ac proinde si non essent profutura? Deúsne temerè hoc voluit: Ecclesiamq; suam celare aliquid, quod ad ipsius salutem pertineret? Noluit illa (ribi (respondebitis) sed viua voce per Apostolos voluit doceri. Hoccine modo magis capax fuit mundus salutaris illius doctrinæ, quàm scripto? Quasi verò Deus multis vicibus multisque modis olim loquutus, temerè voluerit doctrinam illam scripto commendari, vt humanis commentis omnem ansam præcideret: & in hac delira mundi senecta sapientior sit mundus, & diuini etiam illius consilij causam Ioannes disertè reddit. Vel certè Ioannem arguite mendacij. Ecquorum verò hominum fidei nõ scriptæ illius doctrinæ mysteria fuerunt commendata? Ecquinam sunt auriti & oculati testes secundi illius verbi? Apostoli (respondetis,) vel Apostolorum discipuli. Igitur Canones illi Apostolorum, quos tanti facitis, & Clementis διαλυτώσεις quæ appellantur, erunt non scriptum verbum. Atqui illa sunt scripta. Non sentitis vos pugnantia loqui: quasi verbum illud vestrum Non scriptum, sit scriptũ? Verùm ita sit. Num temerè monuit Ioannes non cuiuis Spiritui esse credendum, sed Spiritus esse probandos, an ex Deo sint? Illi igitur Apostolorum discipuli,

discipuli, aut quilibet primæuæ Ecclesię Doctores, aliúdne quodpiam doctrinæ genus docuerunt, quã quod ab Apostolis perscriptum fuit? id est (vt diserтiùs loquamur, & ad rem ipsam tandem veniamus) Illáne non scripti verbi doctrina, eadémne est cum verbo scripto, an alia? id est vel multiplex, vel contraria? Certè, tam verum est illud principium quàm verum est, certam quandam esse in salutis nostræ cognitione veritatem: veritatem autem vnam esse, sicuti vnus est Deus: neque sibi illam esse contrariam, ex peruulgata illa regula, *Veritas quæ scinditur, non est Catholica veritas*. Scripturæ autem veritatem, esse indubitatam, & eiusmodi quæ per se credatur, salutaris doctrinæ veritatem, an dubitabitis? Testatur Filius Dei se Patris nomen Apostolis suis patefeciisse, id est (vt ipse interpretatur) verba Patris omnia: & postquam pronunciauit se multa habere quæ Apostolis diceret, quorum non essent eo tùm capaces, eisque Spiritum sanctum promisit, qui eos ad omnem veritatem sit deducturus, exposuit quænam sint illa, nimirùm ea omnia quæ ipse eis iam dixisset. Eadem igitur sunt: & clamat (vt diximus) Apostolus, aduersus ἑτεροδιδασκάλους, qui Legem cum Christo coniungebant, *Non est aliud Euangelium: sed etiamsi nos aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præter id quod vobis euangelizauimus, anathema esto*: & Timotheo edicit vt quibusdam denũtiet ne aliam doctrinam doceant. ἑτεροδιδασκαλεῖν. Si igitur eadem est & planè ὁμόφωνος, non scripta illa Apostolorum doctrina cum scripta, cui è verbi illius non scripti adytis tot tantáque mysteria depromitis, verbi scripti edictis planè contraria? Cuius modi sunt Romanæ Ecclesiæ decreta de i-

maginibus, & Inuocatione sanctorum, de Matrimonij & Ciborũ interdictis, de Meritis, de Purgatorio, de Vniuersali Episcopo, de Transubstantiatione, & cætera complura dogmata: quorum tãtùm abest vt extent disertæ testificationes in verbo Dei, vt disertæ etiam illarum refutationes sint perscriptæ. Hæccine sunt quæ Apostoli non scripserunt? Nam quod de Pauli Traditionibus & decretis profertur, planè repugnat non scripti illius Verbi decretis, perspicuè enim ait, se id tradidisse quod acceperit à Domino, quum de sacræ Cœnæ institutione loquitur. 1. *Cor.* 10. 17. Decreta autem illa, siue Traditiones de virginibus velandis in cœtibus Ecclesiasticis, & Hierosolymitanæ Synodi in qua Apostoli præfuerunt, decreta de suffocato, haudquaquam obseruãtur hodie in Ecclesia Romana. Quomodo autem Chrysostomi, Epiphanij, cæterorumque veteris Ecclesiæ Patrum de Traditionibus sententia intelligi debeat, Eusebius de illo doctrinæ genere loquens, è Polycarpi Apostolorum discipuli verbis notat, omnia nimirùm cum Scripturis præclarè consensisse. i. vt totidem verbis ait, Πάντα ταῖς γραφαῖς σύμφωνα γεγονέναι. Neque verò aliter loquutos fuisse Patres, quàm vt Traditionum nomine, Apostolica decreta de ritibus disciplinæ Ecclesiasticæ, non verò noui cuiusdam verbi non scripti dogmata significarent, ex aliorum locorum comparatione apparet, in quibus Scripturarum dignitatem tantoperè commendant. Rectè Tertullianus de præscriptis hæreticorum, *Solent dicere*, inquit, *non omnia Apostolos scisse, eadem agitati dementia, qua rursus cõuertunt, Omnia quidem Apostolos scisse, sed non omnia omnibus tradidisse. In vtroq́, Christum reprehensioni inijcientes.*

ijciẽtes, qui aut minus instructos aut parum simplices Apostolos miserit. quis enim integra mentis credere potest, aliquid eos ignorasse, quos magistros Dominus dedit, indiuiduos habitos in comitatu, in cõuictu: quibus obscura quaeq; seorsim edisserebat illis dicens datum esse cognoscere arcana.

At ista arcana salutis ęternę se mundo patefecisse, disertè testantur. Ecquęnã verò sunt illa ἀκροαματικὰ, quę si ignorarũt Apostoli, longè periculosæ inscitię essent arguendi: si quum scirent docere noluerũt, haud ferendę malignitatis: quũ ea omnia quę ad salutis ęternę cognitionem satis essent, ex officio deberent hominibus patefacere. Absit autem vt de sanctis Euangelij pręconibus, quidpiam huiusmodi in mentẽ nobis veniat. Quin potiùs credamus, Deũ pro singulari sua prouidentia certam salutis nostrę cognitionem nobis patefecisse, nihilq́; ab Apostolis relictũ esse, quod necessarium esset ad salutem. Neq; verò aut curiositati aut nimiùm solicitæ indagationi indulgere, sed ea à notarijs suis Deum præscribi voluisse constituamus, quę ad necessariam solidamq́; salutis scientiam omninò sufficerent. Miramur qui factum fuerit cur Euangelistæ ne verbum quidẽ fecerint de ijs rebus quas Christus ab adolescentiæ suæ primordio ad trigesimũ vsq; ætatis suæ annũ egerit, cur in Actis Apostolicis silẽtio prætermittatur quidnam Matthęus, Andreas, Ioannes, Petrus ferè, & maxima Apostolorũ pars gesserint. Multa alia sunt in ipsa doctrina quæ enucleat ùs explicari cõsentaneũ esse videri possit. Sed meminerimus Deũ hominibus longè sapientiorẽ esse, & doctæ cuiusdã esse ignorãtię genus, Id videlicet nescire quod Deus vult nos nescire. Quòd si hæc admittitis, do-

ctrinamque illam Traditionum quam per Christianorum hominum manus conseruari vultis, verbo scripto ἀνάλογον atque consentaneam esse agnoscitis, cur hoc verbi Non scripti & scripti discrimen tantoperè vrgetis? Si autem aliquid ἐτερογενὲς & peregrinum profitetur, qua fronte Apostolorum nomina ipsorũ doctrinæ opponitis? Omninò haud euincetis, Traditiones illas non scriptas in verbo Dei commendari: quin potiùs fulmina illa auribus vestris obtonabunt, *In vanum me colunt, docentes secundùm mandata hominum*, &, *Ad legem & ad testimonium, si non dixerint iuxta hoc verbum, nihil habent lucis*: & sempiterna erit oraculorum istorum autoritas, *Vt discatis supra id quod scriptum est, non sapere*: & regula ἐθελοθρησκείας, i. voluntarij cultus, qui primarius est fœtus verbi illius vestri non scripti: *Mãdata & doctrinas hominum habere quidem speciem sapientiæ, sed nullius esse pretij. Col.* 3. 20. In summa, non est verum, Iesuitæ, non scripti illius verbi traditiones in Scriptura commendari, quales vos constituitis. Est enim elenchus Sophisticus, quem Ἀγνοίαν λέξεως vocant, è discipulis illis vestris vna. *Traditionis* enim vocabulo, in Apostolorum scriptis intelligitur, vel doctrinæ applicatio & ὀρθοτομία, vel rituum & disciplinæ constitutio: cuius quidem omnibus locis, temporibus & personis, non potest esse vna eademque conformatio, licet hoc vnum sit & verum principium, *Omnia vti fiant ordine in Ecclesia Dei. 1. Cor. 14.* Has traditiones, Apostoli ex rectæ illius rationis, quam in scriptis suis luculenter expresserunt, formula, in Ecclesijs constituerunt, pro rerum, temporum, personarumque circumstantijs accommodatis: & quum Disciplina neruus sit doctrinę,

ſtrinæ, eas traditiones ſartas tectaſque eſſe voluerunt, atq; definitum illarum vſum. At Romana profectò Eccleſia verarum illarum germanarumque Traditionum quas Apoſtoli reliquerunt, expreſſam effigiem nullam hodie tenet, vmbra & imaginibus tantùm vtitur, doctrina diſciplinaque in fœdas ſuperſtitiones penitùs transformata: & quò verbi ſcripti autoritatem impunè eluat, Non ſcripti cuiuſdam verbi, quod totum ſit in ſua poteſtate, myſteria nullo iure prætexit. Ita principium illud veſtrum, quod firmamentum eſt huius diſputationis, planè euertitur.

Iam verò quæ & quatenus Traditiones recipi aut repudiari debeant, ex illius ipſius Eccleſiæ, cuius nomen & autoritatem prætexitis, ſententia perſpicuum eſt.

Tertullianus de præſcript. hæretic. *Ergo quæramus an & Traditio non ſcripta recipi non debeat. Plane negamus recipiendam, ſi nulla exempla præiudicent aliarum obſeruationum, quas ſine vllius Scripturæ inſtrumento ſolius traditionis titulo exinde vindicemus.*

Cyprian ad Demetriadem. *Conſuetudo ſine Veritate, vetuſtas erroris eſt: quæ impedire non debet quominùs Veritas prænaleat & vincat.*

Idem. *Si conſuetudinem opponas, aduertendum eſt quòd Dominus dicit, Ego ſum via, Veritas & vita: non dixit, Ego ſum conſuetudo.*

Idem de verbi illius veſtri non ſcripti traditionibus verbi ſcripti autoritati contrarijs, *Adulterum eſt, impium eſt, quodcunq; humano furore inſtituitur, vt diſpoſitio diuina violetur.*

Reſponſio ad ſingula incommoda ſiue abſurda, quæ à Ieſuitis obijciuntur.

Atqui excipietis, Si ad vnius Verbi ſcripti autoritatem fides noſtra reuocatur, grauiſſima inde naſcuntur incommoda. Ecquis enim Verbum Dei, veluti Leſbiam regulam, vltrò citróque pro libidine non diſtorqueat: niſi Eccleſiæ iudicium accedat, quo vera germanaq; Verbi ſententia à commentitijs & adulterinis hominum phanaticorũ notionibus diſtinguatur? Multa ſunt in Scripturis intellectu & explicatu difficilia, id eſt ἀνσερμήνευτα, vt loquitur Paulus: ſiue ἀνσνβῆτα, vt Petrus: quæ indocti parumq; ſtabiles detorquent ad ſuum ipſorum exitiũ. Quiſnam de dubia verbi interpretatione, aut de cõtroverſo fidei capite rectè iudicabit, niſi Catholicę Eccleſiæ accedat autoritas? Deinde, ecquænam erit Eccleſiæ autoritas, ſi hoc Traditionum non ſcriptarum priuilegio deſtituatur? Quàm lata verò patebit impijs & profanis hominibus feneſtra, quum Verbi ſcripti autoritatem eludent, omnibuſq; Prophetarum & Apoſtolorum ſcriptis fidem derogabunt: niſi Eccleſiæ traditionumq; illarum non ſcriptarum autoritatem atque certitudinem eis opponamus? Denique, niſi doctrinæ illius καθολικῆς conſtet autoritas, ecquibus rationibus ſtabunt plæraque fidei dogmata, quæ vt vera & ſana Chriſtiani omnes amplectuntur: vt de perpetua Dei Matris Virginitate, & de infantum Baptiſmo? Ad hæc reſpondemus: Iſtis incommodis omnibus paratum eſſe in Verbo Dei preſentiſſimum remedium, & quidem huiuſmodi vt Catholicæ Eccleſię (qualem ex ſuis proprijſq; notis repræſentauimus) ſua hauddubiè conſtet autoritas. Hoc enim ex ſuperioribus repetimus, Nos de vera, non de æquiuoca illa Eccleſia agere: ne circularis fiat principij repetitio.

Reſponde-

Respōdemus igitur, Catholicam Ecclesiam de obscuris siue controuersis Scripturæ locis ex Scriptura iudicare, secundùm fidei anologiam: id verius & accommodatius statuens, quod & principijs fidei consentaneum fuerit, & loci circumstantiæ magis proprium, si de loci alicuius δυσεφμηνεύτου siue δυσνοήτου interpretatione agatur: vt Scriptura nimirùm è Scriptura, locorum facta prudenter collatione, intelligatur atque explicetur. Itaque si phanaticorum hominum Scripturis abutentium error depellendus fuerit, eandem illam rationem sequetur, quam Christus & Apostoli in mendacij refutationibus obseruarunt. Christus certè, Satanam Scriptura abutentem non aliunde quàm ex eadem Scriptura refutauit. Apostoli, ex Prophetarum scriptis alienas doctrinas solent refellere, suamq; doctrinam confirmare. Ita enim statuimus, Iesuitæ, in vera commodaque Verbi interpretatione, siue fidei doctrina agatur, siue ex fidei analogia, loci cuiusdam obscuri explicatio depromenda sit, sequendam esse eam regulam quam Spiritus sanctus perscripsit, *Vt spiritualia cum ijs quæ spiritualia sunt, & spiritualiter quidem comparentur*, 1.*Cor*.2.13. Non verò ex Lesbia illa humanæ, siue rationis, siue intelligentiæ, (siue magnificentius quoddam aliud est vocabulum) regula, Veritas æstimetur. Duo igitur dicimus, & Rei quæ docetur, & Ingenij discentis, maximā habendā esse rationem. De re autem hoc constanter affirmamus, Eam esse lucē verbi Dei, vt sicuti ex eo solo sapere nos oportet, ita ex eo ipso tota sui ipsius cognitio sit haurienda, non verò peregrinæ cognitionis cuiusdam facibus illustranda. Verè enim Propheta: *Lucē illam & lucernā pedibus suis*, id est vniuersæ vitę

ducem, atque auſpicem eſſe ait. *Pſal.* 119. vt immaculatam perfectamque doctrinam, & ſcientiam ſalutis: quæ vt veris ſempiterniſque principijs ἀμέμπτοις ἀμέμπτοις innitatur, ita perpetuam habeat conſtantemque doctrinæ ſuæ ἀλληλυχίαν & ſeriem, certam quoque & infallibilem demonſtrationem, & conſtanter veram ξυναλήθευσαν: vt nihil diſſentaneum aut abſurdum vnquam vſpiam in tota ſcriptura inueniri poſſit. Quam Scripturæ ſanctæ demonſtrationem magnus ille & verus Demonſtrator Paulus luculenter deſcribit, *Quæ etiam loquimur non ſermonibus quos docet humana ſapientia, ſed quos docet Spiritus ſanctus, facta illa rerum ſpiritualium cum ſpiritualibus comparatione.* 1. *Cor.* 2. 11. Sic enim (vt ait Auguſtinus) Scripturas temperauit Spiritus ſanctus vt quod alicubi obſcurius dictum eſt, clariùs alibi explicetur. Verbum Dei videlicet habet ſua Axiomata quæ non minùs ſimplicibus quàm eruditis patent. Lac eſt illis, his verò ſolidus cibus. Non aliò eſt fugiendum vt ſalutis noſtræ cognitio vel ingeneretur, vel confirmetur: vel vt errorum nebulæ diſpellantur. Hoc vno verbo quo credimus, eo in fide creſcimus: idem illud Euangelium eſt potentia Dei ad ſalutem cuiuis credenti: fidei noſtræ & primordium & incrementa gubernat, donec ad conſtantem illam adulti Chriſti perfectamque menſuram perueniamus. Illud ipſum quod fidei noſtræ firmamentum eſt, eiuſdem eſt experimentum, quemadmodum de Beroenſibus refert Lucas. *Act.* 16. 9. qui auditam ex Paulo doctrinam cum Prophetarum ſcriptis contulerunt, vt viderent an hæc ita ſe haberent. Si cum veritatis hoſtibus dimicandum eſt, non efficacior machina adhiberi poteſt ad men-

dacium

dacium expugnandum, tuendamque veritatem, quàm ipsum verbum. Certè non alio telo Nicena Synodus Arium, Constantinopolitana Macedonium, Ephesina Nestorium, Chalcedonensis Eutychen, Augustinus Donatum & Pelagium iugulauit. Itaque si existimatis Scripturam sanctam, vel ad seipsam tuendam aduersus impiorum furores, vel ad fidelium animos sui ipsius cognitione imbuendos, non satis per se valere, illataque aliunde luce indigere, grauissimè erratis: & Dei veritati, quantum in vobis est, maximam facitis iniuriam: quum eam inconstantiæ & ἀκαλαν-φίας ignominia inuratis. Æterna manebit æterni illius verbi fides & certitudo. Hoc vnicè autem nobis optandum est vt animi nostri cœlestis illius seminis salutariter excipiendi sint capaces: & quum verissimum sit quod ait Ioannes, Hominem non posse recipere quicquam nisi datum ei sit è cœlo, agnoscendum quoque est omnem illam ἱκανότητα, sicuti ait Paulus, 1. *Timoth.* 4. i. percipiendi facultatem, totam esse à Deo. Quòd si in scientijs humanis quæ à cœlesti hac doctrina longè lateque distant, ita comparatum est vt eius ingenium qui ἐπιστήμων debet euadere, cum re ipsa cognatum esse debeat, vt ἀγχινοίας vi principia & media rerum possit perspicere, ac proinde scientia ὁ πνευκλὸς (vt ait Plato) εὐπνευκλεῖ innascatur: omninò constituendum est in eo scientiæ genere, quã homo animalis percipere non potest, & quæ tota spiritualiter dijudicatur, nos planè cæcos fore, nisi diuino beneficio animi nostri illustrentur. Neque enim temeraria & profana audacia ad hæc sacra prouolandum est: quæ si quibus sordent, ijs sordent quibus mundi huius princeps oculos occœcauit, de

quibus dictum est, *Qui sordet, sordeat magis.* Sordiũ tamen illarum ignominia ad sanctam Dei veritatẽ nequaquam redundabit. Ingenij igitur discentis magna ratio habẽda est, ne res nullo suo merito accusetur. Constabit hauddubiè Dei Verbo suo veritas: omnis homo erit mendax, quicunq; hanc veritatem aspernabitur. Si igitur verum est quod ait Filius Dei, *Neminẽ ad se venire, nisi quem Pater attraxerit*, id est volentem ex nolente reddiderit, hęc quoq; conditio ad cœlestem hanc doctrinam percipiendam adiungenda erit, Vti animos nostros ipse informet, idoneosq; reddat verbo suo ad salutem nostram percipiendo. Hoc primum sit huius scientiæ Axioma, hæc optima sciendi προπαρασκευή, quam & ipsam singulare Dei donum esse tenendum est. Apparatum illum bene sciendi rectè descripsit his verbis Augustinus de doctrina Christiana, *Opus est mitescere pietate, neq; contradicere diuinę Scripturę siue intellectę (si aliquando vitia nostra percutit) siue non intellectę, quasi nos melius sapere meliusq; percipere possimus: sed cogitare potius & credere id esse melius & verius quod ibi scriptũ est. etsamsi lateat, quàm id quod nos per nos ipsos sapere possumus.* Non est illa stupida & crassa ἐγκυκλία, qualem vestræ Scholæ præscribunt, sed Christiana modestia, bene sapiendi auspex. Melius est enim (inquit idem Augustinus) *nescire quàm errare: sed scire melius est quam nescire: at bene & vtiliter sciendi elementum est, sciendi studium & reuerentia. Optimus nimirùm lector est* (Hilarius noster ait) *qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius quàm imponat, & retulerit magis quàm attulerit: neq; cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum.* Eccur autem ci-

bo culpam crudi & proiecti ſtomachi imputabitis? Non eſt igitur Verbum Dei Leſbia regula, Ieſuitæ: eſt ſempiterna veritatis amuſſis, ſemper eadem, ἀ-στρεβής, ἀμετάπτωτος: quantumuis illius nomine impij & profligati homines ad ſuam perniciem abutantur: eſt denique bona Chriſti fragrantia Deo, in ijs qui ſeruantur, & in eis qui periunt, (quemadmodum ait Apoſtolus) his quidem, odor mortis ad mortem: illis verò, odor vitæ ad vitam. Qui Prophetarum & Apoſtolorum autoritatē quæ omni exceptione maior eſt, aſpernabitur, ille ſcilicet non ſcripti cuiuſdā verbi humanarumq; doctrinarum autoritati acquieſcens, ſeria commouebitur ad Deum ex animo colendum reuerentia, qui Dei Maieſtatem in Verbo ſuo elucentem contempſerit? Quidnam verò miſeris conſcientijs fiet, ſolidam vitæ æternæ ſecuritatē ſolicitè quærentibus, ſi quæcunq; extant de ea promiſſiones, ſolo hominum iudicio fultæ ſubſiſtent? Num hanc ſponſionem idoneam iudicabunt, & hoc accepto reſponſo fluctuare & trepidare deſinent? Præpoſterum eſt hoc pro Veritate patrocinium, eam diuinæ Maieſtatis reuerentia non ſatis tutam exiſtimare, vt humanis præſidijs tutior illa firmioráque reddatur. Itaque negamus, Ieſuitæ, (vti hactenus demonſtrauimus) Verbi Dei certitudinem ab Eccleſiæ Catholicæ nutu arbitrioque pendere. Quòd Eccleſia Verbum illud amplectitur ſuffragioque ſuo obſignat, haudquaquam ex dubia aut alioqui controuerſa, authenticam validamq; reddit: ſed quia veritatem eſſe agnoſcit Dei ſui, cui ſubſcribat, cui ſe ſubmittat, atque adeò quàm colat atque veneretur. Perſpicua eſt & firma Veritas in Verbo Dei: Scripturæ è Scripturis luculenter emicant,

infirmis & robustis abundè sufficiunt. Ex eo controuersias omnes dirimi, Veritatem à mendacio distingui, germanam veramque Ecclesiam ab adulterina & falsa dijudicari atque discriminari, conscientiarum paci consuli: impiorum sanas comprimi: omnibus denique rebus quæ ad certam solidamq; salutis nostræ cognitionem pertinent, veris præsentibusque remedijs prouideri tam certum est, quàm verum, latissimum esse inter Veritatem & mendacium discrimen: & quàm falsum est, Hominis ingenium esse rerum omnium mensuram: sicuti dicebat furiosus Heraclitus: in cuius puteo vt non quærimus Veritatem, ita neque in verbi illius vestri non scripti laqueis: è quibus piæ animæ sese extricare debent, vt perennes aquas è verbo Dei hauriant, & ex eo cibum comedant salutarem. Denique, fidei nostræ non homines, sed Deum ipsum, qui in verbo suo sese patefecit, fidei nostræ, illiusque veritatis suæ, cui illa innititur, autorem vindicemque appellamus.

Quid igitur? Nullane erit Ecclesiæ autoritas? Imò permagna, neque enim existimandum est, verbi autoritatem cum Ecclesiæ autoritate conuenire non posse: sed suo modo, vt iam diximus, Primaria igitur verbo Dei auroritas debetur, quam ab Ecclesiæ autoritate pendere tam alienum est à ratione, quàm Veritatem hominum autoritati subijci. Non vani sunt profectò tituli, quibus Ecclesia Dei honestatur: de quibus diximus suprà. Non tamen ipsa pro suo arbitrio, aut noua doctrinæ dogmata condere, aut specie quadam propagare possit. E Verbo tota pendere debet. Præclarus omninò est Ecclesiæ cum verbo consensus: efficacissima est illius autoritas,

ritas, ad hæreticorum furores compescendos: non vanæ denique sunt promissiones Dei, quibus se Ecclesiæ suæ affuturum pollicetur. Nos certè, si quisquam, eruditæ illius & veteris Ecclesiæ autoritatem magni facimus: Conciliorum, Patrumq; orthodoxorum scripta summa cum reuerentia legimus: sed adhibitis istis cautionibus, vt primùm (sicuti diximus) constituamus ecquam Ecclesiam, pro Catholica & veteri, ecquos pro patribus orthodoxis habeamus. Non enim veterem & orthodoxam Ecclesiam vocamus eam, quæ post aliquot sæcula in medijs Papatus tenebris extitit: neq; magistrum sententiarum, Gratianum, Thomam, Scotum, Bielem, Bonauenturam, Maiorem, Durandum, totam denique illam Angelicorum, Seraphicorum, Cherubicorumque Magistrorum aut Romanorum Pontificum cateruam pro orthodoxis Patribus habebimus: non quòd ab illorum scriptis penitus abhorreamus, sed veluti è stercore Ennianò colligentes aurum. At enim neque in aureæ illius siue argenteæ ætatis, quæ vel proxima fuit Apostolis, vel illorum ætatem postmodum consequuta est, Doctoribus orthodoxis, quos eò numero habemus, & vt Patres veneramur, omnia indiscriminatim amplectimur: sed adhibita Apostoli regula, vt videamus aureóne fundamentò aurum superstruxerint, an stipulam: illudque examen ex Verbi Dei igne instituimus. Neque certè alia lege boni Patres scripta sua legi voluerunt, quàm vt ad Verbi scripti regulam exigerentur: & tum demùm probarentur, si cum illo cõsentirent. Notæ sunt his de rebus Cypriani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, cumprimis voces, quibus se suaque omnia Verbi iudicio submittere

prædicant: quas non exſcribimus vt peruulgatas. Quid? quòd Apoſtolorum etiam ætate incipiebãt Satanæ miniſtri ſeſe in Eccleſiam inſinuare: & vetuſtiſſimi ſunt & pernicioſiſſimi errores, quos illis etiam temporibus futuros illi prænuntiabant? Exiſtimemúſne Patrum omnia nullo iudicio recipienda: quum perſpicuum etiam ſit iam tum iniquitatis fundamentum, nihil tale cogitantibus bonis Patribus, Satanam fuiſſe molitum? Cur igitur & ratione repugnante, & ipſis illis reluctãtibus quorum maximè intereſt, omnia ipſorum ſcripta nullo examine adhibito amplexemur? Nondum natum erat decretum, Eccleſia non poteſt errare: &, Papa ſiue Romana Eccleſia hoc decreuit. His igitur ita conſtitutis, tum Patres non vt veritatis iudices atq; arbitros, (vnicum enim Iudicẽ veritatis agnoſcimus, Deum ex illo ſuo verbo ſcripto, quod voluntatis ſuæ expreſſam declarationem eſſe voluit) ſed vt iuratos & vocatos teſtes audiendos eſſe affirmamus; & quidem pro more atque inſtituto legitimorũ iudiciorum, vt ſui etiam teſtimonij cauſas reddant: cauſas nimirum non aliunde quàm ex ipſo Verbo, de cuius interpretatione agitur, depromptas. Rectè enim Hieronymus de recta Scripturæ interpretatione loquens, Propoſitum mihi eſt, inquit, non ad meam voluntatem Scripturas trahere, ſed id dicere quod Scripturæ velle intelligo. Certè vbicunque Scripturas non interpretor, & de ſenſu meo aliquid loquor, arguat me cuilibet: vt cętera ex Patribus in hanc ſententiã pænè infinita prętermittamus. Quid igitur? Minúſne ſua Eccleſię, ſi ſua verbo tribuatur, autoritas conſtabit? Imò ne ſua quidem Eccleſiæ, ſi non verbo primaria. Conſenſus Eccleſiæ verbi autoritate

toritate & certitudine firmatus maximi erit momenti, quem hæreticorum furoribus opponamus. Denig; ita habetote, Iesuitę, vos nequicquam satagere de illegitimo atq; importuno Ecclesiæ obsequio, cui satis est Sponsi vocem audire, vt ei morem gerat. Hunc maximum sibi esse honorem ipsa arbitratur. Nulla sanè est Ecclesiæ sine verbo Dei autoritas, sine quo nulla est ipsa Ecclesia. Sublata verbi luce, quàm Ecclesiæ Solem atq; Animam esse qui non videt, nihil planè videt, ecquid restat Ecclesiæ quàm crassa & infelix ignoratio, & misera omnium rerum intemperies? Itaque, nullus est, & planè ἄλογος vester hac in re metus, vt de autoritate Ecclesiæ actum sit, nisi verbi illius non scripti, & sine verbo scripto, & contra eiusdem autoritatem, mysteria in Ecclesiam importentur. Illo metu carete, & vestrum errorem moniti cauete: nisi perspicuæ veritati vltrò bellum indicere instituistis.

Eiusdem planè generis est illud incommodum quod vltimo loco affertis, *Fore nimirum vt sine illo verbo non scripto plæraq; fidei dogmata repudientur*, ac proinde Ecclesiæ pereant. Plæraque illa, an duo restringitis, Infantum videlicet baptismum, & perpetuam Dei Matris virginitatem. Siqua alia sint, docete; vt pro virili nostra vobis laborantibus succurramus. De his duobus nihil quidem causæ est cur impensius laboretis, præsens enim est remedium. Certè de Infantum baptismo certum habemus testimonium in Verbo scripto, ne inanem adhibeatis operam in euoluendis Verbi illius non scripti aduersarijs, siue commentarijs, aut testibus exquirendis. Christi hac de re voluntas luculenter his verbis expressa est, *Sinite parvulos venire ad me, quoniam*

talium est regnum cœlorum: & magni Apostoli de mandatis suis diserta explicatio, *Liberi vestri sancti sunt*. Signumne ijs denegetur quibus data res est? Expressum extat Dei mandatum de infantibus octauo die circuncidendis. Quum Baptismum in circumcisionis locum successisse vos quoque agnoscatis, (est enim vtrumque Sacramentum remissionis peccatorum & mortificationis Iustitiæque nostræ sigillum) & vberiorem quàm sub lege gratiam nobis datam esse prædicetis: cur minus erit bene nostris sub Euangelio, quàm Patrum infantibus sub lege: quum Ecclesiæ ius peræque ad nostros ac ad illorum liberos pertineat? Totas familias Apostoli baptizarunt: an infantes prætermiserunt? Verùm alia argumenta prætermittimus à nostris Ecclesijs Anabaptistarum furoribus opposita, quos sine vestri illius verbi non scripti mysterijs illæ potuerunt refutare. At cur eodem iure mulieres à sacrę Eucharistiæ communione non exturbatis, & ad Verbum illud non scriptum reuocatis, vt mulieres quoque vobis obligetis? Pudet sanè pigetque vestræ ϐαπτολογίας, millies enim reposita reponitis, vt toties refutata iterum refutentur. Quod autem de perpetua sanctæ Mariæ Virginis, quam inter omnes mulieres felicissimam credimus, & eruditæ vetustatis more Dei Matrem etiam appellamus, virginitate dicitis, perexiguum sanè est: dummodò augustum illud & planè diuinum de Virginis partu mysterium retineatur, *Ecce virgo pariet*. De quo mysterio dilucida extant in Prophetarum & Apostolorum scriptis testimonia. Si nato Christo Mariam Iosephus cognouisset, ecquid tandem esset incommodi, quum in sanctæ Virginis matrimonio Christus matrimoniũ sanctifi-

ſanctificare voluerit, & miraculo primùm à ſe edito illud honeſtare? Verùm de his non diſputamus. Veteris enim & orthodoxæ Eccleſiæ de perpetua Dei Matris virginitate hac in re ſententiam amplectimur: & Hieronymi ſtudium aduerſus Heluidium probamus: prudẽtiam deſideramus, quòd in virum non alioqui (vt apparet) malum neque indoctum, tanto impetu inuehatur. Sed ad perpetuam ſanctæ θεοτόκου virginitatem, nihil opus erat ad Verbum illud non ſcriptum confugere, quum ex ſcripto ſatis perſpicuè poſſit illa colligi. Ait enim diſertè Scriptura, Ioſephum non cognouiſſe Mariam donec peperiſſet filium ſuum: eodem planè genere dicendi quo dicitur Michol Dauidis vxor nullos liberos ſuſtuliſſe vſque ad diem obitus ſui, id eſt nunquam: & Chriſtus ipſe in cœlum aſcendens, Ecce vobiſcum ero, inquit, vſque ad conſummationem ſæculi. Ex quibus verbis colligi non poteſt, Chriſtum nobiſcum non eſſe futurum poſt conſummationem ſæculi. Particula enim Υσϙ, interdum ita refertur ad tempus præcedens, vt de conſequenti non affirmetur contrarium: quemadmodum magnus ille Theodorus Beza, quem omnium doctorum conſenſus Theologum appellat, vobis, Ieſuitæ, illum necquicquam laceſſentibus, in aureis illis ſuis Annotationibus doctiſſimè ſcripſit. Atque hæc quidem in veſtrarum Aſſertionum ἔκθεσιν breuiter dicta ſunto.

Purpuratag, Ieſuitarum bilis, meręq, calumniæ.

Reſtant Cholæ, quas Scholæ illæ veſtræ Turnonij imperij oppido quàm infelices, importuniſſimis calumnijs in nos nihil tale merentes effuderunt. Sed ſi argumentis veſtris argumenta noſtra oppoſue-

mus (etiam iuuimus vt meliùs perciperentur) non idcircò conuitia conuitijs regeremus. Parcat vobis Dominus, & huic noſtro de veritate ſua illuſtranda ſtudio benedicat, neque ſinat irritum eſſe hunc laborem noſtrum. Certè, vt Veritate vos vincimus, ita vincemus modeſtia. *Nos pro libidine ſacras Scripturas interpretari*, calumniam eſſe Dominus Deus noſter nouit: quem ardentibus votis precamur vt nominis ſui reuerentiam augeat in cordibus noſtris, & ſanctæ ſuæ Veritatis cognitionem magis ac magis illuſtret in nobis. Certè, nobis etiam tacentibus, & verba & ſcripta noſtra abundè teſtabuntur, ſacras illas Scripturas, quas fidei noſtræ fundamentũ poſuimus, duces & auſpices eſſe omnis ſcientiæ eius, quam de ſalute noſtra retinemus: atque adeò à tam putida calumnia nos apud omnes æquos iudices omninò liberabunt.

Nos pro fidei decretis hæreſiarcharum errores tanto errore amplecti, vt ſatiùs ducamus ipſas Scripturas negare, quàm illarum ineptias repudiare, tam falſum eſſe quàm hoc ſcomma illiberale, & ſycophanticum, id eſt planè Ieſuiticum, noſtrorum ſcriptorum & libertas & reuerentia demõſtrat: illa quidem, in hominum noſtrorum ſententijs liberè expendendis atque excutiendis: hæc, in ſacrarum Scripturarum myſterijs religioſè excipiendis. Fideles quidem Dei ſeruos in magno habemus pretio, vt auguſta Dei dona: in ijs Deum tantorum bonorum autorem, colimus atque veneramur: vobis vt idolorum, ita hominum væſanum cultum, id eſt vt εἰδωλολάτρειαν, ita ἀνθρωπολάτρειαν planè relinquimus.

Quòd autem nos accuſatis ſacrilegij, & falſi, & plagij, *quaſi bonam partem ſacrarum Scripturarum, quas*

quas Antiquitas approbauit, è sacrorum Codicum numero tollamus: tam falsum est quàm verum ex nostra confessione constabit, Nos veteris & noui Testamenti libros omnes, quos vetus & Catholica Ecclesia agnouit, constanter amplecti. Quòd de Macchabæorum libris adiungitis, planè est inane & importunum. Ecquis vestrùm nescit Canonicorũ & Apocryphorum librorum discrimen, & in veteri Instrumento ἀπογράφους & Canonicos Hebraicè haberi: eos qui Græcè scripti sunt, ad Apocryphos referri? Inter quos Apocryphos quin Macchabeorũ libri censeantur, ecquis vnquam dubitauit? Nosne huius distributionis sumus autores, an eruditæ vetustatis celeberrimi scriptores & Græci & Latini? Hos libros in expos. Symb. Ecclesia quidẽ recepit, sed eo modo quem Cyprianus notat, vt in Ecclesijs legantur, sed non quò fides nostra inde confirmetur. Hieronymus, dum hos Macchabæorum libros citat, solet de his cauere, addita exceptione: Si quis velit credere aut recipere. Augustinus receptos quidem esse ait, sed non vt pares Legi, Prophetis & Psalmis. Eusebius quoque ex Melitone Sardicensi Episcopo, in censu librorum Canonicorum non habet, neque Epiphanius, solertissimus alioqui rerum Ecclesiasticarum indagator? Quid? quòd & illorum librorum autor intelligi voluit quãtùm his suis scriptis tribuendum esse existimaret? Si rectè, inquit, scripsi, est quòd volui: sin exiliter & tenuiter, est quòd potui. Hæccine Spiritus sancti Maiestas? Itáne loquuntur Prophetæ & Apostoli? Atqui si ex Apocrypho Inuocationem pro defunctis & Purgatoriũ, contra sempiternam scriptæ veritatis legẽ, ludq; exemplo probare instituitis; cur non ex eodẽ libro

Raziæ illustris viri, qui ex rebus præclarè gestis ibidem commendatur, exemplo fortiss. quemque hortamini vt seipsum interficiat: quòd ille, ne in manus hostium veniret, manus violentas sibi intulerit? De Purgatorio, quandoquidem obiter egistis, & breuitati studemus, aliàs, quum neruosiora quàm ea quæ è Macchabæorum libris protulistis ad Purgatorij defensionem argumenta edideritis, vobis respondebimus. De prima igitur Quæstione, (quantum quidem ad institutæ scriptionis rationem videbatur) hæc breuiter dicta sunto. Proximum est vt ad secundam, quæ est de Idolis siue Imaginibus, Quæstionem accedamus.

ETIAM VENI, DOMINE IESV.

DE IDOLIS, ID EST IMAGINIBUS.

Quæstio secunda.

Vestra hæc sunt verba in quarta Assertione.

Tanto præterea pietatis hostes in Christi Domini, Sanctorumq; imaginibus confringendis furore inflammatos fuisse scimus, vt omnem exuisse humanitatem viderentur: quum tamen nullo Dei mandato imaginum vsu Christianis esse interdictum docere possint: & Becca nunc eorum antesignanus, nuper Hussitarum, Lutheranorum, & ex aliis sectis sicariorum imagines typis Genevæ excudendas curarit? qua in re hoc vnum se in vitis habere professus est, vt Domini nostri Iesu Christi Discipulorumq; eius memoria sempiterna oblivione deleretur: proditorum vero hominum, qui hæreseon portentis Ecclesiam perturbarunt, recordatio perpetuò vigeret, atque in omnium non modò animis, sed etiam oculis defixa resideret.

ACA-

ACADEMIÆ RESPONSIO.

Distincta Quæstionis notatio, è Iesuitarum involucris explicata.

Principale crimen generis humani (vt Tertulliani verbis vtamur) defendendum, Iesuitæ, susceptistis. Periculosum sanè patrocinium, eoque etiam magis, quòd non verbo illo vestro non scripto, sed veritatis scriptæ luce, & Deo quidē iudice, non Romano Pontifice, tota sit controuersia dirimenda. Iam & quorsum vestra hæc phalerata loquacitas? Ita enim omnia inuoluitis, vt non Theologicæ disputationes, sed tyronum vestrorum declamationes esse videantur. Mentem igitur vestram ita euoluemus.

Nefas est Christi Domini & Sanctorum imagines euertere.

Id autem his rationibus probare conamini, vt doctrinæ nostræ, quæ Idola ex verbo Dei abominatur, odium inuidiamque confletis. Vestra autem argumentatio grauissimorum incommodorum demonstrationem complectitur, crudelitatis, impiæ sceleratæque aduersus Deum audaciæ: & ἀπαγωγὴν ab aduersarij exemplo petitam, vt illum proprio telo iuguletis: quo genere argumentationis nihil efficacius aut vehementius excogitari potest.

Generalis Responsio ad hanc Quæstionem.

Argumēta igitur illa vestra expendamus, vt perspicuum fit an ex mala causa bonam facere possitis, primaria Quæstione prius hunc in modum constituta.

Fásne sit Idola siue Imagines confringere?

Vos iam audio confestim excipientes, Aliud esse

idolum, aliud Imaginem. Sitne verum hoc discrimen, mox videbimus: nunc videlicet hoc agitur, Sitne fas Iouis siue Apollinis, quorumlibetve aliorum Diuorum, quos vana illa Ethnicorum superstitio comminiscebatur, & adorabat: siue personarum planè dissimilium, Christi, Mariæ, Petri, Pauli, cæterorumq; Sanctorum, quorum felicissima in Ecclesia memoria est, statuas imagineſve euertere? Respondemus, Publicas personas à priuatis esse distinguendas. Ephesina Synodus cum iubet esse anathema, qui priuata autoritate ethnicorũ Deorũ statuas seu imagines aut perfregerit, aut profligarit, & rectè. Ad otium enim tranquillitatemque Reipubl. pertinet, nequis priuata autoritate quicquã in Republ. suscipiat. hac enim ἀταξίᾳ nihil perniciosius excogitari potest. De Magistratu longè aliud est: qui vt custos est Religionis, eiusq; in ea sarta tectaq; tuenda, officium & dignitas maximè versatur, ita etiam omni fide, studio, & diligentia elaborare debet, ne in sui imperij finibus, idolorum furores impunè debacchentur. Laudantur itaque pij Reges in Iudæa, qui sublimia loca idolaque subuertissent: & Gedeonis exemplum inconsideratò priuatorũ hominum zelo haudquaquam fauet, quum id certo Dei mandato feciſſe commemoretur. Religionis igitur constitutio aut destitutio, id est antiquatio atque abrogatio (quòd ad externos quidem ritus attinet) ius est Magistratus. Priuato nihil licet in Republ. iniussu Magistratus. Quid igitur? Magni illius Constantini pietatem & constantiam veneramur, qui non modò ethnicorum Deorum templa occludi iussit, sed & eorundẽ idola perfringi: Priuati hominis ardorem improuidum è quantũlibet pio consilio

filio naſcẽtem improbaremus, qui idem faceret aut aggrederetur. Quamobrem (ne in re perſpicua diutiùs immoremur) hoc dicimus, Ieſuitæ: Vt idola varijs in locis confracta eſſe non modò lętamur, ſed & in vniuerſo terrarum orbe id fieri peroptaremus: ita intemperiem in hoc Regno temerè peruagatam nunquam probauimus, etiamſi pio zelo à nonnullis id factum fuiſſe arbitremur: Iehu rapidum aut fucatum zelum, neq; probauimus vnquam neq; probabimus. Ex animis idola per Verbum potiùs eſſe deturbanda, vt è templis per ſe, Dagonis inſtar, cõcidant, arbitramur. Singularem tamen Dei prouidentiam, cuius ſecreta quidem ſunt & incognita, iuſta tamen ſemper iudicia adoramus, qui idolorum vagum & effræne in Gallia imperium ſic interturbauit: quod haud dubiè penitus tum concidiſſet, verbi machinis expugnatum, niſi verſipellis ille generis humani Hoſtis, bellorum inciuilium faces importaſſet, vt his artibus hominum animos à Veritate abduceret. Quòd ſi zeli inconſiderati quæpiam poteſt eſſe excuſatio, & Patriæ pietas veterum malorum cicatrices refricari pateretur, non obſcuræ cauſæ comperirentur, è quibus iuſtus dolor ad has intemperies quaſi coactus proruperit. At temporũ fuerunt hæ periodi, quorum memoriam temporum renouare infauſtum eſſe arbitramur. De vobis aũ: ẽ, Ieſuitæ, qui viuos ſempiternis odijs ita proſequimini, vt in mortuis odia non conquieſcant, quid ſtatuendum ſit, viderint boni & cordati viri, ex his quę huius orationis primordio à nobis ſunt verè & ſimpliciter annotata. Verùm de his ſatis ſuperque.

Hoc volumus, Ieſuitæ, hoc optamus, hoc ad pios Magiſtratus pertinere contendimus, vt idola, id eſt

imagines, Iouis, Iunonis, Mineruæ, Christi, Mariæ, Petri, Pauli (eodem enim furore & Christi Domini, & Sanctorum nominibus abutimini) deturbent, confringant, conterant: Ezechiæ & Iosiæ laudatissimorum Regum exemplo, Idolorum furores in suis ditionibus obtinere ne patiantur. Priuatis nefas esse, iniussu Magistratus, Idola Iouis, Iunonis, Petri, Pauli, confringere affirmamus. Rem denique probamus: legitimum modum inter ea desideramus.

Peculiaris responsio, ad singulas obiectiones quæ ciim à Iesuitis hîc obiter notantur, tum à cæteris Idolorum patronis afferri solent.

Vestras autem rationes, Iesuitæ, à ratione prorsus alienas esse vos ipsi non animaduertitis? Haud certè tolerabile videtur, vos vestræ illius Loquentiæ, cuius laudem tantoperè affectatis, retia hic expandere, ad simplicium animos illaqueãdos. Affirmatis nullo Dei mandato imaginum vsum Christianis esse interdictum. Ecquem vobis crediturum existimatis, quum vos ipsi id contra perspicuam veritatem dici planè noritis? Quasi verò vos nesciatis disertissimis Dei mandatis, siquid maximé, Idolorũ cultum fuisse interdictum. Pudet nos sanè vestræ impudentiæ: quo enim alio nomine vestram illam incredibiliter præfractam in obruenda veritate audaciam appellaremus: qui millies expressam in verbo Dei idolorum detestationem negetis?

Atqui parata erit vobis responsio, *Non illo iure vtimur.* Ex non scripti verbi oraculis Imagines adorandas esse dicimus. Ecclesiæ enim Catholicæ Romanæ autoritate & sententia factum est Senatusconsultum, vt hoc de Idolis interdictum è Legis

Dei

Dei tabulis deleretur: ac proinde nouo hoc decreto vetus antiquatum fuit, & in illius locũ Missæ audiendæ mandatum introductum est: & quoniam erubescimus sine lege loqui, ex præscriptis verbis agemus. nam in Catholicæ Romanæ decalogo ita disertè apud nos habetur.

Les dimanches Messe orras	Dominicis Missam audito
Et festes de commandement,	Festisq; ex mandato diebus,
Et ton Createur receuras	Et Creatorem tuum recipito
A tout le moins vne fois l'an.	Vt minimum semel in anno.

Et vester Catechismus ex eodem illo verbo non scripto, id est Concil. Agath. & Latera. decretis, *Sacrum Missæ officium diebus festis reuerenter audito, &, Sacrosanctam Eucharistiam, vt minimum semel in anno, idq; circa festum Paschæ, sumito.* De idolorum siue imaginum interdicto merum ibi silentium.

Si ita est, vt est, Iesuitæ, quid moramur? Non modò ad παράδοξα, sed ad Falsi quoque metam peruenistis. Sacrosanctam Dei Legem immutare ecquidnam est aliud, nisi blasphemiæ scelus? Mendacij indicatio, veritatis victoria est, aiebat Tertullianus. Sed audimus quid excipiatis. Ad vestras quidem illas de Idolorum siue Imaginum patrocinio rationes (si ratio id est, rationem peruertere) inuiti accedimus, ne toties repositam cramben reponamus: est tamen necesse vt eas obiter notemus, ne ludificando & eleuando, siue quouis modo præuaricando, (vt vos sæpe soletis, quum ratio vobis deest) vestra hæc de Imaginibus sententia à nobis refutata fuisse videatur: quamuis ex eo rerum genere sit, in quibus vt valdè importunis & absurdis, illud Apostolicum *Absit* vsurpandum sit. Hæ sunt igitur ferè exceptiones vestræ.

Aliud est, dicitis, *Idolum, aliud Imago*. Magnum est inter duo illa vocabula discrimen. Si nobis res esset cum tenebricosi illius sæculi scriptoribus, quibus fas erat dicere, *Græcum est non legitur*, præiudicatæ opinioni veniam tribuendam esse existimaremus. At vos qui è medijs Athenis profecti, tam exquisita linguæ Græcæ cognitione polletis, vt publicas etiam declamationes in Academia vestra habeatis, quò ad nouum illud spectaculũ omnes cõfluamus, hancine distinctionem admittetis?

Quum de vocis notione, ex qua rei vis & natura intelligenda est, agatur: liceat in quæstione Theologica paucis grammaticari. Εἴδωλον Græcum vocabulum, Latinè est Imago siue Simulacrum, eadem planè ratione, eodemq; vocis etymo: illud quidem, παρὰ τὸ εἰδέτθαι: hæc verò, ab imitando: at hoc à simulãdo. appellatur enim εἴδωλον, quicquid est quo representatur nobis forma rei alicuius vel fictæ vel etiam veræ. Εἰκόνος eadem ferè est significatio, παρὰ τὸ ἔικειν, quod est ἐικάζειν, *similem esse*. εἴδωλον certè & εἰκὼν apud Platonem idem planè est varijs in locis, in quibus Cicero imaginem & simulacrum vertit: & Plutarchus vtrunq; coniunxit, Ἐι λόγος μέν ἔργα, λόγος δὲ μῦθος εἰκὼν καὶ εἴδωλόν ἐστι. & alibi εἴδωλον interpretatur μίμημα, his verbis, ἕκαστον ἑκάστου μίμημα τῷ φύσει καὶ εἴδωλον ὄντι γεγενημένον. Quod Homerus εἴδωλα καμόντων dixit, Virgilius Imagines mortuorum. — *Adrasti pallentis imago*. Sic nimirùm ex vsitato illo cõmunis sermonis more, Ecclesię scriptores Ethnicorum Deorũ simulacra & statuas, Εἴδωλα appellarũt. Tantum est igitur inter Idolum & Imaginem discrimen, quantum inter ψεῦδος & mendacium, σκύβαλον & quisquilias, κόπρον & stercus: quibus etiam

voca-

vocabulis fœdis ſancta Hebræorum lingua fœdiſſimas Idolorum intemperies deſignauit. Vocat enim *Elilim*, id eſt vanitates: & *Tohu*, inane: & *Gilulim*: id eſt ſtercora & immunditias, & *Hotzeb*, id eſt triſtitiam: & *Miphletzet*, terrorem: longè verius quàm inſanus Græcorum furor, qui ἀγάλματα quaſi lætitias, phantaſticam illam de Deo imaginationem, qua ſe cæco errore paſcit animus humanus, nominauit. Iam verò, quòd in his vocum diſcipulis luſurum hominis ingenium ſapientiſſimus Deus præuidebat, in interdicto de idolis cauere voluit proprijs nominibus: *Non facies tibi Peſſel*, ſculptile, τὸ ξόανον, quamlibet ſtatuam, τὸ ἴδρυμα: adiungit, *Neq; Temuna*, id eſt vllam imaginem: quo vocabulo ὁμοίωμα ſiue εἰκόνος nomina deſignaret: ne humanum ingenium auderet vlla forma Deum ſibi repræſentare. Eſt enim notum è Natura hoc principium, *Sempiternum quidem Deũ ſola mens videt, omnium harũ rerũ principem & parentem*: id eſt θεὸν τὸν μὲν αἰώνιον τῆς ὅλης μόνος τῶν ἁπάντων ἀρχαγὸν καὶ γενάτορα τυλίων: vt aureis verbis Timæi antiquiſſimi ſcriptoris vtamur. Et ne ingenium humanum, vanorũ commẽtorum ferax, aliquid haberet quod ad excuſationem prætexeret: & cœlum, ex cuius contemplatione prima ſuperſtitionis origo promanauit, & Terram & Mare permeauit Dei Sapientia: nequis in rerum Vniuerſo eſſet angulus, ad quem Interdicti huius vox non perſonaret. Nonne vos igitur pudet, Ieſuitæ, his nugaciſſimis mendacijs Idolorum furores in miſerorum populorum animis fouere: & ita abuti ſimplicium imperitia, vt vocularum iſtarum falſa diſtinctione portentoſiſſimi erroris inſaniam adaugeatis?

Atqui, excipietis, *Idola ea quæ tantoperè vetat Deus, erant Idola Ethnicorum*: statuæ videlicet Iouis, Iunonis, Palladis, & cæterorum Deorum, qui planè sunt nihil. Nos autem & Christi, & sanctæ ipsius Matris Mariæ Virginis, Petri, Pauli, & cæterorum Sanctorum, quorum memoriam felicissimam vigere, & oculis nostris quotidie obuersari interest Ecclesiæ, imagines habemus. Quasi verò non eadem prorsus sit Idololatria. Commutata quidem sunt nomina, at res vna atque eadem omninò manet. Imò grauiùs peccatis, qui Christi Domini nostri sacro augustoque nomine, Sanctorumque virorum nominibus, ad fœdissimam superstitionem abutimini. Et mendacis versipellisque Spiritus veteratoriæ sunt hæ machinæ. Superstites illos ad sæuissimam vsque mortem est persequutus: quorum nominibus impudenter abutatur, vt ea specie simplices circumueniat, & ipsorum doctrinam suis machinis expugnet. Non ita iussit Apostolus, vt vos, Iesuitæ, (quibus id vnicè pensi est, vt collapsa mendacij rudera instauretis) Christum depingi, sed voce Euangelij: non picturatis illis imaginibus, quas vestrarum præstigiarum insignia esse vultis. *Gal.* 3. 1.

Quòd si respondetis, *Honorum religiosorum varia apud vos esse genera*: λατρείαν, vos Deo: δυλείαν, Sanctis: & ὑπερδυλείαν, sanctæ Virgini Mariæ, & Crucis ligno tribuere: quæ vestri illius purulenti & veteris carcinomatis fœda est egestio: iterum profitebimur, vos, verborum strophis miseras hominum conscientias impudenter circumuenire. Vt vt enim λατρεία de Deo (sicuti & δυλεία) dicatur: est tamē verum, & vobis vel mediocriter in lingua Græca versatis cognitum, δυλεύειν plus esse quàm λατρεύειν.

De

De amico obsequio dixit Plato, Atticorum scriptorum ἀττικώτατος, Fas esse λατρεύειν μὲν τοῖς φίλοις, θωπεύειν δ' εὖ. id est Obsequio colendos amicos, non verò illis esse assentandum. & Plutarchus τὴν τῶν φίλων θυμήρη λατρείαν dixit, i. Iucundum amicorum esse obsequium. Phocylideum quoque nemo nescit, Καιρῷ λατρεύειν. At τὸ Δουλεύειν, magis est, & maioris obsequij vocabulum. Ita vel Sanctis plus quàm Deo tribuitis, vel Sanctos æquatis Deo: vt siquis Gallicè dicat, *Qu'il faict plaisir à Dieu, & seruice aux Saincts.* Rectius Apostolus, se δοῦλον Christi vocat: & bonus ille Angelus (non malus ille vester εἰδωλομανίας Genius, huius distinctionis autor) Ioanni ad ipsius pedes adorandi causa procidenti edixit, *Vide ne hoc feceris: σύνδουλος enim sum tuus.* Apocalyps. 22. 9. Hæc δουλεία de Deo disertè dicitur. At vestræ illius commentitiè δουλείας iugum vt fugiamus, luculenter monet Apostolus, Gal. 5. 1. *Ne contrario implicamini δουλείας. i. seruitutis iugo.* Totum autem illud vestrum Ὑπερδουλείας commentum, ὑπερβλάσφημον esse intelligamus. Ex eo nata sunt suauissima illa carmina, ad summum scilicet Diuæ Virginis laudem à vobis excantari solita, *Roga patrem, iube natum: Iure matris impera.* Certè summam sibi fieri iniuriam, ipsa testatur: quippe quæ se Domini famulam, non Cœli Reginam vocat. Apagè igitur tenebricosæ Ignorātiæ impudentes has blasphemias.

Paratam tamen vobis esse exceptionem audimus. *Vos nihil minus cogitare quàm vt Deum quem incomprehensibilem & infinitum Spiritum esse agnoscitis, & Diuos, quos in Cœlo esse sempiterna feliciq; quiete fruentes agnoscitis, in his imaginibus includatis:* sed ista esse inuisibilis Dei (nam vos sanctam Triadem

in Catechismo etiam vestro, vt hoc veneno iuuentutem imbuatis, audetis inanissimo commento depingere) aut Christi aut Sãctorum absentium monumenta, quibus hominum animi efficaciùs permoueantur, vt de officio suo vtiliùs cogitent. Disertum est Verbi illius vestri non scripti Edictum, *Venerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neq; seruiunt eis vt Dijs, neq; spem salutis ponunt in ijs, neq; ab ijs expectant futurum iudicium: sed ad memoriam & recordationem primitiuorum, venerantur eas & adorant, sed non seruiunt eis cultu diuino, neq; alicui creaturæ.* & Gregorius ille nominatissimus, *Quod legentibus Scriptura, hoc & idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa ignorantes vident quid sequi debeant, in ipsa legunt qui literas nescium, vnde & præcipue gentibus pro lectione Pictura est.* Has olim exceptiones Ethnici, Christianis vecordiam superstitionis illis obijcientibus, regerebant: sicuti ex Porphyrij monumentis apparet: & Plato, postquam fassus est neque necessarijs neque probabilibus argumentis intelligi posse plures esse Deos, id tamen credendum esse ait propter Legum seueritatem. Idcircone minus idololatras eos fuisse arbitremur? Verbumne illud vestrum non scriptum Verbo Dei sapientius est? *Cauete ab Idolis*, inquit Ioannes. Non dixit ab idololatria, à qua omnes alienos se esse profitentur: sed ab idolis, quæ castos alioqui animos solent corrumpere. Hac de causa Lex Dei non modò vetat nequis idola colat, sed ne se eis incuruet: vt ex externo illo gestu animum ab impietate planè alienum esse aliquis causeur. quod certè fieri nullo modo potest. Casta matrona lupanar ingredietur? Hoc enim genere dicendi Prophetæ, Gregorio

rio longè ſapientiores, idolorum fœditatem repræſentant. Si homines veſtri in illis imaginibus nihil diuini eſſe arbitrantur, cur eas nihil exaudituras inuocant? cur inter Diuum & Diuum differentiam ſtatuunt: cur Bona illa Dea veſtra, (quam vocatis, i. *la Bonne Dame*) in Velaunijs quàm in Rhutenis maiorem allicit amatorum multitudinem? Nulla eſt legitima obedientia, niſi mandatum fuerit antegreſſum? Quis enim hoc requiſiuit è manibus veſtris? Imò cur ſupra id quod ſcriptum eſt, vultis ſapere, & diſertis Dei mandatis repugnatis? Si idiotæ qui literas neſciunt, hoc indigent remedio ad memoriam leuandam, cur vos Magiſtri in Iſraele, imaginum manipulos agglomeratis: Academiam veſtram picturatis Catechiſmis, imaginibus, puppis, quas *Agnos Dei* appellatis, omnibus imaguncularum denique generibus repletis? Eas ne craſſæ cuiuſdam & plumbeæ inſcitiæ primitias eſſe vultis ei iuuentuti, quam docendam ſuſcepiſtis: vt mutam & vecordem, ſicuti veſtras mutas illas imagines, efficiatis? Et audebitis piæ eruditionis hæc tyrocinia appellare? Etiam ita vobis indulgetis, vt in veſtro illo paruo, quem vocatis, Catechiſmo, Paradiſum (quem oculus non vidit, auris non audiuit, imò ne cogitauit quidem animus) depingere audeatis. Ecquid eſt in re maximè ſeria nõ nugari modò, ſed insanire, & faſcinis pręſtigijſq; illudere, ſi hoc non eſt? Si imaginibus eſt opus eloquentibus, quæ gloriam Dei annuntiantes, vel rerũ imperitiſſimos ad Dei cognitionẽ erigant, cœlum oſtendite, immenſę illius Maieſtatis thronũ. Terram verò paternæ erga ſe liberalitatis penu, emicantia ſuo miniſterio miracula Agricolæ vobis ſummouẽtibus, contẽplantor:

seipsos, liberos, vt pulcherrimas Dei imagines susp. piciunto. Discant vobis docentibus pueri, vel ex sanioris Philosophi verbis, Parentes suos domi esse imagines Dei, vt illos maiore cum pietate & reuerentia ament & colant. Imagines autem illæ vestræ quàm vtiles sint idiotarum libri, si omnem Dei verbo, quod verbum Dei esse agnoscitis, autoritatem non demitis, saltem ab illo verbo accipitote. Clamat Hieremias, *Lignum esse doctrinam vanitatis:* Habacucus, *Conflatile esse doctorem mendacij*, concionatur. Eccui potiùs fides adhibenda est, Prophetisne an Gregorio: vt ex ipsius ore Lex perferatur, *Imagines esse idiotarum libros*: illiq; libri omnibus palàm explicentur?

At vos mouet instituti huius Antiquitas, Nicenæ Synodi, Irenes iussu & auspicijs ante annos octingentos habitæ autoritas, sexcentorum Episcoporũ ex omnibus mundi partibus conuocatorum summa prudentia, summusq; consensus: Romanæ cum primis Ecclesiæ, ex cuius autoritate & sententia perlatum est hoc Decretum, supremum in cæteras omnes Ecclesias ordinaria successione & clauium potestate imperium. Quid non? Vniuersi propemodum terrarum Orbis consensus, longuorum sæculorum præscriptio, tot Conciliorum repetita decreta, tot tantorumq; virorum qui post Carolum Magnum vixerunt, exquisitæ confirmationes, quantum habeant momenti ad plenam fidem huic decreto faciendam? Magna sunt hæc, Iesuitæ, in speciem, & vobis cum Ethnicis ita communia vt illi vos & multitudine atque consensu populorum, & prisc orum continuatorumq; sæculorum præscriptionibus, & Imperiorum magnitudine & potentia longissimè

gissimè superarint. Magna quidem sunt hæc, nisi maior & efficacior esset Veritas. Quid nobis Antiquitatem opponitis? Vetus quidem error non facit ius. Atqui ne Antiquitas quidem vestra est: ne historiarum sicuti verborum hactenus, falsa & emẽtita indicatione fucum imperitis faciatis. Id verius quod prius: id prius quod & ab initio: ab initio quod à Prophetis & Apostolis est. Post annos sexcentos à redemptione humana per Christũ obita, vetus Ecclesia Verbo Dei contenta, illos idiotarum libros ignorabat. Nondum emersérat contra veræ Ecclesiæ doctrinam commentum illud de idolis: quod nũquam hauddubiè fuisset receptũ, nisi Deus ingrati mundi in Euangelij luce furiosè contẽnenda vanitatem & peruicaciam vleiscens, efficacitatem erroris iusto suo iudicio ei inflixisset. At ne cæcorum hominum concordiam nobis opponitote, in stabiliendo mendacio non modò nullam, sed vehementer quoque detestandam. Nulla enim est concordia extra veritatem. Neq; ad illud tempus huiusmodi fuit imaginum illarum reuerentia, quin à bonis Episcopis illæ confringerentur, sed ne picturæ quidem in templis tolerarentur: quemadmodũ ex Sereni & Epiphanij exemplis apparet. Neque verò huiusmodi fuit consensus, quin & Elibertina Synodus, & bonorum Imperatorum Leonis, Isauri, qui λιχνομάχος idcirco dictus est, & Cõstantini Copronymi, filij, populiq́ue Christiani pius zelus, impiorum profligatorumq́; Episcoporũ insaniam detestaretur. Accessit iusto Dei iudicio, maior quædam vis per Irenen Constantini matrem: quæ vt ab homicida Diabolo ad filij perniciem armata est, sic ab eodem mendaci impuroq́ue Spiritu ad

Idolomaniæ furores vehementiùs cumulandos inflammata fuit. Quæ tam autem & quanta virorum illorum in eo de imaginibus constituendo Decreto sapientia fuerit & iudicium, ex ipsorum sententijs apparet, quorum extare commentarium Dominus voluit, vt quidnam sit, Tradi in sensum reprobum, intelligeretur: quæ sanè referre pudet pigetque. Quid enim illud est, *Creauit Deus hominem ad imaginem suam:* Ergo habendæ sunt Sanctorum imagines? *Mirabilis est Deus in sanctis suis in terra.* Sancti igitur sunt adorandi. *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio.* Sunt igitur Sanctorum statuæ in altaribus collocandæ. *Vt audiuimus, ita & vidimus.* Deus ergo non solo verbi auditu cognoscitur, sed etiam imaginum aspectu? Hæc sunt mysteria, Iesuitæ, vestri illius Verbi non scripti, quibus vel Bacchanalia aut Fescenninæ lasciuiæ haud impuriores nugas iactare possent. Ecquis verò colophon pulcherrimo sermoni appositus est? Theodosius Mirensis Episcopus, iurauit Archidiaconũ suum somniasse, Imagines esse adorandas. His maximis illustrissimisque rationibus frequens Synodus, referente Episcopo Romano, censuit, decreuit, Imagines Sanctorum in templis Christianorum esse collocãdas atque adorandas: reuocata sunt Verbi Dei aduersus imagines decreta, Elibertinique Concilij, quo imaginum antiquata fuerant decreta, penitus abrogata: & Anathemate sunt multati, qui vel id minimè probassent, vel Imperatoribus εἰκονομάχοις operas suas contulissent. Ecquid aliud est rabiosè furere, si hoc non est? Ite igitur, Iesuitæ, & noua quædam miracula senescenti mundo exhibete, augete nouis erroribus deliria, obsoletos & vietos errores

rores reuocate: & probate imperitæ iuuentuti, *Nullo Dei mandato imaginum vsum Christianis esse interdictum.*

Aduersus tam portentosas insanias Mosémne armabimus? An Prophetas excitabimus, Iesaiæ comprimis fulmina torquebimus: aut veteris & Apostolicæ Ecclesiæ autoritatem afferemus? Quin potiùs aduersus stupidam vecordemque hanc insaniam, aut insanam vecordiam, amentemque stuporem, Natura concionetur. Verbum enim Dei iubet hæc nos discere à mundi fundamentis: & ita disputauit Apostolus aduersus Athenienses. *Act.* 17. Clamat Varro, *Qui primi Deorum simulacra induxerunt, eos & metum dempsisse, & errorem addidisse*: & ludit Poeta:

Olim truncus eram ficulnus, & inutile lignum,
Quum faber incertus scamnum, facerétne Priapum,
Maluit esse Deum.

Plato autem è bene morata Ciuitate eos exterminat, qui his commentis Dei immutabilis naturam peruerterent. Numa etiam ille vester (è cuius panibus azymis quos in sacrificio altaris offerebat, Missæ vestræ panes repetitis, vt Ecclesiæ Romanæ antiquitatem à maioribus suis demonstretis) noluit imagines in Deorum templis collocari: fieri non posse ratus vt inconspicabilis Dei natura, conspicabili imagine repræsentaretur: & infiniti, certis locorum cancellis finiretur atque contineretur: & Lex prisca erat Ægyptiorum quæ statuas Deorum profligabat: quod μεταγινώσκειν τῶν ξοάνων, ait Laertius. Vestrósne etiam tacebimus? Gerson ille nominatissimus Parisinæ Academiæ Cancellarius,

quem fortasse hæreticum non appellabitis, in ipso Concilio Constantiensi, vbi aderat, Concione *de signis ruinæ Ecclesiæ ex defectuoso Ecclesiasticorum regimine*, in eodem Concilio habita, *& in Declaratione defectuum virorum Ecclesiasticorum*, ita diserte loquitur, Defectu. 77. *Iudicate* (inquit) *si tanta Imaginũ & Picturarũ in Ecclesiis varietas expediat: & an plures simplices nonnunquam ad Idololatriam peruertant.* Personam, tempus & Idololatriæ nomen expẽdite. Quid igitur? Erimus scilicet pietatis hostes, qui mõstrosæ impietatis absurdissimos errores ex Verbo Dei demõstrauerimus, & ex Ecclesia Catholica sustulerimus? Vos certè, quibus hoc proprium & peculiare est, vt in Ecclesia peræque sitis εἰδωλοτοποὶλαὶ, ac in Academia veteres illi Sophistæ à Socrate εἰδωλοτοπίλαι fuerunt nominati, rem vestram agitis, quum in Idolorũ patrocinio, Veritatis idolum Veritati ipsi opponatis. Quicquid tamẽ ex Verbo nõscripto magnifice proferatis, manebit sempiternũ decretũ Verbi scripti, *Cauete vobis ab Idolis*: à quibus piæ animæ, quantùm saluti suæ consultum cupiunt, omni cura & studio cauebunt.

An pictura planè sit repudianda: Deq; legitimo illius vsu.

Restat illa aduersus Bezam grauissima Ἀνατροπὴ vestra: quòd ex illius, imaginum alioqui vestrarum infensissimi hostis, ore, earum patrocinium defensionemq; instituatis. Magnæ profectò industriæ est, ex ipsius aduersarij verbis aduersarium conuincere. Quomodò verò id colligitis? *Illustrium virorum Iconas id est imagines Beza scripsit, & promulgauit.* Hocci-ne est imagines probare? At argumentum

tum amplificatis: *Ille, ſicariorum & perditorum hominum imagines conatus eſt memoriæ commendare, & Chriſti Sanctorumq; ſuorum memoriam ſempiterna obliuione delere.* Reſpondebit Beza quum volet, id eſt quum grauiorum negotiorum occupationes patientur. Nos interea, non tam pro Beza quàm pro veritate reſpondebimus. Eſtis vobis, Ieſuitæ, ſemper ſimiles, id eſt verſipelles & ſtelliones. Nos veſtrarum technarum imperitos arbitramini, eoque magis decipulis veſtris peruios eſſe cẽſetis. Is quippe impoſtor habetur, qui rem dicit alio quàm decet modo, ac proinde veri ſpecie fallit. Ariſtoteles, fallaciæ illius explicãdæ rationem, *Propter non cauſam vt cauſam* appellauit. id eſt τὸ μὴ αἴτιον ὡς αἴτιον, illiuſq; refellendæ hanc viam demonſtrauit, vt verſipellem Sophiſtam ad ipſius rei cauſam adigamus. Ita igitur vobiſcum agemus.

Quòd virorum illuſtrium imagines luculenter expreſsit Beza, idcircóne imaginibus veſtris fauet? Num eas in templis aut ſcholis exhibuit, num in lararíis ſepoſuit, vt adorandas cuiquam exhiberet? Atqui veſtrarum imaginum hic primarius vſus eſt (ſi corruptela vſus eſt) vt proprio loco conſtitutæ adorentur. Ad has genibus flexis prociditis, ad has precationes funditis, eaſdemque omni reuerentiæ genere colitis. Hoc ſi audetis negare, res ipſa vos impudentiæ & amentiæ coarguet. Sic ex veſtro illo non-ſcripto Verbo mandatũ habetis. Picturã certè nemo noſtrûm condemnauit vnquam. eſt enim ſingulare Dei donum, quemadmodum cæteræ omnes artes etiam mechanicæ: & rectè dictum eſt, ὡς ἀπόβλητα θεοῦ ἐφευρήματα δῶρα. De Betſalele filio Vri, qui tabernaculũ in deſerto cõſtruxit, ait Scriptura, *Ex no-*

mine vocatum fuisse à Deo. id est è cæteris selectum, singularique huius artis industria ornatum: & *Repletum Spiritu Dei, sapientia & intelligentia, scientia & in omni arte.* id est gemmaria & fabrili: vt vario emblematis genere exquisitum Tabernaculi opus efformaret. Picturam autem in eo genere censeri, quod ad ornamentum voluptatemque honestam pertinet, quis neget? Est enim iucunda Naturæ imitatio, quæ hominis animum potentiùs aliquando afficit, quàm ipsa Natura. ecquis enim Apellis Venerem, quàm pulcherrimam mulierem, Parrhasij aut Zeuxidis vuas tanto artificio pictas, vt non modò aues, sed peritissimos etiam fallerent artifices, non maiori cum voluptate spectet quàm in ipsa vinea? vt eiusdem generis infinita, quæ non est instituti nostri commemorare, prætermittamus. Dicimus verò, vos nobiscum agere veteratorie & sycophanticè. Non enim idcircò negamus fas esse imagines, siue pictura, siue sculptura, siue alio quouis modo repræsentatas in templis alijsue locis haberi, vt picturam, sculpturam, statuariam, aliásve artes voluptatis causa institutas, condemnemus: sed ideò vetitas esse imagines, ne adorentur: quemadmodum diserte cauet Lex Dei, *Non incuruabis te eis, neq; coles ea.* Deus quoque suo Templo ornamenta quædam concessit picturæ, sculpturæ, phrygionicæ. Eò enim referri debet ingens ille & splendidus columnarum, portarum, vasorum, & in eis cælaturarum apparatus. Boues, Leones, palmæ, malagranata, reticula vitium pampinis intertexta, in columnis Templi insculpebantur. Tabernaculi autem peripetasma byssino, hyacintho, linteo cæterisque exquisitis operibus conformatum; omnia Phrygiæ tape-

tapetia materia & arte superauit. De Cherubinis Idem statuendum est, quos Tabernaculi ornamentis Lex intermiscebat: quanquam & puerilis Legalisque pædagogiæ ea pars erat: vt quemadmodum Angelorum commercijs Patres assueuerunt sub hominis forma, quæ Messiæ, veri hominis aduentum suo tempore affuturi significaret, ita Cherubini in Tabernaculo conspicerentur: cum alis quidem, vt præsens illorum sub Dei imperio ministerium significaretur pijs efficax: operto autem capite, vt omnis superstitioni ansa præcideretur. Verum de Cherubinis adorandis, Iudæos ne per somnium quidem cogitasse vnquam, ex Prophetis apparet: à quibus tam fœdum in tam sancto loco superstitionis genus, nũquam fuisset hauddubiè prætermissum, quin grauissimis reprehensionibus traduceretur, si in eo Iudæi peccauissent. Ex vulgati quoque opinione, non Cherubinos, sed nubes (quæ summo Templi fastigio prostabant) Iudæos adorasse, ex Saryrico apparet:

Qui puras nubes (inquit) *& cœli numen adorant.*

Picturam igitur minimè damnamus, sicuti neq; Musicam, neque Poësin: quæ nihil aliud est quàm pictura loquens, rerum enim imitationes siue descriptiones vtrobique instituuntur. Magnum autem est siue picturæ siue poëseos opus, illustrium virorum quorum virtutes imitari velis, res gestas cognoscere. Res gestæ vultus quasi agnitione illustrius elucent. mouemur enim nescio quo pacto vultuum ipsorum commonstratione, in quibus & morum & ingeniorum, eorum quorum virtutem eruditionémve admiramur, adsunt vestigia. *Si quidem* (inquit Plinius) *non solum ex auro argentóve aut certe ex ære*

in bibliothesis dicantur illi, quorum immortales animæ in ijsdem locis ibi loquuntur: quinimò etiam ea quæ non sunt finguntur, pariuntq; desideria non traditi vultus, sicut in Homero euenit. Quo maius nullum est felicitatis specimen, quàm semper omnes scire cupere, qualis fuerit aliquis. Vultus autem illustrium virorum, pictura: animos, elegantissima poësi expressit Beza: cuius si singularem industriam eruditionemq; longè feliciſſimam (quas vniuersus terrarum orbis in hoc etiam genere admiratur) in optimorum virorum vultibus animisque repræsentandis, vos, Iesuitæ, soli culpatis: cauete nequis è Bezæ discipulis exoriatur, qui præceptoris penicillo & coloribus vos ita depingat, sicuti sciagraphiam ex monochromato vestram reliquit Ioannes in spiritu Prophetiæ, vos *Locustarum* nomine designans: vt postquam nati, educatiq; essetis, aleq; vobis succreuissent, posterorum aliquis natiuis vos coloribus repræsentaret. Quanta autem poëtę & pictori ad splendidum carmen illustrémve tabulam argumenta, vestri mores, ingenia vestra, vestra denique professio suppeditaret. Hanc enim Apocalypseos cap. nono Prophetiam de *Locustis quæ ex vltima abysso prodierunt*, vobis propriè Iesuitis conuenire, sine conuitio affirmamus. Quæ de re nos alias, verè & simpliciter, nulla bile, quum volueritis, dicemus. Bezam certè superstitiosarum vestrarum imaginum astipulatorem aut fautorem nunquam habebitis. At ne in illo defendendo nostris verbis vtamur, ex doctiss. illius scriptis vnus è multis locus hic pijs satis erit: eruditæ quidé Vetustatis sanctiss. testimonio comprobatus, vt non tantùm Bezam & Ecclesias nostras, sed Hieronymum, Epiphanium, omnemq; adeò veterem & Catholi-

tholicam Ecclesiam, damnari apud omnes constet. *Sed, age*, (inquit in illa verba Ioannis epist. Cath. prioris cap. 5. Filioli, cauete vobis ab idolis) *quando ipsis semel decretũ est reijcere quicquid à nobis dicitur, audiant saltem Hieronymũ, cui se tantùm tribuere gloriantur. Is enim Epiphanij illius acerrimi hæreticorum hostis epistolam ad Ioannem episcopum Hierosolymitanũ scriptam tanti fecit, vt è Græco etiam in Latinum conuerterit: in qua hæc scripta sunt totidẽ verbis: Quũ venissem ad villam quæ Anablatha dicitur, vidissemq; ibi præteriens, lucernã ardentẽ, & interrogassem quis locus esset, didicissemq; esse Ecclesiam, & intrassem vt orarem: inueni ibi velũ pendens in foribus eius Ecclesiæ, tinctum atq; depictũ, habens imaginẽ quasi Christi & sancti cuiusdam. non enim satis memini cuius imago fuerit. Quũ ergo hoc vidissem in Ecclesia Christi, contra autoritatẽ Scripturarũ, hominis pendere imaginem, scidi illud, & magis dedi consilium custodibus eiusdem loci, vt pauperẽ mortuũ eo obuoluerent, & efferrent.* Et paulò post addit, *Precor vt iubeas presbyteros eiusdem loci deinceps præcipere, in Ecclesia Christi istiusmodi vela, quæ contra religionem nostrã veniunt, non appendi. Hæc scripsit Epiphanius, ita cõprobauit Hieronymus. Citatur autoritas Scripturarũ, profertur consuetudo Ecclesiæ. Quo igitur iure hæretici illi appellantur, qui cum Ioanne monent cauendũ ab Idolis?* Beza igitur vobis erit, Ie suitæ, hæreticorũ Antesignanus, vestrarũ imaginũ patronus, pietatis hostis? At vos qua fronte non modò manifestã impietatẽ in Idololatria stabilieda audetis defendere, ridiculisq; verborũ tricis veritatẽ conspurcare, sed mẽdacia etiam rabiosis cõuitijs cumulare: Pietatis hostes, sicarios, perditos, eos appellando, quorũ pietas, æquitas, humanitas inter omnes opti-

mos celebratur: vt iuuentutem fidei vestræ commissam discatis nugari, mentiri, conuitiari? Omninò dubium nobis non est quin eorum complures, pij & honesti viri, salutis suæ amantes, qui Romanæ etiam Ecclesiæ autoritatem inoleta consuetudine adhuc reuerenter, sint eò nomine vos grauissimè reprehensuri quòd exoletum iam veritatis fulgore Idolorum furorem renouetis, conuitia argumentorum loco impudenter ingeratis: atque adeò non modò re ipsa, sed infelicissimo quoque exemplo, iuuentutē superstitionis & calūniæ insania (quantùm in vobis est) imbuatis. Verùm de tam fœdo argumento λόγον ἄλλις. Reliquum est vt Tertiam & vltimam Quæstionem quæ Assertionum vestrarum Quinta notatur, paucis expediamus.

DE VERA CORPORIS CHRISTI PRÆSENTIA, VERAque ipsius perceptione in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento.

Quæstio Tertia.

Thesis quinta Iesuitarum.

IN sacrosancto Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus, quod in cœlis sedet ad dexteram Patris, contineri credimus & profitemur: ac Caluini hæresin detestamur, qui in eas Omnipotentis Dei vim & Maiestatem iniquitatis redigit, vt eam plurib⁹ in locis vnum posse corpus conseruare neget. Ac quamuis multis verborum involucris, idem modò aiens modò negans, incautos & parum in Theologicis studijs versatos fallere conetur, elabi tamen non poterit, quin pro Christi corpore, quod Catholici sub panis forma verè contineri, se panis portionem sectatoribus suis obtrudere confiteatur.

ACA-

ACADEMIÆ RESPONSIO.

Permagna quæstio, & in qua explicanda pluribus esset immorandum, nisi frequentissimæ hac de re disputationes à doctissimis viris accuratissimè pertractatæ, lectori vel auidissimo solertissimoque possent esse satis: & vos quoque, Professores Turnonij, respondendi rationem & modum nobis præscriberetis. Si quando grandes illas argumentorum vestrorum machinas expedire libuerit, non refugiemus pro Veritate certamen. Quòd si ita necesse est, tunc vberiora. Hæc si modò vobis paucula satis non fecerint, vos ipsos accusate, qui disserendi cancellos nobis pro arbitratu vestro circumscripsistis. In hoc autem vltimo Responsionis nostræ loco, institutum est demonstrare, Vos neque Germanam Romanæ Ecclesiæ sententiam (è cuius autoritate vos pendere profitemini) neq; nostram quam oppugnatis, in illa vestra Assertione verè & candidè retulisse: ac proinde vos falsi bifariam teneri, & erga vestros, & erga nos: quos licet in hostiũ numero habeatis, meminisse tamẽ debetis sempiternæ illius Legis, quàm Natura decreuit, *Aduersus hostẽ sempiterna autoritas*: etiamsi contra illam Naturæ æquitatẽ, Verbum illud vestrum non scriptum constituerit, *Non seruandam esse fidem hæreticis.*

Immensum pelagus, at cuius oram legemus tantùm, & Cynosura nobis erit Verbum Dei. Vos ne scientes volentes naufragium patiamini, dum portum tenere Veritatis ductu & auspicio licet, prouidete: si vestra vobis, si proximorum salus curæ est. Quicquid tamen erit, piæ & bonæ mentes salutis suę studiosæ videant etiam atque etiam, vt animad-

uersis temerarij multiplicisque mendacij labyrinthis, vnicam & certam Veritatis viam sequantur.

Diserta Quæstionis notatio, ex Iesuitarum verbis.

Iam verò, duæ sunt in hac Assertione quæstiones. Vna, de corporis Christi præsentia in cœna. id est Adsitne Christus in sacrosancto Eucharistiæ sacramento; & si adsit, quomodò adsit.

Altera, de Christi participatione in eodem illo sacramento. In vtraque autem vos eandem fidem præstitisse quam in superioribus illis, de quibus iam egimus. id est improbè & sycophanticè (vel, si mauultis, imperitè) versatos esse, nisi ex tenui hac indicatione constet, vestrum erit contrarium ostendere, & infinita Ἀσύστατα quibus hæc vestra doctrina inuoluitur, Logica illa vestra industria conciliare siue expedire.

Prima pars Ἀνασκευῆς, Iesuitas Turnonios celebrẽ Ecclesiæ Romanæ de Transubstantiatione doctrinam euertere.

Romana Ecclesia, sacrosanctæ Eucharistiæ sacramenti firmamentum esse voluit, nobile illud augustumq; Transubstantiationis Decretum, sine quo neque præsentia illa quam asseritis, neque esus ille siue potus sub speciebus panis & vini, ex ipsius sententia stare nullo modo posset. Quænam autem illa sit Transubstantiationis doctrina, ex vestrorum hominũ verbis, breuiter & perspicuè indicabimus; nó tantùm quoniam id planè pertinet ad nostrum institutum, sed quoniam plærosque etiam quotidie videmus eorum qui Romanæ Ecclesiæ autoritatem amplectuntur, hoc de capite doctrinæ dubitare.

Transubstantiationis mysterium ex illis Ecclesiæ decretis

decretis quæ tanti apud vos sunt, intelligendum esse haudquaquam dubitatur. Quidnam igitur hac de re Ecclesia Romana, id est Papa & Concilium constituerit, ex Architypis agnoscendum est. Ex αὐτοπτικοῖς enim & euidentibus agere æquum est. Hoc sacrosanctum fidei vestræ Decretū diserta hac verborum (vt nostis) formula, expressit Nicolaus Papa frequenti Concilio, quod CXIIII. Episcopis constabat, idque Romæ congregato: quum Berengarium Andegauensis Ecclesiæ Diaconum ad puram putamque Ecclesiæ Romanæ sententiam reuocaret, & ad contrariæ palinodiam adigeret anno nimirum humanæ Redemptionis clɔ. LVIII. *Decret. 3. part. de consecrat. Ego Berengarius.* Hæc sunt autem ipsa, vt nemo vestrum nescit, Decreti verba: *Scilicet panem & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solùm sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Iesu Christi esse: & sensualiter non solùm sacramentum, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & Fidelium dentibus atteri.* Hāc veram, catholicam & apostolicam esse fidē testatur vniuersalis illa Synodus: & contrariam huic sentētiam ἀναθεματισμῷ his verbis explicat: *Anathematizo omnem hæresin, præcipuè eam de qua hactenus infamatus fum*, (ait Berengarius) *quæ astruere conatur panē & vinum quæ in altari ponuntur, post consecrationem solummodò sacramentum, & non verum corpus & sanguinem domini nostri Iesu Christi esse, & non posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus sacerdotum tractari vel frangi, aut fidelium dentibus atteri.* Hæc sententia tam perspicuè exprimitur, vt nullus dubitationi aut figuræ relictus sit locus; quemadmodum è Canonistarum

& Sententiariorum commentarijs abundè liquet. Lombardi post longam disquisitionem vltrò citroque agitatam hæc summa est: *Post consecrationem igitur non est ibi substantia panis vel vini, licet species remaneant, est enim ibi species panis & vini, sicut & sapor vnde aliud videtur, aliud intelligitur.* Et ne quid ambigui aut obscuri remaneret, sententiæ adiungit planam & accuratam ἀντιξηγασίαν: *Transsubstantiari, est ab eo quod erat in aliud conuerti, vt sit noua substantia*: vel, *Incipere esse quod non erat*: &, *Quum substantia conuertitur in substantiam, vt hæc essentialiter fiat illa.* Huiusmodi quandam conuersionem existere in sacrosancto Eucharistiæ sacramento discrè agnoscit magnus ille Scholasticorum Dictator, cuius autoritatem atq; sententiam omnes Scholasticorum Senatus sequutus est: *Substantia*, inquit, *panis, modò est corpus Christi, manens enim panis non est corpus Christi: sed substantia mutata, id est id quod facta est, corpus Christi.* Ne quis autē de corpore Christi moueret controuersiam, caueratquidem Nicolaus Papa luculentis his verbis, *Verum Christi corpus, in veritate manibus sacerdotum tractari frangi, & fidelium dentibus atteri.* Sed τὸ καταπόδας adiunxit idem Lombardus, *Illud verè, illud sanè quod sumptum est de Virgine, quod resurrexit, quod in cœlum ascendit, &c.* Ex ijs alijsque pluribus constat, Verum corpus Christi & sanguinem in altari esse, imò integrū Christum: & substantiam panis in corpus, vinique substantiam in sanguinem conuerti. Iam verò, illud *Sensualiter*, huiusmodi est vt nihil ἀμφιβολώτερον, aut expressiùs dici possit: sicuti Doctores vestri interpretantur: *Ita vt sensibus corporis percipi possit, corporaliter, siue per modum corporis, localiter, circumscriptiue,*

tiuè, occupatiuè, &c. Corporeus enim ille modus qui in corporis sensus cadit, sacramentali modo opponitur, qui & suis dicendi generibus constat, id est figuratis, & soli fidei cognitus est. Ecquis verò tropos & sacramentalem notionem in hac aperta explicataque oratione requirat? Est igitur nudum & simplex ἀξίωμα ex hac sententia nascens, *Panis est corpus Christi: non sacramentaliter, sed sensualiter & corporaliter.* id est *non significandi mysterio, sed rei veritate.*

Si ita est, (vt ex Romanæ Ecclesiæ doctrina reuera est) num vestræ illius Assertionis verba Romanæ illius Ecclesiæ cui vt optimè de vobis meritæ nomina dedistis, hac de re sententiam verè & fideliter repræsentent, videamus: *In sacrosancto Eucharistiæ sacramento verum Christi corpus, quod in cœlis sedet ad dexteram Patris, contineri credimus & profitemur.* Expendamus vestra illa verba, sed non ea fide, Iesuitæ, qua vos nostra soletis. est enim sempiterna bene differendi Lex, οὐ κακοεγκλίτον ἐν λόγῳ. Itaque vobiscum agemus germanè & candidè, nostro more. Quid illud est verbum, *Contineri?* Quid & illud, *In Sacramento?* De Christi corpore nullane dubitatio est, quum *Verum* adiungatis? *Continere* & *contineri* sunt in Relatis, in quibus duo illi termini in scholis peruulgati, *A quo & ad quem*, constanter seruari debent. Quid continetur? Christi corpus, respondetis, in Sacramento. Quid igitur continet? Certè Sacramẽtum, ex lege Relatorum. Quod continet & continetur, idémne sunt? Id non patitur illa Relationis σχέσις & ratio, quæ nulla prorsus est, nisi termini illi distinguantur: quum tota Relatorum natura in mutua affectione sit posita, Vt id

quod sunt, aliorum esse, aut ad aliud quoquomodò dicantur: alioqui neque essent neque diceremur Relata. Sunt igitur simul, Verum Christi corpus, & Sacramentum: hoc continet, illud continetur: neque vnum idemque sunt, sed duo sunt simul: ac proinde ἀσύνατοι sunt duæ istæ enuntiationes ex maximè disparato contrariorum genere, vt quidem ex luce Naturæ non possint vnà esse: *Verum Christi corpus est in Sacramento*, &, *Sacramentum, est Christi corpus*: sicuti Romanam Ecclesiam decreuisse, omnesque classicos Interpretes docuisse, hactenus demonstrauimus. Neque enim existimamus nobis in hoc genere dicendi, rebus ita constitutis, tamq; diserta verborum distinctione adhibita, *Sacramenti Eucharistiæ* nomẽ esse æquiuocum. Panem enim & vinum, (id est vt loqui soletis) Species panis & vini, Sacramenti vocabulo notari, perspicuum est. Est igitur ἰσοδύναμον & æquipollens ex vestris verbis axioma conformatum, *Sacramentum, est Christi corpus*: &, *Panis est corpus Christi*. Iam quomodo illud, *Est*, enuntiationis cardo & firmamentum, cum vestro illo *Contineri*, stare potest? Sunt enim (respondetis) plures modi Essendi: & plures item modi Simul. Sit ita. Essendi modos ex penitioribus Physices & Metaphysices arculis eruitote. Erit inutilis & ridicula βασιλογία omnes illos repetere, quum Romanæ Ecclesiæ decreto definitus sit modus, vt sine modo & ratione vos alios Essendi modos quàm eũ quem distincta Transubstantiationis doctrinâ præscribit, sitis inuestigaturi: nisi ad nouam quandam opinionem declinetis, ac proinde & ἐτερόδοξοι & transfugæ habeamini. Non quærimus rectiúsne quàm cæteri loquamini: hoc affirmamus, Vestrũ illud

lud *Contineri*, doctrinam Transubstantiationis non modò relinquere, sed euertere. Si enim panis non est verè, corporaliter, realiter, sensualiter corpus Christi, quorsum Transubstãtiationis doctrina tam certis decretis constituta atque stabilita? Si aliud continet, aliud continetur, non vnum atque idem est adæquatum subiectum, sed duo sunt simul. Si varios illos simul modos expenditis, ijsdem vos laqueis inuoluetis atq; intricabitis. Num Sacramenti & veri Christi corporis ortus siue generatio in eodem erit tempore? Quem κυριώτατα καὶ ἁπλῶς modum Simul esse aiunt. Atqui Mysterij miraculum ab ipso firmamento ita peruerteretur, quod in eo videlicet situm est (si quod est) *Quia id quod erat panis & vinum, vel substantia vera panis & vini, quæ ante nõ fuerat corpus vel sanguis Christi, verbo cœlesti post consecrationem fit corpus & sanguis Christi. Lib. 4. sent. dict.* 11. Qui igitur fieri posset vt sint Simul γενέσει, quum distincta necessatiò esse debeant temporis interualla? Neque verò simul esse dicetis, vt species ἀντιδιῃρημένας: quod crassius est & hebetius quàm vt vobis Iesuitis tribuatur. Atqui excipietis, *Secundum simul essendi modum* hic propriè conuenire: quũ videlicet res ita sint affectæ, vt essendi quidem consequentia conuertantur, sed neutiquam altera ortus causa sit alteri. id est (vt ipsis Peripati verbis apud vos Atticos & elegantiam amantes vtamur,) Ὅσα ἀντιστρέφει μὲν κατὰ τὴν τοῦ εἶναι ἀκολούθησιν, μηδαμῶς δ' αἴτιοι θατέρῳ τοῦ εἶναι ὄστιν. Vt, Dominus & Seruus sunt simul natura, ex illo simul existendi modo, nam & existendi cõsecutio inter illos reciprocatur, & neuter alterius est causa, necessariò enim sequitur, Si Dominus est, seruum quoque esse: & contra, Si ser-

uus est, dominum esse: neque serui dominus, neque domini seruus causa est. Itáne de verò Christi corpore & pane Eucharistiæ colligetis? Atque cœleste Christi verbum in consecratione effatum, admirabilis illius & planè augustæ Conuersionis (si qua est) causam esse efficiẽtem, si negatis, estis hæretici: neq; si centum simul Essendi modos haberetis, efficere vnquã posse tis, duo quæ simul siue tẽpore siue natura sint, idem atque vnum esse verè & essentialiter: sicuti doctrina Transubstantiationis panem Eucharistiæ idem atq; vnum esse ac Christi corpus cõstanter affirmat, vt elabi nusquam possitis. An verè, non est instituti nostri, neq; huius loci demonstrare. Hoc verò apud omnes æquos iudices euincimus, Vos in Ecclesiæ etiam Romanæ, cui omnia vestra, & vos ipsos debetis, sententia referenda, falsi manifestè teneri. Si ad metam falsi, non Theologo tantùm & Philosopho (quales vos prædicatis) sed homine quidem indignissimum crimen, non vos ita coëgimus, totum ius Canonicũ, & Scholasticorum scripta tanquã adulterina & falsa repudianda sunt. Ecquidnam ad hanc luculentam veritatem responsuri sitis, tum norimus quum rescribetis: neque deerunt nobis rationes quibus ostendamus vos Sisyphæum saxum voluere, neque in eo versando proficere hilum. Vósne elegantiùs quàm Scholasticorũ vulgus loqui voluisse? Miraremur profectò in re tã seria insolentem importunámque nouitatem, si hoc exciperetis: idemque vobis objceremus, quod magnus ille Iulius Scaliger medico cuidam Ciceronis munditias & elegantiam effusiùs vbique affectanti obiecit, *De vrinis quoque agit Ciceronianè:* & à vobis quoque grauiùs peccaretur, quippe qui rem vobis

sacram

ſacram auguſtamque, in qua fidei veſtræ proram & puppim collocatis, ineleganti planè elegantia, inuenuſtaque venuſtate, auderetis deturpare. Quòd ſi Concilij Lateranenſis, Innocētio Pontifice, Romæ ann. clɔ. ccxv. habiti verba proferatis, *Corpus & ſanguinem Chriſti in ſacramēto altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter contineri, tranſubſtantiatis pane in corpus, & vino in ſanguinē, poteſtate diuina:* multa habemus quæ excipiamus, aduerſus improuidam Innocētij ambitionem, vel ambitioſam imprudētiam: qui dum nouo Decreto, cuius ipſe autor circumferretur, nomen gloriamque affectat, non vidit ſe huiuſmodi abſurdis implicari, quæ explicari nullo modo poſſint: non minùs ac, *Eſt & non eſt*, ex primæuæ Veritatis regula:

Dua contradictoria vnà ſtare non poſſunt.

Summæ temeritatis infamiam Innocentius ille ſibi ita conflarat, vt prouerbio etiam locus dediſſet, *Innocentius manè dabat indulgentias; & ſerò reuocabat:* nouo hoc commento vernaculam temeritatem nocentiſſimæ audaciæ impudentia cumulauit, vt Nocentius meritò appellaretur. Totam autem illam ſiue latentiam ſiue latrocinantem Lateranēſis Concilij molē antiquioribus Romanæ Eccleſiæ Decretis deturbari profligarique debere, vel vnus teſtis fuerit Pythagoras ille veſter, Thomas qui eo nomine perpetuum cum Innocentio bellum geſſit, vt Romanæ Eccleſiæ de Tranſubſtantiatione ſententiam ſartam tectamque tueretur. Quum vobis ratio (vt ſolet ſæpenumerò) deeſt, ſoletis veſtrum illum Antiquitatis clypeum Veritati op-

ponere: quasi is sit potior iure qui sit prior tempore. Quidni ergo Romani Cõcilij antiquitatem Lateritij illius Concilij nouitati opponamus: vt ex ea de vera germanaque Romanæ Ecclesiæ sententia statuamus? Neque ausus est Transubstantiationem aperto Marte expugnare Innocentius: sed Chimæras commentus est, dum opiniones ἀσυλλάτους vult coniungere: vt se egregiè mentiri palàm demonstraret. Verùm, vt vberiorem huius controuersiæ siue ἀντιφάσεως considerationem opportuniori loco relinquamus, hoc à vobis quærimus, Iesuitæ: Ecclesiæne Romanæ dogma de Transubstantiatione retinetis, necne? Si repudiatis, quid moratur Ecclesia Romana, quin vos ἀποσυναγώγους è communione sua exterminet: & vos tantùm minuat, quantum auxit? Sin retinetis, hoc dicimus, hoc affirmamus, Vos non modò absurda, sed penitus impossibilia conferruminare. id est asserimus quod supra est à nobis demonstratum, Disparatas planè esse & ἀντιφαλίκας ἐναντίας propositiones has, *Panem Eucharistiæ transubstantiari in corpus Christi, & vinum in sanguinem: &, (vt vos dicitis,) Corpus Christi sub forma panis contineri, &c.*

Quòd si Scholasticos sic etiam loquutos esse dicatis, eadem quoque valebit, quam Innocentio opposuimus, responsio: Potiorem esse Ecclesiæ Romanæ antiquitatem, quàm noua Scholarum commenta. Quamquam & quomodo corpus Christi sit in sacrosancto Eucharistiæ sacramento, ex Magistrorum vestrorum determinationibus, haudquaquam elicietis. Si enim ex illorum glossarijs *Contineri* exponatis *Adesse corporaliter, circumscriptiuè, localiter*, vel (vt Thomas loquitur) *per modum corporis*,

partis, occupatiuè, diuisiuè siue diuisibiliter: vel vt alij, *per modum spiritus* (vt & idem Thomas) *definitiuè, ac proinde spiritualiter: hactenus nimirùm, vt licet sit in loco, non tamen ibi sit localiter & circumscriptiuè, quia ibi non impleat aut occupet locum, vel non extendatur in spatia locorum, sed ibi sit vt spiritus vel anima in corpore*, id est, vt alij exponunt, *indiuisibiliter & tamen inhæsiuè*: siue alios quosdam Præsentiæ modos noua vestra subtilitate ex illorum commentarijs eruatis, nullo modo poteritis elabi quin aduersus Ecclesiæ Romanæ autoritatem grauissimè peccetis: qui sanctissimum illius in re longè omnium maxima augustissimaque Decretum labefactetis atque violetis. Quid enim attinet vestrorum magistrorum ψευδωνυμίας singulatim commemorare, easque Romanæ Ecclesiæ autoritati opponere? Siue enim Durandi *Consubstantiationem*, quam vbique insectatur Thomas, & Inconuenientem, impossibilem & hæreticam vocat, *siue Impanationem* vel potiùs *Insubstantiationem*, quam ad Incarnationis instar idem quoque Durandus tuetur: siue *Formatem*, qualem quidem Lombardus ille vester Dictator non esse agnouit, *Quia species veram quæ antè fuerant, remanent, & sapor & pondus*: sed qualem disertè detexit Laternanense Concilium: siue eam quæ Magistro illi vestro placuit, quam omnes Scholastici falsam & impossibilem esse asserunt, Quòd videlicet *ex panis substantia corpus Christi fiat, nec tum aliquid addatur corpori Christi neq; augeatur*: siue eam quam ipse notat Tertiam, quæ docet, *Panis & vini substantiam post consecrationem vel anihilari, vel in præsentem materiam resolui*: & sub illis accidentibus sub quibus erat olim panis substantia, esse postea cor-

pus Christi, ac proinde nuda accidentia remanere, & in toto Sacramento merum esse Nihil. (quæ fuit Innocentij, ac proinde Concilij Lateranensis, cui ille præfuit sententia) siue Scoti *Adductiuam illam*, quã vocat, *Transubstantiationẽ*, vel *Transpræsentationem*, siue *Transitiuam illam, aut de loco motiuam*, quæ atrisit Durando, nonnullisque aliisque Scholasticis, & *Exsubstantiatio* vocari debet, in medium proferatis: omnino non efficietis vt in mendacio concordia esse possit, aut vt in tãta discordia Romanæ illius Ecclesiæ autoritatem sequutos esse, vti consentaneum erat, vos esse constet. Formas quidem vobis Formosis hominibus, nouisq; generis humani delitiis placuisse, Innocentiique & Lateranensis Concilij autoritatem Romani antiquioris Concilij, & Thomæ illius ter maximi autoritati & eruditioni antetulisse, non obscurum est. Nodum tamẽ implicare, (vt loquuntur vestri) non est soluere: aut Lombardicè præfari, *Definire non sufficio*: aut dum modus quæritur, respondere, *Si verò quaris modum quo id fieri possit, breuiter respondeo, Mysterium fidei credi salubriter potest, inuestigari salubriter non potest*: non est certi quidpiam docere, quod ad salutis quidẽ doctrinam rectè constituendam pertineat.

Quid plura? Tempus, charta, lectorum siue auditorum patiẽtia nos deficeret, (præterquam quòd extra oleas euagaremur) si vestrorum Interpretum magistrales sententias omnes vellemus commemorare: vt non mirum sit vos in auia via nouam viam fuisse commentos. Vestram hac quidem in re fidem desideramus, opinionis tamen per se incertæ & indolutæ vitio inconstantiæ illius vitium tribuimus, vt Veritatis vi coacti fueritis, Verbi illius nonscripti

vestri

vestri autoritatem relinquere. Nec id vobis cõtigit solis sine Cynosura euagari, in tam procelloso atque naufrago mari. Magnus ille Ioannes Duns Scotus, quem in tanta subtilissimorum Magistrorum turma Subtilẽ κατ' ἐξοχὴν appellatis, postquam vltro citróq; euagatus omnes rationes inuestigasset quibus propositionẽ illam, *Hoc est corpus meum*, ex Ecclesiæ illius vestræ fide vt veram defenderet, tempestatem maiorem veritus vela legit, itaque sese in portum cautim recipit: *Quicquid dicat logicus, quomodocunq; conetur saluare & sustinere istam propositionem, Hoc est corpus meum, tanquam veram: diceret Theologus istam non esse propositionem Sacramentalem vt veram: ac proinde Sacerdoti consilium dat ne nimium curiosè de illius veritate inquirat*, sed habeat intentionem proferendi, modo quo Christus voluit & ordinauit illam proferri. Quid Gabriel ille Biel vester, quem tãquam Gabrielem Angelum suspicitis? Eodem dubitationis Euripo agitatus, *Quicquid sit* (inquit) *de hac disputatione logica, hoc tenẽdũ est, quod hæc oratio nõ est forma Sacramẽtalis vt vera, sed vt talis signũ præcedẽs forte tempore, vel ad vivus natura suam veritatem, id est conuersionẽ per quam propositio est vera: & nec vt vera, nec vt falsa est conuersiua: sed vt sit tanquam dispositio prœuia à Deo instituta ad effectum Sacramentalẽ, cui Dominus ex pacto assistit ad tribuendum talem effectum in termino siue prolationis siue significet hoc, siue aliud, siue vera sit siue falsa: ac proinde non vult Ministrũ siue Sacerdotem intendere quidnam verba illa significent, sed eis tantùm attendendũ vt verba integrè proferat, velitq; hoc fieri ad verborũ à se prolatorum expressionem, quod Christus instituit, & Ecclesia credit.* In hoc nodo igitur expediẽdo ad Ecclesiæ, id

est verbi illius non scripti, autoritatem tanquam ad sacram ancoram confugiendum esse Magistri vestri aiunt: & vos, Iesuitæ, in re tam dubia à vestræ Ecclesiæ autoritate recedere audetis? Sed maior est Maioris illius vestri solertissimi Interpretis hac in re παρρησία, quæ ne in Pyrrhonico quidem Philosopho toleranda esset, in Theologo verò qui veritatem rerum se quærere profitetur, tolerabilem esse æquus lector censebit? &, *Secundo arguitur* (inquit) *contra formulam, Hoc est corpus meum. Omnis oratio consecratiua debet esse vera. Illa non est vera: Non est ergo oratio consecratiua. Consequens tenet in Baraco. Probatur minor: HOC, nihil demonstrat: ergo illa affirmatiua est falsa. Assumptum patet, quia si demonstrat species, iam extrema non supponunt pro eodem. Si corpus Christi, arguo sic vel corpus Christi in Eucharistia: & hic non, quia iam non est in Eucharistia, & non demonstratur Christi corpus in cœlo, tantùm distans ab hostia, vel corpus Christi in alia hostia. Igitur. Istud argumentum est commune in hac materia & pungitiuum.* Maiorem quoque ait negari posse, nimirùm Omnē propositionem sacramentalem debere esse veram: quam quum ipse in hac propositione, Hoc est corpus meum, putet stare non posse, de maiore illa neganda cogitat: & cum Scoto & Biele censet istam propositionem non esse veram: ac proinde Sacerdotes, quum sacramentalia verba proferunt, non modò falsa proferre (id est, vt Canonista quidam liberiùs etiam interpretatur, mentiri) sed & ipsum Christum, quum verba proferret, non vera dixisse. Solum veritatis remedium esse in Omnipotentiæ illius, de qua mox dicemus, asylo, illamque vnam esse certam solidamque interpretandi rationem, etiamsi

tiamsi id per se non verum sit, tamen ex illa Dei potentia, esse veram. Verba autem quibus suam ille sententiam exposuit sunt planè ἀξιομνημόνευτα, vt vos ipsi iudicetis quò euadat humana licentia extra Verbi Dei cancellos, Verbi illius vestri non scripti arbitrio κλυδωνιζομένη, & περιφερόμενη, vt Apostoli verbis vtamur. *Potest* (inquit Maior) *Deus facere vt prolata hac, Homo est asinus, super materia panis, incipiat ibi esse corpus Christi.* &c. *In 4. sent. dist. 8: q. 1. & alibi.* Hæccine verba non agnoscitis, Iesuitæ: neque vos vestræ inconstantiæ pudet? Ecquos Tragelaphos, Centauros, Pegasos, ecquas Chimæras, Gorgonas monstrosarumque aliarum naturarum magis importuna & ridicula commenta potuit olim Socrates æquius & verius Sophistis obijcere, quàm vestris illis Magistris, in hoc etiam maximè serio argumento, Veritatis studiosus lector & potest & debet?

Omninò ita oportuit ab illis peccari. Quanti enim est certam Veritatis viam relinquere? Mendacij multiplex est diuortium. Hæc nimirùm est illa alea & veteratoria hominū, quam prædixerat Spiritus sanctus. Huic aleæ, num certiorem sententiam veteratoriæ, simpliciorem fidem hic vos attuleritis, alterius est loci atque instituti demonstrare.

Hoc modo dicimus atque affirmamus, (vt locus hic tandem aliquando à nobis cōcludatur) vos aduersus Romanæ Ecclesiæ decreta, vestro illo, *Continetur in Sacramento*, noua audacia præuaricari: quū ad hanc verborum formulam, solenni Senatusconsulto illa vos adegerit, *Panis & vinū sacrosanctæ Eucharistiæ sunt verum corpus & verus sanguis Iesu Christi.*

Ite, clamate, perstrepite, omnes Vertũni Sophistici pro more vestro facies assumite, Ἐξουθενισμῷ, ἀποτλανήσει, ἀντεναγωγῇ, & si quis alius est elabendi modus: non Proteus ipse elaberetur, quin ex rebus ipsis perspicuum sit, vos sacrosanctum Transubstantionis mysterium violasse: vos Pythagoræ illius vestri Realem conuersionem in imaginarias formas tranformasse, ac proinde plusquàm Aristotelicam (vt ipse ait) ratiocinationem repudiasse: *& Ens non ens*, Sophisticum subiectum, vestræ doctrinę subiectum esse, id est merũ Nihil. *Vn beau rien entre deux plats.* Si vestram vobis sententiam tueri certum est, disertè significate, vos Transubstantiationis doctrinam, quæ cum vestra hac Thesi toto cœlo aberrat, ingenuè detestari. Si malo animo id fecistis aduersus Romanã Ecclesiam de vobis optimè meritam, perfidiæ & præuaricationis pœnas, quãtas vnquam vspiam quisquã meritus est, vos, Iesuitæ, meremini: qui in re tanti momenti Romanæ Ecclesiæ, à cuius autoritate vos totos pendere æquum erat, autoritatem maximopere eleuatis atque diminuitis: sin imperitè, ad palinodiam debetis reuocari, & imperitię pœnas ferre. id est in eo numero cẽseri quos Scripta ipsa indignos esse testantur qui doceant, antequàm didicerint. Quicquid sit, num meliorem in rebus nostris fidem præstiteritis, proximum est vt videamus.

Secunda pars Ἀνασκευῆς, *Iesuitas quoque in Ecclesiarum nostrarum referendæ sententia præuaricari.*

Ecclesiarum igitur nostrarum de sacrosancto Eucharistiæ Sacramento, siue de Dominica Cæna (vt loquitur Paulus) sententiam quam simplicissimè

mè fieri poterit, referemus: vt ex nuda illa & simplici indicatione, tanquam rebus ipsis clamantibus, perspicuum sit cuilibet, num bona fide dicatis, *Nos pro Christi corpore portionem panis comedere, & Omnipotentiam Dei in angustias quasdam redigere*. Licet enim aduersus Caluini quam vocatis hæresin, oratio illa vestra propriè debacchetur: nemini tamen obscurum est, Caluini nomine, Ecclesias nostras inuidiosè notari: quæ non Caluini quidem doctrinam, sed veritatem ex puro Verbo Dei fideliter à Caluino expressam constanter amplectantur. Erat vestrum (vt accusatorũ) notare locos in quibus *Ille modò aiens modò negans, portionem panis pro vero Christi corpore nobis sectatoribus suis obtrudat*: & nostrum esset, vbi locos ostendissetis, respondere, vel culpam confiteri. Quum igitur id vniuersè professi sitis, neque locum vllum propriè & peculiariter notaueritis in Caluini scriptis: hoc vnum nobis restat, Iesuitæ, vt quod aduersus delatores in iudicijs factitari solet, vobis apud æquos iudices acturis, edicamus, Vel probate, vel vos calumniæ teneri reos fatemini. Interea, quod nobis objcitis, pernegamus: nostræq; sententiæ testes, nostrorum hominum libros qui hac de re scripti complures extant, coram æquorum iudicum tribunali laudamus: vt si vadimonium deseruerit, hoc extet probatæ aduersus vos calumniæ publicum monumentum. Accuratámne ergo contexemus descriptionem eorum omniũ quę Ecclesiæ nostræ, id est, vt vultis, Caluinus, de augusto hoc Cœnæ mysterio plenis commentarijs pertractauit? In re non necessaria hic noster sanè labor quasi negligens quædã diligẽtia meritò dãnaretur. Itaq; & breuissimam, & quatum poterimus diluci-

dam, Ecclesiarum hac de re nostrarum fidei & sententiæ summam referemus. Lector rerum nostrarum peritus, hæc cum Confessione Gallicarum Ecclesiarum post annos complures Christianissimis Regibus, Dominis nostris solenniter exhibita, hæc cum Antesignani illius hæreticorum, quem vocatis, Bezæ, cum omnium denique nostrorum hominum scriptis non modò consentire, sed planè eadem esse iudicabit. Lector autem doctrinæ nostræ imperitus, eique solo hoc præiudicio infensus, hæc legat, intelligat, & ex Verbi Dei autoritate, Ecclesiæque Catholicæ & Apostolicæ monumentis prudenter expendat: locos consulat, examinet, rationum momenta trutinet: contrariæ doctrinæ, quam modò vt assuetam, probat & amplectitur, rationes & consecutiones ex illa Verbi regula exploret, vnius Veritatis fine proposito: & oret ne erret, indicatum errorem (vt Augustini verbis vtamur) horreat: denique agnitam perspectamque veritatem omni pietate & studio complectatur. Hæc igitur sit,

Summa Doctrinæ de Sacramentis ex veris suis principijs eorumque ἀλληλουχίᾳ & serio conformata.

Sacramenta, sunt Verbi sigilla & tessera, propter fidei nostræ imbecilitatem à Deo instituta, Verboq; simplici idcirco addita vt promissiones visibilibus signis obsignent in animis nostris per aures. id est per verbi auditum iam informatis: & eò quidem efficacius, quò facilius. id est τόσῳ ἐνεργητικώτερον, ὅσῳ αἰσθητικώτερον: vt dixit erudita Vetustas, quæ ideò *Verba visibilia* illa nominauit.

2 *Quod igitur Verbũ docet, id ipsum exhibent Sacramenta, Christum videlicet ipsum cum omnibus suis donis.*

3 *In Christo, vnico Redemptore & Mediatore nostro, quatuor nos iubet spectare Verbũ Dei: Personam, Officium, Dona quæ ex eo percipimus, & Modum donorum illorum consequendorum.*

4 Personam *duabus naturis constare: vna diuina, altera humana: vnam quidem illam salus & distinctis proprietatibus ὑποκειμένην: Vnum videlicet Christum verum Deum & verum hominem.* id est ἕνα καὶ αὐτὸν μενογενῆ ἐν δύο φύσεσιν ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως, ἀδιαιρέτως, ἀχωρίστως γνωριζόμενον: sicuti professa est Catholica Ecclesia.

5 Officium *verò esse, vt omnia conferat ad salutem necessaria Ecclesiæ, quæ vnius ipsius beneficio hæret est remissionis peccatorum & vitæ æternæ.*

6 Dona *autem esse, ipsum Iesum Christum, cum quo imprimis necesse est vt vnum simus, quo in illo censeamur filij Dei. Ex qua cõiunctione siue coalitione manant in nos omnia ipsius dona: Imputatio videlicet sanctitatis, iustitiæ, obedientiæ ipsius, vt in eo simus Dei iustitia per remissionem peccatorum: tum vita ipsa spiritualis, vt ipsius virtute regeneremur, & sustentemur in vitam æternam.*

7 Modum *autem quo Christũ cum omnibus suis donis percipimus, Fidem esse, qua cum Christo insiti, & facti ossa de ossibus eius, non modò verè iustificamur, sed certis quibusdam gradibus regeneramur in hac mortali vita, donec simus sine ruga & macula in Cœlo.*

8 *Fidei autem verè efficientem causam esse, Spiritum sanctum, qui promissiones Dei obsignat in cordibus nostris, efficaceſq; reddit.*

9 *Licet autem essentialis illa & omnipotens Dei virtus per se potentissimè agat, adhibet tamen externa instrumenta ad fidem in nobis gignendam, nutriendam,*

augendam, corroborandam. Hæc verò sunt Verbum, & Sacramenta: sicuti primo Axiomate indicatum est: vt ex his principijs planè & per se veris, id est αὐτοπίστοις vera solidaque Sacramentorum è suis causis earumque serie conformata, & ξυναληθεύουσα, confici possit hunc in modum.

DEMONSTRATIO.

Finis & vsus *Sacramentorum princeps & primarius, id est* ἀρχιτεκτονικὸς, *est, Vt Christus cum omnibus suis donis, in nobis magis ac magis coalescat: eoq; efficaciùs ipsius vita cum reliquis omnibus suis beneficijs in nos deriuetur*. Subordinati *verò* fines *sunt, vt solenni illa professione Christo nomen demus, & à profanis cœtibus hominibusq; hac tessera distinguamur: & mutuæ charitatis* στοργαῖς *officijsq; arctiùs vtiliusq; cum ijs coniungamur, cum quibus sacra sunt eadem nobiscum cõmunia.*

Causa Efficiens, *est Spiritus sanctus, externis illis quidem signis vtens, ad sensus animosq; nostros permouendos: sed ita vt sit ipse veræ coalitionis illius & nutritionis cum Christo* ἐντελέχεια, *fidem in animis nostris nimirum ingenerans, per quam Christo inseramur, vnum cum illo fiamus, omniumque adeò illius bonorum simus participes. id est hæc mysteria salutariter percipiamus.*

12 Materialis *verò duplex est: Externa quidem, Signa ipsa visibilia: Interna verò, Res ipsa significata, Christus nimirùm cum omnibus suis donis, ad quorum participationem vocamur.*

13 Formalis *deniq; causa est, Ordinatio Dei in ipsius Verbo comprehensa, illaq; actio ipsa externa legitimè obseruata: non verò ipsa illa verborum quæ operatoria vocant, pronuntiatio: neq; vlla vis in ipsis verbis latens.* Concepta enim verborum formula, id est τὸ ῥητὸν, religiosè quidem est obseruandum, sed vt illius interpretatio

terpretatio ex illo Verbo petatur, cuius sigilla sunt & tesserae ipsa Sacramenta.

14 Causis indicatis, ipsarum quoque series & proportio ostendenda est. id est ἀλληλουχία & ἀναλογία, sine qua rerum demonstratio rectè componi haudquaquā potest. debent autem propria & consentanea adhiberi, vt constans perpetuúsque Veritatis tenor & consensus seruetur.

15 *Coniunguntur res cum signis: & proponuntur res & signa in sacramentis vt percipiantur. Vtrumque autem, id est & copulatio illa signorum rerumque significatarum in sacramentis: & illorum harumque perceptio, proprio & consentaneo modo fieri debet.* Proprius autem & consentaneus Sacramentis modus, est sacramentalis: ac proinde ex ipsorum sacramentorum natura & fine definiendus est, qui ex X. Axiomate est. *Vt externorum signorum adminiculis animus noster, Spiritus sancti virtute, ad rem ipsam, id est Christum cum omnibus suis bonis, assurgat. Sacramentalis igitur modus coniunctionis rei cum signis, Spiritualis est. id est non crassus aut terrenus: neque contrà, imaginarius & fictus: sed verus & efficax, quò Signi terrem & visibilis summonitione, ad Rei cœlestis & inuisibilis veram solidamque coniunctionem peruenianmus.*

16 *Huius igitur copulationis signi cũ rebus in sacramentis prima limitatio est, Ne Sacramenta à Verbo, quo ipsorum continetur ordinatio, separetur: Secũda, ne inanes rerum absentiũ sint figurae: alioqui nulla esset coniunctio. Tertia, Ne vlla signorum aut rerum fiat transmutatio: quum hoc pacto desineret esse Sacramentum.*

17 *Vt autem coniunguntur, ita percipiuntur Signa & Res in sacramentis. Signa nimirum corporea, corporis instrumentis: Rem autẽ diuinam & inuisibilem,*

Christum videlicet cum suis donis, quum soli animo objiciatur, solo quoque animo fide erudito percipi, consentaneum est atque ἀνάλογον. Est igitur tota hæc perceptio omnibus modis Spiritualis, nam & spiritualis est naturæ id quod præcipitur: hæcque perceptio, spirituali instrumento perficitur: & spiritualis est tota ipsius instrumenti actio.

18 *Duo tantùm esse Ecclesiæ Catholicæ & Apostolicæ Sacramenta, dicimus ex Apostolorum scriptis, Baptismum & Cœnam Domini.*

De illo agere non est instituti nostri: de hac autem ex principiis hactenus positis ita agemus, vt Quæstionum à vobis, Iesuitæ, notarum circumstantiæ perscripserunt: non tàm vt de re à nostris iam copiosè pertractata (sicuti præfati sumus) disseramus, quàm vt ratam certamque Ecclesiarum nostrarum sententiam à calumnijs vestris vendicemus: multipliciumque hac de re opinionum vestrarum absurda & ἄτοπα ex iisdem principiis ostendamus: quæ principia si negatis, ἀντόπιστον Veritatis lucem profectò negatis.

Peculiaris Responsio ad Iesuitarum verba.

Duplex quæstio est: Vna quidem, Adsitne Christus in sacrosancto Eucharistiæ sacramento, & quomodò adsit: Altera verò, Ecquænam sit in eodem illo sacramento Christi perceptio siue communicatio. Vos autem primam illam Quæstionem ex vestra sententia ita definitis, vt Ecclesias nostras, Caluini nomine, putidissima calumnia grauetis. Nos contrà, & vos hallucinari affirmamus, Verbiq; Dei expressam autoritatem, & Ecclesiæ veterisque Catholicæ consensum nouis vestris commentis opponimus:

opponimus: vt si hæretici sumus, Verbi Dei & Ecclesiæ hæresin nos sequi planè constet.

Agemus etiam vobiscum liberaliter. Si vos pudet à Romanæ Ecclesiæ autoritate desciuisse, & Transubstantiationis castra repetitis, per nos licet. Emansorum atque transfugarum nomina & crimina vobis condonamus. Vernaculam & propriam Dominæ de vobis optimè meritæ sententiam, solenniq́ue Romani antiquioris Concilij decretu confirmatam vt tueamini, liberum vobis est. Vel alteram, Iesuitæ, vel vtranque amplectimini, vt ἀμφιξίους bellatores decet. In vtraque aduersus veritatem Sacramenti grauissimè à vobis peccari asserimus. Vt autem bona fide agamus, quum vos quoq; Verbi Dei τὸ ῥητὸν prætextatis, de cuius sententia & interpretatione quæritur, ipsam illam verbi formulam afferamus, & explicemus, HOC EST CORPVS MEVM: &, ex nostro quidem instituto, breuissimè.

Romanæ Ecclesiæ de Transubstantiatione sententia quomodò his verbis nitatur, è celeberrimorum Magistrorum Scoti, Bielis, Maioris responsis obiter quidem notatum est. Verum prætermissis illarum interpretationum præiudiciis, eæ quæ in Academiis vestris probari laudariq; solent, agè, in medium proferantur, possintne cum veris Sacramentorum principiis rectè conuenire. Quidam vestrorum Magistrorum ita interpretantur: *Hoc, id quod antè fuit*, nimirum panis, est corpus Christi: vel Panis fuit, erit aut potest esse corpus Christi: siue, Ex pane fit vel fiet, siue possibile est panem esse corpus Christi. Alij, hoc modo, *Hoc*, id est corpus Christi, est corpus Christi, quasi Christus corpus suum di-

scipulis suis demonstraret. Nonnulli verò, quorum princeps est magnus ille Thomas, ita exponunt, vt neq; corpus demonstaretur, sed indiuiduum quoddam vagum, & in genere quidpiam significaretur. Vos autem, ne in tanta doctorum turba ἀσύμβολοι esse videremini, siue crassiorem illum & ἀδιάλεκτον Præsentiæ modum, pro singulari vestra eruditione vellętis emendare, edixistis, *In Sacramento Christi corpus contineri:* non quidem transubstantiatum, sed tamen verè contineri. Quàm latus pateat longissimæ orationis campus, satis animaduertitis. Non tamen est vel instituti vel pensi nostri illum percurrere. Hoc intendimus, Omnes illas interpretationes vestras à Verbi Dei luculenta explicatione & Sacramentorum natura & ἀναλογίᾳ, longissimè abesse, nostram autem cum illis optimè consentire: vt bonæ quiq; iudices statuant, quàm rectè condemnemur.

Quid enim est, *Id quod erat panis, est corpus Christi?* An Verbum Dei, ex quo germanam sacramentorum interpretationem petendam esse primum Axioma euincit, talem μετάφρασιν vnquam patietur, vt panis mortalis fiat viuificũ Christi corpus? Personæ Christi quanta fiat iniuria, vos quoque animaduertisse apparet, quum panem non quidem esse corpus Christi, sed *Verũ corpus Christi sub panis forma contineri* edixistis. Hac certè Μετουσίᾳ nihil monstrosius excogitari potest. Eodem pacto, quid est, *Panis erit aut esse potest, fit vel fiet, vel possibile est vt fiat ex pane, Corpus Christi?* Quàm portentosæ Chimeræ, quanta μετατόπων Tragelaphorum importunitas? Iam verò illud *Individuum vagum, Individuum in genere generalissimo, in integro,* & cætera id genus

nus εἰκονικὰ, quàm congrua Veritati, quàm consentanea sunt sacramentorum naturæ representandæ! Verùm de his satis superque.

Vestrum autem illud CONTINERI, num verius est Sacramentisque accommodatius, ξωαλληθέστερον μυσταγωγότερον? Longa disputatio: at de multis paucula. Hoc etiam atque etiam affirmamus, Iesuitæ, Quęcunque tandem noua Pontificum decreta afferatis, illam quoque interpretationem eodem qua superior illa, pacto peccare. id est aduersus veritatem carnis Christi & germana Sacramentorum principia: vt à nostris Ecclesiis sæpe demonstratum est certissimis argumentis.

Nec verò quicquam facit vestra illa exceptio, Quòd *corpus Christi sedet ad dexteram Patris.* Licet enim humana Christi natura ad summũ illum Glorificationis gradum euecta sit, non tamen idcirco immutata est ipsius essentia. Hæc autẽ conditio qua omnia humana corpora loco cõtinentur, vt suis nimirum dimensionibus finita sint atque circũscripta, non est infirmitatis, sed naturæ. Atqui vt Verbũ Dei docet, Christum esse verum hominẽ, & verum Deum: sic eundem exhibere debent Sacramenta. Negatur igitur Veritas carnis Christi, si in pane cõtineatur, quum diserte testetur Scriptura, *Christum ascendisse in Cœlum*: &, *Necesse esse vt Cœlum capiat* siue *contineat illum vsque ad tempora restitutionis omnium.* Sunt enim ipsa illa verba, Ὃν δεῖ μὲν δέξασθαι οὐρανὸν ἄχρι χρόνων ἀποκαταστάσεως. Act. 3. 21. quod δέξασθαι vestro illo pane *Contineri* opponimus. Itaque sicut corpus Christi, dum versaretur in terris, aberat à cœlo, secundum humanæ naturæ proprietatem: ita nunc post ascensionem abesse à terris &

Cœlo contineri siue comprehendi, ex illo Verbo credimus: cum summa quidem illa & infinita Maiestate quæ ei data est in cœlo & in terra, ita tamen vt carnis veritas inconfusa ei constet. Nec verò Christus ita discerpitur, nec minus præsens est in Cœna. Affirmamus enim nusquam esse Christi corpus, quin ibi sit Diuina natura ὑποστατικῶς cum carne coniuncta, & ideò *Totum Christum* vbique esse fatemur, sed non *Totum Christi*. id est non secundum carnis proprietatem, sed secundum personæ vnitatem. Neque hinc consequitur, *Vbicunque est, quatenus Deus est, ibidē etiam esse, quatenus homo est.* Quod enim vbique est, necessariò Deus est, quum sit infinitum: Deus autē non est in hominem immutatus, sed homini coniunctus, vt vna sit persona Deus & homo: sicuti ex eruditæ Vetustatis doctrina posuimus Axiomate 1111. Itaque vt verum est quod in Ecclesiis nostris quotidiè sonat, Christum adesse in Cœna & à Fidelibus verè & efficaciter recipi, ita falsum est, Corpus Christi eliciis illis vestris verbis in pane contineri, & in terra esse: quum in cœlum ascenderit, & cœlo contineatur, donec veniat iudicaturus viuos & mortuos. Aliud enim est *Christus* in concreto, & *Christi corpus*, vel humana Christi natura, in abstracto, vt loquuntur. Qui personam enim cum duabus naturis è quibus persona constituitur, vel discerpit cum Nestorio, vel confundit cum Eutychete, ille aduersus Catholicam Veritatem blasphemat. Vestra autem illa interpretatio, Iesuitæ, germanam hanc simplicemq; Veritatem de Christi carne planè peruertit, quum iubeat *Christi corpus contineri in pane*. Nec verò minus est præsens Christus in Sacramento, & eo quidem modo qui Sacramentis

mentis propriè accõmodatus est: quemadmodum mox plenius dicemus suo loco. Hoc vnum relinquitur, Neque ita esse Christum in sacra Cœna, vt panis in verum Christi corpus commutetur: neque incerto illo & temerario modo *Individui vagi*: neque vt ipsum illud corpus *realiter*, vt vultis, *in pane contineatur*. Id fieri nullo modo potest: quum diserto verbo Dei carnis Christi Veritatem astruẽti planè repugnet, & ipsi carnis Veritati, quæ non est vera caro, si sit infinita.

Hìc ad *Omnipotentiæ* asylum confugitis, non sine grauissima nostri accusatione quasi infinitam libertatemque Dei Omnipotentiam certis quibusdam cancellis ita circumscribamus & quasi circumuallemus, vt *pluribus in locis vnum corpus Deus conseruare non possit*. Hęc est vestra Crambe: ecquid etiam aliud quàm eadem Veritatis responsiones ei opponemus? Agemus tamen breuissimè, idque ex vestri Thomæ principio, *In agentibus per voluntatem, potentia sequitur voluntatem velut imperantem*. Rectè igitur Tertullianus, *Temerè & importunè de Omnipotentia Dei quæstionem moueri, priusquàm de eius voluntate constet*. Probate igitur Deum velle corpus Christi esse in pluribus locis, & Deum posse confitebimur: quum quicquid velit, hauddubiè possit. At quum Deus voluerit nos per Christum hominẽ seruari, verumque corpus illi in eum finem dederit, nihil certè aliud euincì potest quàm corpus illud proprietatibus verò corpori essentialibus constare: inter quas hauddubiè numerantur eæ dimensiones, quibus verum corpus necessariò circumscribitur. Voluit igitur Deus nos per verum hominem seruari. Non est sibi ipsi contrarius: qui Naturæ opifex,

Naturæ quidē legibus minimè obligatur, quædam tamen in rebus ipsis tam οὐσιώδη creauit, & ita in illis insita, vt si mutentur rerum ipsarum interitus necessariò cōsequatur, quum in iis sit τό τί τὴν εἶναι & natura ipsarum rerum: ac proinde saluis rebus Deus illa mutare nec velit nec possit: quoniam ipse sibi hanc legem volens & vltro quasi indixit. Huiusmodi est Necessitas principiorum, numerorum, pōderum, mensurarum, ipsarumque adeò dimensionum illarum, quibus corpora definiuntur. Ideo rectè aiebat Augustinus verè augustus Theologus, *Tolle spatia locorū corporibus, & nusquam erunt, & si nusquam, nec erunt*: non tamen idcirco Omnipotentiam Dei in angustias redigebat. Quid plura? Idem qui principium huic responsioni dedit, eidem finem imponat Thomas, cuius hęc sunt diserta verba, *Sed ea quæ sunt secūdum seipsa impossibilia Deus facere non potest: vt, non potest facere quòd affirmatio & negatio sint simul vera, nec aliquid eorum in quibus hoc impossibile includitur. Nec hoc dicitur non posse facere propter defectum potentiæ, sed propter defectum possibilis, quòd à ratione possibilis deficit: propter quod dicitur à quibusdam quòd Deus potest facere, sed non potest fieri. Lib. 1. sent. dict. 24.* Hoc quoque addimus, Deine Omnipotentiæ tāquam possibilia tribuetis ea quæ sunt infirmitatis: vt, peccare, vinci, mori? Quæ quidem non sunt δυνάμεως, sed ἀδυναμίας. In summa, respondemus tum valere argumentum ab Omnipotentia Dei, quum constat Deum velle: sicuti rectè colligunt fideles in Psalmo 115. *Certè Deus noster est in cœlo: omnia quæ voluit, fecit.*

Quod de *Christi perceptione* dicitis, peræquè est ὑπουλὸν & morbidū, *Catholicos verum Christi corpus*

sub

sub panis forma verè comedere. Obsecro, iucundissimi Iesuitæ, vt in tanta opinionum diuersitate nos vobiscum περιφερικῶς agere patiamini. Neque enim instituti nostri est hoc argumẽtum nunc pertractare. Omnésne peræq; Catholicos. id est eos, qui sunt in Ecclesiæ Catholicæ sinu, censetis verè comedere corpus Christi: quemadmodum ait Augustinus, *Vnum de societate comedisse panem Domini, cæteros verò panem Dominum?* Hic enim esus fidelibus propriè quadrat. Quod à vobis distingui primum omnium oportuit: sicuti disertè Romanum illud Concilium Berengarianũ cauerat, *Fidelium dentibus atteri, &c.* Ecquid verò illud est, *Comedere?* Estne dentibus atterere, vt totidẽ verbis Nicolaũ Papam cum CXIIII. Episcopis Lateranensi Concilio decreuisse ostendimus: & vt Glossaria vestra loquuntur, *Ita dentibus atterere, vt vbi primùm species dentibus terantur, tam citò in cœlum rapiatur corpus Christi.* &, vt Maior ille vester loquitur, *Istud nõ esse comedere, nisi cibus in stomachũ vadat.* &, *Comedere, non est solùm masticare, sed oportet cibum in ventrẽ traijci & cõcoqui.* Sed an corpus Christi in ventrem traijciatur, magna apud vestros dissensio est, quam quadruplici quæstione terminari respondit Seraphicus ille vester doctor Bonauentura: *Quidam enim*, ait, *dicunt solùm in ventrem traijci, sed quocunq; species deferantur, salua natura illarum, siue in ventrem muris, siue in locum immundum. Quidam verò dicunt illas manere, quam diu species sunt cũ aliquo sensu, vt visu vel gustu, &c.* Lib. 4. sent. dist. 13. q. 2. Pudet sanè anilium nugarum παραδιατριβὰς & portenta hic commemorare. Quòd autem istæ sint Theologiæ vestræ quæstiones, prætermitti à vobis non debuerant, quum illarum grauitatem

Dictator ille veſter Lombardus ingenuè agnouerit *Quidnam* (inquit) *accipit mus aut quid comedit, Deus nouit:* & Seraphici illius ſublimitas, *Qui poteſt* (ait) *capere, capiat: qui non poteſt, credat*. Verùm extant infinita huiuſmodi Theologiæ veſtræ myſteria. Sed de his aliàs. Veſtri quoque illius nonſcripti verbi ſtabulis expurgandis Herculem vobis propediem opponemus: vt Palladium veſtrum omnibus hoc tempore innoteſcat, quo antiquatos illos obſoletoſque errores ita depingitis, vt tanquam auguſta quædam myſteria fatuo Mundo illa obtrudatis. Apagè igitur Canabalicos illos ſiue Cyclopicos eſus veſtros, & infandum Idoli genus tanquam agnoſcatur.

Rectè Auguſtinus aureo verbo aurum ſuperſtruens, *Manducare* definit *credere:* ſicuti & Decretum etiam refert. *De conſecr. diſt. 47. q. Vt quid.* & ſpiritualem eſſe eſum illum tam frequèter inculcat, vt ſuperuacaneum eſſet locos paſſim obuios notare. Veſter etiam Thomas ex verbi ſcripti luce, iubet vt quum aliter alibi ipſe loquitur, à ſeipſo ad illam lucem prouocemus: *Hæc eſt differentia* (inquit) *inter alimentum corporale & ſpirituale: quòd alimentum corporale conuertatur in ſubſtantiam eius qui nutritur: & ideo non poteſt homini valere ad vitæ conſeruationem alimentũ corporale, niſi realiter ſumatur, ſed alimentum ſpirituale, conuertit hominem in ſeipſum: ſecundum illud quod Auguſtinus dicit in libro Confeſſionum, quòd quaſi audiuit vocem Chriſti ſibi dicentis*, Nec tu me mutabis in te, ſicut cibũ carnis tuæ, ſed tu mutaberis in me. *Poteſt autem aliquis in Chriſtum mutari, & ei incorporari voto mentis, etiam ſine huius ſacramenti perceptione. 3. Part. diſt. 73. art. 3.*

De

De *Forma* quoque vocabulo, quod vobis arriſit, liceátne antęſtari ? An Formam illam eſſentialem quæ dat eſſe rei, an accidentalẽ intelligitis? Panémne videlicet in Euchariſtia reuera eſſe ? Quod veſter Thomas ſubinde aſſerit eſſe inconueniens, impoſſibile, hæreticum : ac proinde Conſubſtantiatio hæc veſtra vos aduerſus illum cæteroſque proceres veſtros committet, qui *Totum in totum*, hoc eſt *Materiam & formã panis in materiam & formam corporis Chriſti mutari* aſſerũt. Velitíſne corpus Chriſti duabus eſſẽtialibus formis veſtiri aut informari? An verò *Forma* nomine, accidentalem formã intelligitis: & à Speciei vocabulo Eccleſiæ Romanæ domeſtico, idcirco abhorretis, quòd teretes veſtræ aures nihil niſi benè latinum pati poſſint, vt vos ſcilicet noui homines noui aliquid afferre videamini: Aut certè, vt eruditos decebat, Lateranenſes formas exprimere volentes, ad Horatianas illas formas alluſiſtis, videlicet *Humano capiti ceruicem pictor equinam Iungere ſi velit, & varias inducere formas* : vt fecit Innocentius. Nos in veſtris rebus inhibere aſſenſum, & inſidias veſtras reformidare, non mirabitur qui & vos nouerit, & nobis vos perſpectos eſſe intelliget. Quid reſponſuri ſitis, vos videritis. Hoc affirmamus, Ieſuitæ, totam hanc veſtram de vera corporis Chriſti participatione ſententiam à vera germanaque Sacramentorum doctrina planè abſcedere.

Vera & germana ſententia Eccleſiarum noſtrarum de vera corporis Chriſti præſentia, & communicatione in ſacroſancto Cœnæ Sacramento.

Quantam autem nobis pro more atque inſtituto

vestro faciatis iniuriam, æquus lector iudicabit: qui αὐτοπίστοις illis principiis quæ de Sacramentis iam explicauimus, nostrarum Ecclesiarum de sacrosancto Eucharistiæ sacramento hanc esse germanam simplicemque sententiam intelliget, ex ipsarum Confessione iampridem edita, & sanctorum Martyrum sanguine obsignata: cuius hæc sunt ipsissima verba.

Credimus sacrosanctam Cœnam Domini (secundum Ecclesiæ sacramentum) esse testimonium vnitatis eius quæ nobiscum cum Christo intercedit: quoniam non semel tantùm ille pro nobis mortuus est & resurrexit, sed etiam quòd verè nos nutriat atque sustentet carne sua suoq; sanguine, vt cum ipso vnum fiamus, ipsiusque nobis sit vita communis. Licet autem in Cœlo sit, donec veniat ad iudicandum viuos & mortuos: nihilominus tamen credimus illum nos nutrire & viuificare substantia corporis & sanguinis sui, idque secreta & incomprehensibili virtute Spiritus sancti. Credimus quidem id spiritualiter fieri: non vt in effecti & Veritatis locum imaginationem quãdam aut cognitionem inanem substituamus: sed quoniam hoc mysterium sensus nostri mensuram omnemq; Naturæ ordinem altitudine sua longè exuperat. Deniq; quum cœleste sit hoc mysterium, sola fide illud apprehendi posse credimus.

Credimus tam in Cœna quàm in Baptismo, Deũ nobis ea quæ figurat, realiter & ipso effecto exhibere: ac proinde cum ipsis signis veram solidamq; rerum ibi significatarum possessionem vsumq; coniungimus. Itaque credimus eos omnes qui puram fidem tanquam instrumentũ attulerint, ea omnia recipere quæ signa testificantur: id est Corpus & sanguinem Iesu Christi, non minùs cibum & potum animæ esse, quàm panem & vinum corpori.

Credimus

Credimus igitur, Aquam ipſam in Baptiſmo, licet per ſe caducum ſit elementum, non minùs verè teſtificari in nobis interiorem animæ noſtræ ablutionem in ſanguine Ieſu Chriſti, vi & efficacia Spiritus ſancti. Panem autem & vinum, dum in ſacra Cœna nobis exhibentur animis noſtris verè eſſe cibum & potum, quibus verè nutriantur atque ſuſtententur: quum quaſi oculis noſtris repreſentẽt carnem Ieſu Chriſti eſſe cibum noſtrum, & ſanguinem potum. Phanaticos autem & Sacramentarios deteſtamur, qui hæc ſigna haſq; teſſeras aſpernantur: quum Chriſtus ipſe diſertè pronuntiet, Hoc eſt corpus meum: Hic calix ſanguis meus.

Illo nimirum ῥητῷ, quod in Verbo ſuo præſcripſit Filius Dei, innititur fides noſtra, hancque Cœnæ veram & ἀντίτυπον inſtitutionem eſſe creuit, eiuſque veram interpretationem ex eodem illo Verbo haurit, vnde ἀντίτυπα illa Sacramentorum principia quæ huic doctrinæ ſubſtrauimus, deprompta ſunt. Horũ igitur verborũ hæc noſtra eſt & vera interpretatio: HOC EST CORPVS MEVM.

Hoc, id eſt hic panis: & *Hoc*, vel *Hoc Poculum*, id eſt hoc vinum: *Eſt*, Sacramentaliter videlicet (nam de Sacramẽtis agitur) *Corpus meum*, illud nimirum verum & viuificum corpus quod pro vobis traditur & frangitur: & *Sanguis meus*, qui pro vobis effunditur in remiſſionem peccatorum.

Verùm ecquónam modo *Eſt*, ſacramentaliter? Illum modum explicet ipſum illud Verbum, ex quo τὸ ῥητὸν Sacramentorum habemus, vt ex regula à nobis hactenus allata, Scripturæ è Scripturis intelligantur.

Panis quem frangimus, nónne eſt communio corporis Chriſti, de pane: & *Poculum benedictionis cui benedicimus, nónne communio*

ſanguinis Chriſti eſt? Hoc facite in mei recordationem, de vino: & *Hoc facite quotieſcunque biberitis, ad mei recordationem.* Itaque de toto Sacramento.

Sacramentalem igitur modum illum definimus, quatenus Dominus noſter Ieſus Chriſtus verè. id eſt ὄντως non κατ' εἴδωλον) non nudum panem & vinum, ſed vera ſymbola veraſque teſſeras corporis & ſanguinis ſui: neq; hæc tantùm ſymbola, ſed etiam præter illa, corpus ſuum & ſanguinem nobis offert fruendum ac poſſidendum in vitam æternam: cuius hic habemus vera & efficacia pignora, donec plenam in patria felicitatem conſequamur. Modus igitur ille eſt ſpiritualis: nec minùs verus, quia ſpiritualis: ſed idcirco verior, quia ſpiritus eſt qui viuificat: hæc autem verba, quibus fides noſtra innititur, non ſunt humana, ſed ex filij Dei inſtitutione, Spiritus ſunt & vita: fide nimirum per ſpiritum ſanctum in animis noſtris ingenerata, & ex illius virtute myſterium hoc efficaciter & ſalutariter comprehendente.

Non inania igitur ſigna oſtentari, nec imaginarium aliquod corpus, nec fictum ſanguinem Chriſti in ſacramento exhiberi credimus: ſed illud ipſum corpus quod traditum eſt pro nobis, & illum ſanguinem pro nobis fuſum nobis verè in Sacramento demonſtrari atque exhiberi: vt illorum verè fiamus per fidem participes. id eſt Chriſtum cum omnibus ſuis donis verè poſſideamus: Verè nimirum, quia per veram fidem veris veri Dei promiſſionibus innixam: ſicuti verum illum Deum nobis alioqui inuiſibilem & incõprehenſibilem percipimus. id eſt verè cognoſcimus & adoramus: & vitam æternam non fruſtra ſperamus, & illius vi in

hac

hac etiam mortali vita conuersatio noſtra eſt in cœlis.

Fides non eſt imaginatio quædam, aut inanis contemplatio, ſed ſcientia ſalutis, efficiens vt ea quę ſperantur, reuera extent: & ea verè demonſtrans quæ non videntur. id eſt ἐλπιζομένων ὑπόστασις, πραγμάτων ἔλεγχος ἀβλεπομένων, vt ait Apoſtol.

Denique, vt in Sacramento duo diſtinctè ineſſe diximus, Signa ipſa & Res ſignificatas: ex eodem quoque principio & Signorum & Rerum Veritatem, officia, efficaciamque agnoſcimus, totamque Sacramentorum ξυναλήθειαν ex Verbo Dei reuereamur. Itaque vt vobis ad duarum illarum quæſtionũ, De præſentia veri corporis Chriſti in cœna, & eiuſdem in eadem vera & reali perceptione, capita diſtinctè reſpondeamus.

Profitemur nos hactenus credere totum Chriſtum in ſacroſancto Euchariſtiæ ſacramẽto verè adeſſe: & à fidelibus totum, non portionem panis (vt calumniamini) ſed totum & integrum Chriſtum, verè percipi ad ſalutem: ac proinde nos veram Chriſti in Cœna præſentiam, veramq́, eiuſdem in eadem perceptionem amplecti: craſſam verò Capernaiticam & Cyclopicam, qualem vos inducitis, toto pectore deteſtari.

QVOD ERAT DEMONSTRANDVM.

Hanc autem noſtram fidem, & Verbi Dei luculenta perſpicuaque veritate inniti, eandemque veteri & Catholicæ Eccleſiæ olim cõſtitiſſe, ex his illuſtribus teſtimoniis, paucis quidem illis & ex magna copia delibatis, æquus lector iudicabit: hanc Veritatem à multiplicibus mendacij commẽtis diſtinguet, eamque à veſtris, Ieſuitæ, calumniis aſſeret atque vindicabit.

De communionis illius myſterio qua cum Chri-

sto capite Fideles vt illius membra coalescunt, & vnum cum illo fiunt, hæc sunt.

Ephes. 5. 32. *Mysterium hoc magnum est: loquor autem de Christo & de Ecclesia:* & vers. 30. ita explicatur.

Membra sumus corporis eius, ex carne eius, & ossa ex ossibus eius.

Ioann. 17. 23. *Vt vnum sint, sicuti & nos vnum sumus: ego in eis & tu in me.* &, *Vt omnes vnum sunt, sicuti Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis sunt.*

Ioann. 6. 51. *Ego sum panis viuificus qui è cœlo descendi: si quis ederit ex hoc pane, viuet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est, quam ego dabo pro Mundi vita.*

Viuificam illam suam quidem vim exerit Filius Dei in verbo suo, fidem in nobis efficacē ingenerās: eam autem luculentiùs exhibet in Sacramentis & in sacra sua Cœna maximè, quam ad vitalem illam carnis & sanguinis sui vim repræsentēdam propriè instituit: cuius institutionis verba Matthæus, Marcus, Lucas accuratissimè referunt. Quæ verba vt omnibus nota non est opus exscribere: sicuti neque ea quæ in eum planè finem à Paulo commemorantur 1. *Corinth.* 11. 23.

Vsum Cœnæ Domini demonstrant hi loci perillustres: Luc. 22. 19. *Hoc facite in mei recordationem.* &,

1. Cor. 10. 16. *Poculum benedictionis cui benedicimus, nónne est communio sanguinis Christi? panis quem frangimus, nónne communio est corporis Christi?*

Ioan. 6. 55. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* & eiusdem capit. vers. 63. *Spiritus est qui viuificat, caro non prodest quicquam: verba*

verba quæ ego loquor vobis, ſpiritus ſunt, & vita ſunt.

Matth. 28. 20. *Ego vobiſcum ſum viſque ad conſummationem ſæculi.* &, *Omnis poteſtas mihi data eſt in cœlo & in terra.* &,

Epheſ. 4. 10. *Qui deſcendit, ipſe eſt qui etiam aſcēdit longè ſupra omnes cœlos, vt impleret omnia.*

Act. 1. 9. *Et quum hæc dixiſſet, aſpicientibus ipſis elevatus eſt.*

Matth. 26. 11. *Semper pauperes habebitis vobiſcū: me verò non ſemper habebitis.*

Act. 3. 21. *Quem oportet quidem cœlo capi, vſque ad tempora reſtitutionis omnium.* &c.

Hi loci, & veram Fidelium cum Chriſto communionem in Cœna, & veram Chriſti in Cœna præſentiam demonſtrant: Capernaiticam & Cyclopicam mãducationem, & Idolum craſſæ & imaginariæ Præſentiæ, quod carnis Chriſti Veritatem deſtruit, omnino excludunt.

Exhuius veritatis Ἀπολογίᾳ ſemper docuit vetus & Catholica Eccleſia.

Symbola omnia hunc diſertè articulum notant, ASCENDIT IN COELOS: & vetus Euchariſtiæ forma hæc verba habet, quæ vos etiãnum retinetis, dũ rem negatis, SVRSVM CORDA. HABEMVS AD DOMINVM: dum vos deorſum, in panem videlicet, in quo contineri corpus affirmatis, idem corpus Chriſti detruditis.

Auguſtinus. *Hoc eſt quod dicimus, quod modis omnibus approbare cõtendimus. Sacrificiũ Eccleſiæ duobus conſici, duobus conſtare, Viſibili elementorum ſpecie, & inviſibili Domini noſtri Ieſu Chriſti carne & ſanguine, Sacramento, & Re ſacramenti. id eſt corpore Chriſti,* &c. Sacrificium autem vocat Cœnam Domini, non

meritorium illud vestrum ex opere operato (quod ne per insomnium quidem cognouit erudita Vetustas) sed planè εὐχαριστικὸν, & μνημοσυνικὸν, verum & vnicum sacrificium cuius semper eterna vis est, ac proinde nunquam iterandum: sicuti exponit Ambrosius, & Decretum notat: *In Christo simul oblata est hostia ad salutem sempiternam potens. Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? Sed ad recordationem mortis eius, vna est hostia, non multæ.* &c.

Idem Augustinus, *Aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti.* &.

Idem. *Ut quid paras dentem & ventrem? Crede & manducasti. credere enim in eum, hoc est, Panem & vinum manducare. Qui credit in eum, manducat eum.* &.

Idem, *Pauperes semper habebitis vobiscum, me autē semper non habebitis. Accipiant & hoc boni: sed non soliciti. loquebatur enim de præsentia corporis sui. nam secundum Maiestatem suam, secundum prouidentiam, secundum ineffabilem & inuisibilem gratiam, impletur quod ab eo dictum est, Ecce, ego vobiscum sum vsquè ad consummationem seculi. Secundum carnem verò quam Verbum assumpsit; secundum, id quod de virgine natus est, secundum id quod à Iudæis comprehensus est, quod ligno confixus, quod de cruce depositus, quod linteis inuolutus, quod in sepulcbro conditus, quod in resurrectione manifestatus, Non semper habebitis me vobiscum. Quare? quoniam conuersatus est secundum corporis præsentiam quadraginta diebus cum discipulis suis, & deducemibus eis videndo non sequendo ascendit: Non est hic. ibi enim sedet ad dextram Patris, & tamen hic est: quia non recessit præsentia Maiestatis. Secundum præsentiam Maiestatis semper habemus Christum: secundum præsentiam carnis rectè dictum est, Me autem*

non

non semper habebitis. Habuit enim Ecclesia secundum praesentiam carnis paucis diebus: modo fide tenet, oculis non videt.

Idem, *Sicut eundem Filium & redemptorem nostrum, secundum divinitatem, invisibilem, incorporeum & incircumscriptum, sicut Patrem & Spiritum sanctum non credere, impium est: ita eundem Filium Dei in hominem assumptum, visibilem, corporeum & localem post resurrectionem, non credere & profiteri, profanum est.*

Augustinus, *Donec saeculum finiatur, sursum est Dominus: sed tamen hic nobiscum est veritas Domini, corpus enim in quo resurrexit in uno loco esse oportet: veritas autem eius ubique diffusa est.* Item, *Una persona Deus & homo. Ubique per id quod Deus est: in coelo per id quod homo est.* &c.

Cyrillus autem, *Credere oportet fideles, quamuis corpore suo absit Christus, virtute tamen suae res omnes nosque maxime gubernare: & adesse semper ipsum iis omnibus qui eum diligunt. Propterea dicebat, Amen dico vobis, ubicunque duo vel tres congregati sunt in nomine meo, ibi sum in medio ipsorum. Sicuti enim quando interra versatur, ut homo, tunc etiam implebat coelos, & Angelorum consortia minime relinquebat: eodem nunc modo quum sit in coelis cum carne, terram replet & cum iis est qui eum diligunt. Observandum est autem, quod licet secundum carnem tantum abiturus esset (adest enim semper virtute Deitatis, ut diximus) modico tamen tempore se cum discipulis futurum dicebat, aperte seipsum nominans, ne quis in duos filios Christum dividere auderet: sed ut unum esse quisque credat: non quod una sit natura, sed quia in utraque natura est unus Christus.*

Verùm quid plura commemoremus? quum & horum testimoniorum plena sit veteris & Catholicæ Ecclesiæ memoria, quæ veram Christi in sacrosancto Cœnæ sacramento præsentiam & participationẽ tam disertè astruat, vt qui huic Catholicæ veritati repugnet, vel orthodoxorum Patrum scripta nũquam legisse, vel non intellexisse, vel (quod diabolicum est) intellectæ veritati malignè aduersari videatur. Plures locos exscribere esset ἀπροσδιόνυσον & importunum: quum & in harum Quæstionũ examine, institutæ scriptionis fines pænè iam excessisse videamur. Finis itaque huic sermoni tandem aliquando imponendus est: quandoquidem ex hac leui indicatione nostra æquis sobriisq; Lectoribus iam non obscurum esse potest, qua fide nobiscum agatis, & qua fronte sacræ Theologiæ nomen & professionem vsurpetis. id est quàm reuera sitis vel ψευδοθεόλογοι vel planè Ἀθεόλογοι.

Responsionis Huiusce Pars secunda, complectens Examen siue potius velationem de vera docendi Ratione, & de Verbis: vt quenam sit Iesuitarum Turnoniorum eruditio, ex famosi quoque illorum libelli pagella constet.

Reliquum est vt de sciendi Modo quem vos vt bene differendi architecti vobis proprio quodam iure vendicatis: & de singulari illa humanitatis cognitione (quã hoc erudito etiam sæculo totam esse vestram profitemini, vt Academiarum non modò luminibus obstruatis, sed vt illarum quoque culpa exulantem Eruditionem ad vestras sedes, tanquam ad Veritatis asylum, postliminio reducem vestro beneficio

beneficio conseruari certis argumentis demonstretis) iam aliquid dicamus. Hæc enim sunt vestra encomia, hæ prædicationes, hi communes hominum de singulari vestra eruditione sermones, eorum etiã qui nec vestra scripta (quæ nondum extant) legerunt, nec vos ipsos quidem audierunt vnquam. Sitne verum hoc iudicium tum illud demum plenius constabit, quum vestri illius ordinis Coryphæi exquisita eruditionis suæ monumenta è Musæis suis, in quibus etiamnum latent, in lucem oculósq; hominum eduxerint, vt in hac delira Mundi senecta, dum molitu Barbaries vetus illud suum imperium (à quo renascente Euangelio exturbata fuerat) inuadere, de genere humano optimè mereamini. Verùm ex hac pagina, quam eruditionis vestræ specimen ita esse voluistis, vt celeberrimo hominũ theatro eluceret, si cordato lectori constiterit, vos in recta docendi ratione, politiorumque literarum cognitione non minùs peccare, quàm in rebus hactenus ostendimus: quid restat aliud quàm vt constituamus, vos in omni veritate esse εἰδωλοποιητὰς, nec minus λογομιμήτορας quàm ψυχομιμήτορας? Certè, vos ea prudentia esse existimamus vt in hoc scripto quod publico destinabatis, Pindarici illius memineritis,

Ἀρχομένῳ δ' ἔργῳ πρόσωπον χρὴ θέμεν τελευτάν.

Ex illo igitur scripto eruditionis vestræ iudicium statui debere, Prætor iudicabit. Nos præscripta verborum formula agemus. *Secundum allegata* (vt aiũt) *& probata*, æquum Iudicem oramus atque obtestamur vt de vestra eruditione ferat sententiam, ac proinde meritóne rectam docendi rationem, bonarumque literarum cognitionem in vobis desideremus. Opere in magno fas est obrépere somnum. In

pauciſſimis his autem famoſi libelli verſibus vos dormitaſſe, quàm intolerandum eſſet, & vobis pœnitendum: Deinde, rogamus vt hæc ſit nobis vtilis exceptio. In omni bene morata Repub. (cuius intereſt tanquam pupilli, vt ſuæ vtilitatis omnes curam gerant) fas cuilibet eſſe, eos omnes accuſare, qui in illius peccant cõmoda. Teſtamur igitur nos *fungi vice cotis* in veſtris illis examinandis, neque eloquentiæ illius & exquiſitæ eruditionis quam oſtentatis, laudem affectare.

Non nobis licet eſſe tam diſertis,
Qui Muſas colimus ſeueriores.

Candida fide ea depromimus, quæ curta noſtra ſuppellex ſuppeditare poteſt: eademque fide ea in vobis culpamus quæ germanæ eruditioni publicæque vtilitati aduerſari exiſtimamus. Candidum itaque lectorem oramus vt hæc tam patienter legat quàm nos patiẽter ſcripſimus, & breuiter perſtrinximus.

Theſes illas philoſophicas ſingulatim nunc examinare neque inſtituti noſtri eſt, neque huius aut temporis aut loci. De ſciendi Modo, quem Plato & Ariſtoteles Τρόπον παιδείας, & Χεῖρα φιλοσοφίας vocant, breuiter agere propoſitum eſt. Hoc verò affirmamus, Si vel ex his pauculis, (vt ex vnguibus leonem) vel exordinariis illis Academiæ veſtræ ſcholis, iudicandum eſt quidnam in hac neceſſaria Philoſophiæ parte poſſitis: Aut logicam imperitè docuerunt Peripatus & Academia, aut illum ſciendi, Ieſuitæ, modum vos ignoratis. Niſi ex ipſis rebus id verum eſſe conſtet, errorem vltro fatebimur, veramque diſſerendi rationem paratiſſimo animo à vobis diſcemus.

Perma-

Permagnum Logices opus esse Ἐυπορίαν προτάσεων, id est Enuntiationum rectè componendarum rationem, docet Philosophus.

Debent autem enuntiationes ita componi, vt rei subiectæ naturam commodè & breuiter repræsentent. Omnis autem oratio ita constitui debet, vt veluti corpus animalis, (quēadmodum ait apud Platonē Socrates) ita suis principiis firmata, consequutionum ἀλληλοχία tota conformetur. Vlus denique (qui Logicæ orationis primarius finis est) in his maximè Thesibus debet elucere, quū id vnum habeant propositum vt rem ipsam propriis suisq; terminis breuiter complectantur. Institutum nostrum minimè patitur vt hic Logica tractemus. Hæc obiter notamus, vt quàm Logicè loquamini, eruditus Lector agnoscat. In pauciſſimis verbis quā loquaci prolixitate vestræ illæ Theses sint cumulatæ, vt patientiſſimas aures offendant, ἀμετροεπεῖς, ἀπεραντολόγους (quales Sophistarum ait esse Arist.) ecquis non videt? Peccant porrò in primaria demonstrationis lege, Quòd rerum genera cōmiſceant (quod est Μεταβαίνειν εἰς ἄλλο γένος) Quòd terminis abutātur, qui in vnoquoque rerum genere debent esse οἰκεῖοι. i. proprij & quasi vernaculi. Ecquis enim sanus non videat, Ieſuitæ, in hac pagella vos in Theologia rhetoricari, & in rhetorica illa vestra Præfatione (quam vestræ eloquentiæ monumentum destinabatis) ineptè philosophari voluisse. Ex quibus verò principiis doctrinæ vestæ ξυναλίσεται, (etiam ex vestra hypothesi) stabiliatur, quænam consequutionū ratio, è quibus principiis deducta atq; cōstituta est: deniq;, ecquis illius farraginis in vllo genere doctrinæ vsus est? De Thesibus philosophicis loquimur.

Nonnulla quidem è Platonis & Aristot. doctrina in illis animaduertimus, sed ita à vobis tractata vt ἀφιλοσοφώτερον & infeliciùs quicquam à quoquam non possit. Quòd si Scholas illas vestras inuisere eruditis liceat & libeat, Illósne ἀλόγους in vestro Gymnasio clamores, Logices fœtus esse arbitrabũtur? Iam, frigidæ quædam terminorum notationes, quæ κατ' ἀντιπερίστασιν vehementissimos ardores hisce exclamationibus concitent, habebuntur pro Peripateticis & Academicis disquisitionibus? At quàm inutiles sint vestrorum Ἐκτραγῳδημάτων concertationes qui non cernit, vel nunquam Theatra vestra vidit: vel tanquam ex Nili Catadupis surdus est, & auribus planè ἀμύσους. Vera, cognita, explorata, nos verè & candidè dicimus, asserimus. Discat scilicet Iuuentus è tenebricosis illis vestris senticetis commodam differendi rationem, vt inani scientiæ opinione tumens, Thrasonica audacia ferox, meram tantùm superstitionem crepet: officium in rebus necessarijs prætermittat suum. Tales enim discipulos à vobis ferè informari maximo Reipub. detrimento, res ipsa clamat.

De Verbis nos profectò, omnium hominũ minimè in verbis superstitiosi, inutilẽ disquisitionẽ esse existimaremus, nisi vos, Iesuitæ, verborum phaleris, bene ornatéque dicendi specie, siue (vt vos loquimini) forma, &, vt nos, φαντάσῃ, miseræ iuuentuti miserè illuderetis. Theologos & Philosophos λόγων esse ὑπηρέτας non decet: sed quum è Theologiæ & Philosophiæ vera laude vos æqui Iudices deturbẽt, écquid restat vobis, Iesuitæ, aliud quàm quod Graculo Horatiano, vt si furtiuis coloribus nudati sitis, saltem, propria laude, id est bene loquendi dicendique

dique ratione, vestra rudera suffulciatis? Inuiti hoc examen ingredimur, sed ita voluistis: quippe qui eruditionis eloquentiæque opima spolia, Academiis omnibus ex ea laude deturbatis, propriè vobis vendicetis. Veniam igitur nobis det æquus Lector vt vestræ Præfationis verba breuissimè perstringamus.

Præfatio Iesuitarum.

Scitè quidem Theocritus durissimis in rebus spem abijciendam non esse iudicabat: quòd viri nomine dignus is non videatur qui rerum afflictarum æstu ita fluctuat, vt nullo dato constantiæ specimine confestim se deorsum ferri præcipitem non grauatè ferat. Cui quidem sententiæ cohærentes. &c.

Scitum profectò & venustum primordium, vt eruditus Palæmon hauddubiè sit exclamaturus, *Quàm lepidè lexeis compostæ vt tesserulæ omnes, &c.* Illud tamen, *Nullo dato constantiæ specimine:* & illud, *Non grauatè ferat*, ridebit vt affectatum, & importunè assutum. At illud, *Cui quidem sententiæ cohærentes*, non ex Ciceronis, Cæsaris aut Terentij, sed ex Thomæ, Scoti, siue Bonauenturæ arculis depromptum agnoscet. Illud autem, *Vt nautæ in medijs vndarum perturbationibus*, à Latinæ linguæ simplicitate abhorrere iudicabit. Iam verò illa Professionis vestræ ostentatio, *Tantus lectæ iuuentutis factus est ad nos concursus vt maiorem antea hîc visum esse non meminerimus*, Hippiæ vanissimi Sophistæ Thrasonicam gloriationem in memoriam reuocauit, E'γωγε μυρίους (inquiebat Hippias) τῶν ἑλλήνων παῖδας εὐγενεστέρων, κἂν ἀθήνησι, διὰ τὰς τῶν λόγων ἐπιδείξεις ξυνήθροισα. Nemo ne vestrum ἀττικώτερον lo-

queretur? Vtinam complures, Eccleſiæ & Patriæ commodo, ad vos alliceretis! At quàm verè de toto hoc genere ſitis glorianturi, euentus oſtendet. Iam aurea ſunt illa ſuauiſſimæ veſtræ eloquentiæ verba: *Qua de re non mediocriter commoti, & præſertim ornatiſſimæ Claudiæ Turnoniæ eiuſque filij Comitis Roſſillonis Clariſſimi, ſingulari in nos noſtróſque auditores ſtudio atque beneuolentia incitati, dabimus operam vt de more iuuentutem ipſam, & quam in dies expectamus copioſiorem, ingenuis artibus cum virtutum ornamentis copulatis non ſolùm illuſtremus: ſed & Vniuerſitatum priuilegijs (quæ ad hanc vſque diem propter varios bellorum turbines diſtribui commodè non potuerunt) ſuo tempore cumulemus, prout felicis memoriæ Mœcenas noſter ampliſſimus (Franciſcum* dico *Turnonium, Cardinalem illuſtriſſimum huius Academiæ parentem opt.) Pontificia & Regia autoritate nixus fieri decreuit.* Quantam calamiſtri diligentiam, quantam verborum lectiſſimorum copiam, quàm aptam & venuſtam ſtructuram in toto illo orationis flumine? Placent nimirum vobis ἀρχαισμοὶ: vt illuſtrem Heroinam Claudiam Tureniam, vocetis *Ornatiſſimam*: illuſtrem verò Heròem, Cometem Roſſilonæum, *Clariſſimum* appelletis. Vſus tamen eſt bene loquendi arbiter. Ciuem certè vel mediocri fortuna *Ornatiſſimum clariſſimúmque* vocaremus, vt vernaculo ſermone, *Honorable ou honeſte perſone.* Primatiæ nobilitatis familiæ, quales Tureniam & Turnoniam vniuerſa nouit Gallia, *Illuſtris* appellationem merentur. Quídnam autem *Clariſſimus* & *Clariſſimatus* Romanis olim eſſet, non ignoramus: ſed contra loquendi conſuetudinem nunc vos ita loqui affirmamus. Vos igitur *De more veſtro*, hominis ſcili-

cet

cet πολιτικώτατοι, iuuentutem Ciuilis decori honesta & necessaria cognitione imbuetis.id est docebitis opportunè quod nescitis. Iam suauissima sunt illa ὁμοιόπτωτα, *Ingenuis artibus cum virtutũ ornamẽtis copulatis, &c.* Omnino vt ingenuos adolescẽtes, Iesuitas efficiatis, & honestas familias dilapidetis. quo genere virtutum vestrarum iuuentutem fidei vestræ comissam vos fascinare, complures iam conqueruntur. Quàm vietum autem & insulsum est illud, *Propter varios bellorum turbines distribui commodè non potuerũt!* Inuenustas sanè veneres! At Priscianus purũ putumque soloecismum in Professoribus Vniuersitatis Turnoniæ, haudquaquam feret: qui aiunt *Dico*, venusta sanè ἐπιζεύξει. Pontificem autem in hac Monarchia Regi anteponi, num Francus feret? Quàm opportuna autem hæc est Enallagè! *Quæ sanè res non paruos est tibi stimulos additura, vt vbi per aliquot annos ijs autoribus quos hic Catalogus præfert inuigilaueris, ijsdem honorum titulis ad magnos Patriæ vsus exorneris. Vale.* Ad quémnam illud *Tibi* refertur? Quænam verò illa *Res* est? Nõ potest dici quicquam inuolutius. Atqui debebatis meminisse, illud in scribendo & loquendo optimum esse quod sit maximè perspicuum & luculentũ. Pudet Profectò pigetque singula expendere. Totum illud vestrum dicẽdi genus vel dilutum est, vel ampullatũ, cuiusmodi est sciolorum & Sophistarum, qui quiduis quolibet loco ambitiosa & iactabũda imperitia assuunt & conferruminant. Simplex contrà est Veritatis & Eruditionis oratio, explicata, luculenta, apta, prudens. Pannosam & vietam loquacitatem mucosorũ Sophistarum esse, eruditi intelligũt. In summa, castum purúmq; latini sermonis vsum in vobis

desideramus: idne iure ex hoc quidem Sapiętiæ vestræ specimine, sobrius Lector iudicato. Num verò Græcè melius quàm Latinè sciatis, qui Græcas (sicuti vestro hoc publico scripto deprædicatis) declamationes habetis, tum constiterit quum Græcè aliquid ediderit is, Quod si Chœrileũ illud siue Mæuianum Carmen vestrum de D. D. Petri & Pauli encomiis, (quod ad nos deferendum curauistis, vt vestras quoq; in eo genere gazas ostentaretis) exscribi tempus & charta paterentur: nouo certè argumento perspicuum esset, quàm bene de illa luuentute cuius ad vos concursum fieri gloriamini, sitis meriti. Verùm apagè Symphoniæ vestræ oppido quàm discordis nauseas. Neque vos Marsyę supplicium pertimescitis?

Rem omnino alienam tractatis, Iesuitæ, dum bonarum literarum institutionem profitemini: quippe qui castitatem sermonis infeliciter calamistrato loquendi genere violetis, ineptasque argutiolas pro vero sciendi modo inducatis, ipsasque adeo liberales disciplinas Sophistico cothurno turpificetis: (sic enim Hippocrateam in eadem quærela vocem, τὸ αἰσχροτοιεῖν, liceat ex Cic. interpretari) ac proinde vere, neque per calumniam: liberè & candidè, neque per conuitium, asserimus quod initio huius Responsionis proponebamus, Vos in verbis, in ipsaq; docẽdi ratione grauissimè peccare. id est Ἀφιλόσοφους & ἀναισθήτους esse. Id verò ex eo libello quem eruditionis vestræ singulare quoddam monumentum extare, quem in hac Ciuitate, ad Regiæ huius Academiæ ignominiam prostare voluistis, constare sobrius & eruditus Lector iudicabit.

Acce-

Academiæ Nemauſenſis in hac Reſponſione conſilium.

Quid igitur? Omninò ita eſt. Linguarum, artium, & totius philoſophię ſolidã germanamq; cognitionem, Euangelij renaſcentis Auroram his temporibus eſſe voluit Deus: vt illis quaſi auſpiciis Veritas diſcuſſis Sophiſtices tenebris, è ſpelæo prodiret. Iuuẽtutem quæ ad illa tempora in Syreneis Sophiſtices tenebris quaſi conſeneſcebat, felicior linguarũ diſciplinarumque cognitio mirum in modum excitabat, & ex his elementis ad puriorem Euangelij cognitionem deducebat. Hac humaniorum literarum luce mendacium cœpit innoteſcere, & negligi paſſim: contrà, ſalutaris doctrinæ cognitio magis ac magis propagari in dies. Palamenta, Academiæ, totæ Vrbes illo eruditionis tyrocinio ſanę doctrinæ odore replebantur: imperitorum Monachorũ craſſa & ſtupida Ignorantia paſſim ridebatur. Quid Sathan? Veritatis videlicet ſimia, Eruditionis cothurnum in theatrum eduxit, voſque excitauit, Ieſuitæ, qui linguarum ſcientiarumque cognitionem non modò oſtẽtaretis, ſed & ordinem eum quem in Eccleſia ſua his extremis temporibus Deus inſtauuerat, ſummæ vtilitatis ſpecie imitaremini. His artibus iuuentutem inſtituendam ſuſcepiſtis, quòd earum rerum quibus ad humanitatem iuuentus ingenua informari debet, peritiſſimi vulgò haberemini: ludos literarios paſſim aperuiſtis: Catechiſmos etiã more noſtro habere cœpiſtis: denique ordinis noſtri ſimulacrum ſumma accuratione imitati eſtis. Veritatem igitur his armis inſtituiſtis oppugnare, & Mendacij paſſim collabentis rudera inſtaurare. At

quibuſcunque tandem telis inſtructi ſitis, à vobis tamen non poteſt opprimi Veritas, quæ maiora quàm veſtra ſint Philſophiæ & Eloquentiæ propugnacula, per homines illiteratos olim euertit. Hoc etiam addimus, vt vt magnã eruditionis famã paſſim vobis concilietis, nondum tamen aliud reuera conſtitiſſe, quàm vos non germanam Eruditionem, ſed Eruditionis ſimulacrum habuiſſe tantùm, vt eadem erroris efficacitate hominibus imponeretis, oſtentatione Eruditionis, qua in Veritatis doctrina hominibus illuditis: atque adeò non minus Eruditionis quàm Veritatis ſumos imperitis vos vendere. Non poſſumus aliter de vobis æſtimare, donec certiora eruditionis veſtræ teſtimonia nobis dederitis.

Hæc autem de multis pauca, Profeſſores Turnonij, non veſtræ (ita nos Deus bene amet) inſectandi cauſa, aut contentionis vanæque gloriæ pruritu, ſed Veritatis publicæque vtilitatis ſtudio, in his veſtris quas ad nos miſiſtis, Theſibus annotauimus. De quo iudicio noſtro, & prouocatæ à vobis vltro Veritatis patrocinio, parati ſumus coram legitimis iudicibus reddere rationem. Neque tamen prouocati perſonas veſtras laceſſiuimus: de rebus ipſis verè & liberè reſpondimus, quidnam à vobis peccaretur, quòd ad Eccleſiæ Patriæque vtilitatem pertineret, ſine fuco & felle conati ſumus demonſtrare. Si peccata illa veſtra non videtis, Iuuẽtus, cuius credulitate & patientia abutimini, oculos tandem aperiat, & veſtra propiùs perſpiciat, verum à falſo diſcriminet. Sin per ætatem & clamores veſtros (quibus non dubitamus quin hanc veram libertatẽ aut liberam veritatem noſtram ſitis grauiſſimè inſectaturi)

turi) haudquaquam ei licet, Parentes saltem aut qui in parentum sunt loco (quorum interest ne sui heredes, charissima pignora, temporis non modò faciant iacturam, sed maximo quoque accepto incommodo carissimè emant pœnitere, ne patiantur amplius vos puppis & crustulis filios suos circumuenire, nocentissimiq; lucri genere suorum filiorum mercaturam actitare: eosque Gehennæ filios facere qui Ecclesię & Patriæ commodis sunt destinati. Intolerabile profectò erat, nostro silentio vestraque importunissima loquacitate opprimi Veritatē: vosque infelici quodam cothurnatæ Eruditionis præiudicio omnium Academiarum ordinem permiscere, & miseræ iuuentuti non modò impunè, sed etiam cum laude & præmio illudere. Ecclesiæ & Patriæ charitas hoc à nobis quidem officium efflagitabat: ad Academias autem omnes in Regni huius latifundio variè distributas, Parisinā cum primis nostrûm omnium veluti matrem pertinet videre, nequid detrimenti Ecclesia & Patria à vobis patiatur.

De Religionis nonnullis capitibus disputauimus. Oramus autem eos omnes qui nobiscum non ita sentiunt, vti in bonam partē interpretentur nostram libertatem, & explorent an temerè Verbi Dei & Ecclesiæ Catholicæ autoritatē in hac doctrina stabilienda afferamus: neque propterea noue dissidiorum faces inflammentur. Quum Veritatem altercādo amitti & vetus docuerit Prouerbium, & funestissima post annos complures in hoc Regno experientia demonstrauerit, quantò rectius & vtilius futurum esset de Veritate ex veritate disputare, eo videlicet quem Veritatem maximè decet modo. id est candidè, simpliciter, cordatè, piè: non vt veritatē

vincamus, ſed vt à Veritate victi Veritatem conſequamur, vt ſimul cum Veritate coronemur. quod victoriæ præmiiq; præſtantiſſimum eſt genus. *Præſtat enim* (vt inquit magnus ille Theologus) *vinci à vero quàm verum per falſum vincere, vt infeliciſſima mendacij victoria pereat victor.* Agitur hominum ſalus: quam vnicuiq; charam eſſe conſentaneum eſt. Pacis, ſummo Dei beneficio, nobis tributæ hic longè optatiſſimus eſſet fructus, ſi ineundę concordiæ illuſtrandæue Veritatis ratio quædam iniri poſſit, eo ordine & modo qui optimus cõmodiſſimuſque eſſe videretur. Sin minùs (id eſt ſi hominum peccata tantum beneficium impediant) hoc tamen conſtituendum eſt, Veritatem vinci nullo modo poſſe: cuius æternam eſſe victoriam omnium ætatum experientia comprobauit. Non erit veritas ſuis peregrina, quum Deus norit eos qui ſui ſint, & illi vocem Paſtoris intelligant, peregrini auerſentur. Verborum quidem contentionibus Veritatem defendi aut illuſtrari minimè putamus, & ab huiuſmodi certaminibus penitus abhorremus: quum tamen nunquam ſit deſerenda Veritas, illud quoque ſingulari Dei beneficio nobis ſit tributum vt Chriſtianiſſimi Regis noſtris Edicto, Veritatis publicè docendæ facultas nobis conſtet: fas quoque nobis eſſe, Veritatem à calumnia vindicare, ecquis cum ratione negauerit? Ne in Veritate aſſerenda modeſtia in nobis meritò deſideretur, illud verò nobis prouidendum fuit. an verò in hac ſcriptiuncula id præſtiterimus, piorum & cordatorum iudicium eſt.

Dominus Deus noſter, belli pacisq; ſummus arbiter, qui ſe Pacis Deum proprio quodam & verè auguſto nomine vult appellari, miſero huic Regno,

&

& inter omnes Regni huius prouincias huic miſerrimæ Occitaniæ pacem commodam diuturnámque tandem aliquando pro ſua miſericordia largiatur. Pacem illam publicam, qua tantopere indigemus, non impediet bellum Veritatis cum mẽdacio ſempiternum: & quicquid Sathan, & Sathanæ miniſtri moliẽtur, nihil per ipſorum furores Veritati decedẽt: ſed tunc vincet Veritas, quum oppugnabitur. NEMAVSI, ad XII. Octobris anno vltimæ Dei patientiæ. 1582.

Etiam veni, Domine Ieſu.